

AB
155449

V

alt. Nr. 98.

1) Melancthon, Ph.

2) Maier, Gg.

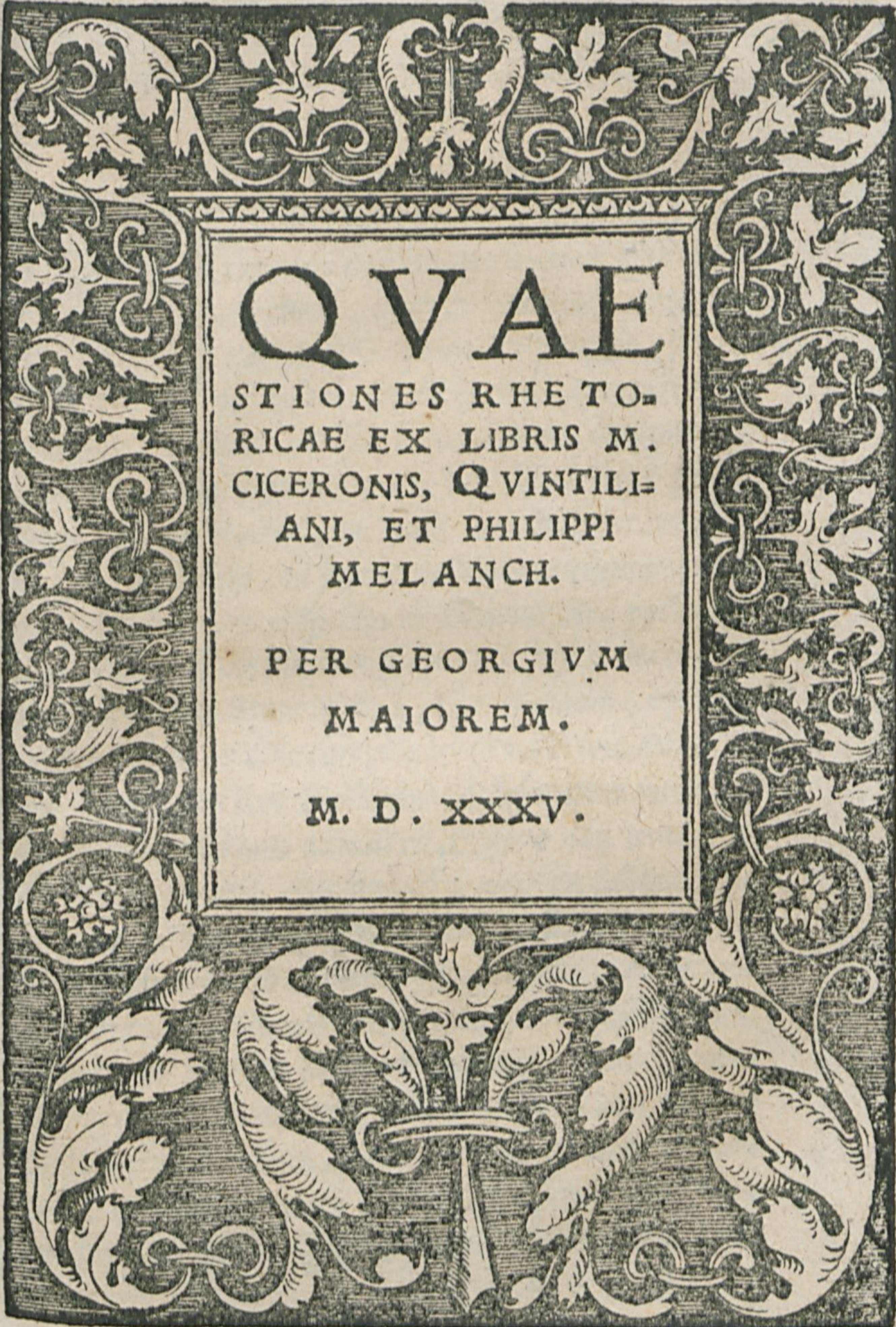
~~(Luther) Luther-Druck
Magdeburg~~

GGG

K. VIII. 111.

ni
mo
co
na
de
ne
O
an
o
O
ra
ca
cu
no
re
ra
E
a
a

QVAE

STIONES RHE TO-
RICAЕ EX LIBRIS M.
CICERONIS, QVINTILI-
ANI, ET PHILIPPI
MELANCH.

PER GEORGIVM
MAIOREM.

M. D. XXXV.

GEORGIVS MAIOR LECTORI
SALVTEM.

V M superiorib. dieb. libros de Dia-
lectica Philippi Melanchthonis præ-
ceptoris nostri una cū quæstionib. Di-
alecticis, quas in iuuentutis gratiam
uir doctiss. priuatim scripsit, scho-
le nostræ prælegerem, animaduerti
quantum utilitatis ex isto Erotematum compendio
nostra pueritia caperet, cui illa Dialectica præ-
cepta, q̄q̄ ita tradita, ut nihil lucis desiderare po-
ssis, tamen initio, ut solent omnium artium princi-
pia, subobscura & difficilia uidebantur. Sed posteaq̄,
quæ in Dialecticis libris copiosius & fusius doceban-
tur, ea in hac Epitome tanq̄ fasce quodam, optimo
& breuissimo ordine compræhensa uiderunt, dici non
potest, quantum hæc Methodus adolescentum tum stu-
dia, tum memoriam adiuuerit. Quare non temere à
M. Cicerone atq̄ alijs grauiss. autorib. factum ui-
deo, ut artium præcepta, quæ prolixis comentarijs,
quasi latiorib. campis tradidissent, ea inter-
dum etiam in eiusmodi breues quæstiones colligerent,
& tanq̄ in alueum suum reuocarent. Habet enim
utraq̄ docendi ratio magna commoda. Nam quæ co-
piosius sunt tractata, plenius etiam & uberius do-
cent, Et quæ suis quasi pomerijs & septis sunt cir-
cumscripta, præterq̄ quod propter breuitatem sunt

Δ ij

grata,

grata, tum animi cogitationes non sinunt euagari longius, & in sui contemplatione mentem detinent, tum nuda præcepta, detractis ornamentis, quib. antea uestita erant, sic ob oculos ponunt, ut ab imperitiis orib. facilius & intelligi & memorie affigi possint. Quare neutra ratio, uel copiosa illa, uel cõpediaria, à studiosis negligi, sed altera alteri coniungi debet. Hoc itaq; tempore cum Elementorũ Rhetorices libros duos eiusdem Philip. Mel. prælegerem, uidi & in hac dicendi arte à iuuentute desiderari questionũ methodũ. Collegi itaq; tumultuaria (ut satis legẽtib. apparebit) opera, ex M. Cic. Quint. & Philip. Mel. libris hæc Erotemata, quib. adolescentes interim ad hæc sua studia uterẽtur, dũ quid olim perfectius & absolutius uel à Philip. ipso, uel alijs doctis uiris cderetur, addidĩq; singulis causarum generib. exempla, orationes aliquot Cice. Liuij & quorundam aliorũ, quæ præceptis aliquid lucis afferrent. Neq; hæc ideo contuli, ut perfectam artis cognitionem traderem (qui enim hoc in tali compendio fieri possit? aut unde Rhetorices Elementa quàm ex ipsius Philippi, Erasmi Rotero. aut aliorum doctiss. hominum libris facilius inuentus disceret?) Sed ut solum hac puerili ratione discipulorum memoriam adiuuarem. Parum enim, quod ad artis cognitionem attinet, proderit hæc & cõpõxi, nisi libris Philippi Mel. de Rhetorica, ex quib. hæc magna ex parte transcripta sunt, fuerit con-

iuncta

iuncta . Nam isthic adhibitis pulcherrimis exemplis,
omnia traduntur & copiosius & maiori cum luce .
Neq; uero ullo modo has' quæstiones eram editurus ,
quod uideam eas haud facile istam publicam lucem
ferre posse, sunt enim in priuatum nostræ scholæ usum
collectæ, nisi, quod & in Dialecticis quæstionib. con-
tinerat, cum multum temporis in dictando nobis peri-
re, tum mendosissime à pueris transcribi uidiissem ,
Quæ quoq; fuit ratio cur, precib. etiam importuni-
orib. à Philippo præceptore nostro peteremus quæsti-
onum Dialecticarum editionem maturari , id quod
nos breui impetraturos omnino confido . Hoc itaq;
quicquid est laboris Lector candide cum iuuentutis
gratia sit susceptum, benigne interpretabere.

Nam ea calumniari quæ ad pueritiæ
studia prouehenda parantur, q̄-
tumuis sint tenuia ac pue-
rilia, hominis est & mi-
nime boni, & iuuentutis studijs pa-
rum dextre fauentis, Vale,
Magdeburgi Calendis Au-
gusti. M. D. XXXV.

A ij

QVAESTIONES RHETORICAE EX
libris Rhetoricis. M. Ciceronis Quintilian-
ni & Philippi Melan.

QVID EST RHETORICA?

Est ars, quæ docet viam ac rationem, recte &
ornate dicendi.

Quæ est differentia inter Rhetoricam
& Dialecticam?

Dialecticus res omnes per *σχιλογραφίαν* quan-
dam depingit, & adumbrat tantum. Orator uero
uiuos adhibet colores, & suo splendore & ornatu res
à Dialectico nude & simpliciter conceptas, uestit ac
perpolit. Deinde Dialecticus certa quadam ratione
ac Methodo tantum docet, Orator uero, tum docet,
tum auditorum animos ui quadam orationis, quocum-
q; uult ducit, rapit atq; impellit.

QVIS EST VSVS Rhetoricæ?

Eius usus est duplex, Primus ubi ad naturã & præcep-
torũ ac omniũ artiũ cognitionem, accesserit frequens
dicendi usus, ut orator, quæcumq; res incidit (ut ait
M. Cicero) quæ sit dictione explicanda, prudenter
& cõposite, & ornate & memoriter dicat, cum qua-
dam actionis etiam dignitate, quæ non simplicis Rhe-
toris, sed maxime Oratoris est facultas.

Alter, cum illa, quorum iam facta est mentio, desunt,
ut ex his præceptis, de omnium hominum scriptis, &
oratione

oratione certo iudicare possimus. Quare, si natura,
ad istā diuinam dicendi uim aspirare uetet, uel pro-
pter postremum solum usum, Rhetorica discenda erit.
Nam, Est quoddam prodire tenus, si non datur ultra.
Erit itaq; breuiter eius finis, bene dicere, uel dicendo
persuadere & de scriptis aliorum iudicare.

QVOMODO CONSUMATUR ORAN-
di facultas, aut quib. rebus opus habet
futurus Orator?

Natura, arte & exercitatione, quibus comprehendun-
tur, Imitatio, Studium, Stylus, & Lectio.

EST NE STATIM ELOQVENS AVT
orator, qui hæc dicendi præcepta tenet?

Minime, Nam Eloquentia & Oratoria facultas, om-
nium bonarum artium & rerum cognitionem, ac ma-
ximum dicendi usum postulat, quibus, nisi Orator sit
instructus, magis in disertorum, q̄ eloquentium nume-
ro habebitur, ut M. Cicero ait, Disertos, se cognouis-
se nonnullos, eloquentem adhuc neminem.

EST ne ars digna in quam multum studij
aut operæ ponatur?

Omnino, ut si qua est alia, id quod grauissimorum au-
torum testimonio M. Ciceronis, & Quintiliani com-
probatur, Quorum hic Eloquentiam his uerbis com-
mendat, Et hercle Deus ille princeps, parens rerum, **Propositio**
fabricatorq; mundi, nullo magis hominem separauit a
cæteris, quæ quidem mortalia essent, animalib. quam

A iiij dicendi

βιτιολομ **dicendi facultate.** Nam corpora quidem, magnitudine,
 γία per uiribus, firmitate, patiētia, uelocitate, præstantiora in
 Collationē. illis mutis uidemus, eadem minus egere acquirentis ex
 trinsecus opis. Nam & ingredi citius, & pasci, &
 tranare aquas, citra docentem natura ipsa sciunt, &
 pleraq; contra frigus ex suo corpore uestiuntur, &
 arma ijs ingenita quædam, & ex obuiis ferè uictus,
Ratiōe & circa quæ omnia, multus hominibus labor est. Ratio
 potissimum nem igitur nobis præcipuam dedit, eiusq; nos socios
 sermonis fa esse cum dijs immortalib. uoluit. Sed ipsa ratio, neq;
 cultate nos tam nos iuuaret, neq; tam esset in nobis manifesta, nisi
 præstare quæ concepissemus mente, promere etiam loquendo
 alijs animā possemus, quod magis deesse cæteris animalibus, q̄
 tib. intellectum & cogitationem quandam, uidemus. Nam
Bruta quæ & moliri cubilia, & nidos texere, & educare foetus,
 dam habe- & excludere, quimetiam reponere in hyemem ali-
 re quandā menta, opera quædam, nobis inimitabilia, qualia sunt,
rationem. cerarum, & mellis, efficere, non nullius fortasse ra-
 tionis est, sed quia carent sermone, quæ id faciunt,
 muta atq; irrationabilia uocantur. Deniq; homines,
Adhorta- quibus negata uox est, quantulū adiuuat animus ille
tur ad Elo cœlestis? Quare si nihil a dijs oratione melius ac-
quentie stu cepimus, quid tam dignum cultu ac labore ducamus,
dū, & pri aut in quo malimus præstare hominibus, quam quo ip-
num ab ho si homines cæteris animalibus præstent? Eo qui-
nesto. dem magis, quod nulla in parte plenius labor gra-
Ab utili. tiam refert, Id adeo manifestum erit si cogitaueris
 mus &

mus & unde, & quousq; iam prouecta sit dicendi fa-
cultas & adhuc augeri potest. Nam ut omittam, defen Congeries
dere amicos, regere consilijs senatum, populum, exer= utilitatum.
citum, in quæ uult ducere, quam sit utile, cõueniatq;
bono uiro, nonne pulchrum uel hoc ipsum est, ex cõ= A iucundo
muni intellectu, uerbisq; quibus utantur omnes, tantũ
assequi laudis & gloriæ, ut non loqui & orare, sed,
quod Pericli contigit, fulgurare, ac tonare uidearis?

Neq; uero etiam Ciceronis uerba ascribere pi-
gebit, quibus li. I. de Oratore ad Q. fratrem, Cras= *συνά-*
sus Sulpitium & Cottam ad eloquentiæ studium hor *θροισμος*
tatur, cum sic ait. Neq; mihi uero quicquam præsta= publico=
bilius uidetur, quàm posse dicendo tenere hominum rum com=
coetus, mentes allicere, uoluntates impellere, quo ue= modorum
lit, unde autem uelit deducere, Hæc una res in om= Eloquen=
ni libero populo, maximeq; in pacatis tranquillisq; tiæ.
ciuitatibus, præcipue semper floruit, semperq; do=
minata est. Quid enim est aut tam admirabile, quam Ab hone=
ex infinita multitudine hominum, existere unum, qui sto.
id, quod omnibus natura sit datum, uel solus uel cum
paucis facere possit? Aut tam iucundum cognitu atq; A iucundo
auditu, quàm sapientissimis sententijs grauibuscq; uer=
bis ornata oratio & perpolitata? Aut tam potens atq; Ab effectu
magnificum, quàm populi motus, iudicum religio=
nes, senatus grauitatem unius oratione conuerti?
Quid tam porro regium, tam liberale, tam magnifi= A fructu.
cum, quàm opem ferre supplicibus, excitare affli=
ctos, dare

A v etos, dare

A necessa-
rio,

Priuatus E
loquentia
usus.

Epilogus.

Etos, dare salutem, liberare periculis, retinere homi-
nes in ciuitate? Quid autem tam necessarium, quam
tenere semper arma, quibus uel tectus ipse esse po-
ssis, uel prouocare improbos, uel te ulcisci laceffi-
tus? Age uero, ne semper forum, subsellia, rostra, curi-
amq; mediteris, quid esse potest in otio, aut iucundi-
us, aut magis propriū humanitatis, quam sermo face-
tus, ac nulla in re rudis? Hoc enim uno presta-
mus, uel maxime feris, quod colloquimur inter nos,
Et quod exprimere dicendo sensa possimus. Quam-
obrem, quis hoc iure non miretur, summeq; in eo elab-
orandum esse arbitretur, ut quo uno homines maxi-
me bestijs præstent, in hoc hominibus ipsis antecel-
lat? Vt uero iam ad illa summa ueniamus, quæ uis
alia potuit, aut dispersos homines unum in locum cō-
gregare, aut à fera agrestiq; uita, ad hunc humanum
cultum, ciuilemq; deducere? aut iam constitutis ci-
uitatibus, leges, iudicia, iura describere? ac ne
plura, quæ sunt pene innumerabilia, confectè,
comprehendam breui. Sic enim statuo, perfecti
oratoris moderatione & sapientia, non solum ipsius
dignitatem, sed & priuatorum plurimorum, &
uniuersæ Reipub. salutem maxime contineri. Quã-
obrem pergite, ut facitis adolescentes, atq; in id stu-
dium, in quo estis, incumbite, ut & nobis honori
& amicis utilitati, & Reipub. emolumento esse
possitis.

Quod

QVOD EST OFFITIVM ORATORIS?

Est, ut apposite dicat ad persuasionem, hoc est doceat, moueat, & delectet.

QVIB. rebus aut quot partib. consequimur istam persuadendi facultatem?

Quinq; Inueniendo, Disponendo, Eloquendo, memoria, & pronuntiatione.

QVID EST INVENTIO?

Est (ut M. Cicero definit) excogitatio rerum uerarum, aut uerisimilium, quae causam probabilem reddunt.

QVID EST DISPOSITIO?

Est rerum inuentarum in ordinem distributio?

QVID EST ELOCVTIO?

Est idoneorum uerborum, & sententiarum ad inuentionem accomodatio?

QVID EST MEMORIA?

Est firma animi, rerum, ac uerborum ad inuentionem perceptio.

QVID PRONVNCIATIO?

Est ex rerum & uerborum dignitate uocis & corporis moderatio.

Cum autem omnis sermo & oratio, ex rebus & uerbis constet, sic haec quinque partes distribuuntur, ut res ac dispositio, inuentioni, uerba & pronuntiatio eloquutioni tribuatur.

Quinta

Quinta uero pars Memoria communis, & reliquorum omnium tanquam custos est.

CUM TAM VARIA SINT NEGOTIA, DE Quib. dicendum est Oratori, Quomodo in tanta causarum uarietate, certa dicendi precepta tradi & prescribi possunt?

TRIA sunt omnium causarum genera, siue communia capita, quibus omnia negotia, de quib. dici potest, comprehensa & inclusa sunt, ex quibus tanquam certis classibus, aut communi promptuario, quacumq; de re dicturus Orator, ad causam, locos, & dicendi materiam mutuatur, Iudiciale nempe, Deliberatiuum & Demonstratiuum. Ad haec tria generalia causarum genera, reliqua omnia negotia, de quib. dicendum est, tanquam ad fontes referuntur, ut AD IUDICIALE, Accusationes, Excusationes, Defensiones, Expostulationes, Expurgationes, Exprobrationes, Graues querelae, Cominationes, Inuectiuae, Deprecationes, Inquisitiones, Delationes, Obiurgationes, & his similes causae. AD SVASORIVM uero siue Deliberatiuum genus referuntur, Conciliatio, Reconciliatio, Exhortatio, Dehortatio, Consultatio, Suasio, Dissuasio, Mitigatio, Consolatio, Petitio, Commendatio, Monitio, pol-

tio, Pollicitatio, Mandatum, Promissio officij aut opere & similia. AD DEMONSTRATIVVM Gratiarum actio, Laudes, Vituperia, Narrationes, Expositiones historiarum, Gratulationes, Lamentationes, Leues querelæ, Benefactorum aut malefactorum cõmemoratio, Descriptiones personarum, Regionum, Prædiorum, Artium, Fõtium, Hortorum, Mõstrorum, Tempestatum, Itinerum, Conuiuiorum, Pomparum, & pleraq; alia.

Est & Quartum genus DIDASCALICON, Cuius magnus usus est in scholis & docenda multitudine de Religione & quouis officio. Vtimur autem hoc genere, in Docendo, Sciscitando, Interrogando, Respondendo, Dissendo, Exponendo, siue interpretando Leges, sacra, & omnis generis scripta.

QVORSVM PRODEST NOSSE

Causarum genera?

Principio prodest ad hoc, posteaquam tempus, casus, aut necessitas, negotium, de quo dicendum aut scribendum est, obtulerit, ut, cognito causæ genere, petamus ex eius locis dicendi materiam, & argumenta, quibus negotium cõmode tractari & exponi possit. Deinde, ut cernere possimus, qui sit totius causæ & orationis finis, seu scopus, Suasoriæ enim orationes iubent aliquid fieri, & ostendunt, quid utile aut inutile.

Demonstratio

Demonstratiuae, uersantur in honestate aut turpitudine tractanda, Iudiciales ostendunt quid sit, sit ne, quale sit, de quo controuertitur. Didactici uero generis proprium est docere, unde & nomen habet.

SVNT NE OMNIA NEGOTIA

unius tantum generis?

Minime, Inuenias enim negotium, in quo caussarum genera sunt mixta, ut quidam loci ad negotium tractandum, ex Iudiciali, quidam ex Demonstratiuo, aut suasorio sint mutuandi.

DE GENERE DIDASCALICO.

Quid est genus Didacticon?

Est, quod constat Dialectica methodo, Quae uero sit ista methodus, docent Dialectici.

Quotuplices sunt quaestiones huius generis?

Duplices, Simples, & coniuictae.

Quid est quaestio Simplex?

Est, cum de una uoce queritur, ut Quid sit uirtus. Quid sit fides.

Quid est Quaestio coniuicta?

Est integra propositio, quae, aut est confirmanda, aut confutanda, ut, oporteat ne discedere a facultatibus suis Christianum, Sint ne Christiani soluti, omnibus legibus?

Quib.

Quib. Locis tractatur *Quæstio*
Simplex?

Per hos locos, *Quid sit, Quæ sint partes, uel*
speties, Quæ causæ, Qui effectus, Quæ cognata
& pugnancia, Exempli causâ, Fortitudo, est uir-
tus, qua quis eundem mentis statum retinet, rebus
uel secundis, uel aduersis, *Partes*, ut alia est toga-
ta, Alia bellica, *Causæ*, Deus mouens, & exci-
tans peculiari quadam ui quorundam animos ad res
magnas, uel gerendas, uel tolerandas, *Effectus*, in omni
fortuna perpetuo sibi simile esse, neq; ullis rebus, fran-
gi, aut succumbere. *Cognata*, Audacia, Temeritas,
Ambitio, Ira & cet. *Pugnancia*, metus, desperatio.

*Forti-
tudo*

Quib. locis tractantur coniuictæ
Quæstiones?

Tractantur ferè iisdem quibus *quæstiones sim-
plices*. Ducuntur enim *Argumenta* aut à *Defini-
tione*, *Causis*, *Effectibus*. *Partibus*, & *pugnantibus*,
Harum Quæstionum simplicium, & *coniuictarum*,
Exempla habes in *Dialectica*, & *Rhetorica Philippi*,
& totam in tribus libris de *Offitijs* *disputationem*, *M.*
Cicronis, preterea libellum *Philippi de Locis com-
munibus*. *Theologicis*, unde exempla petere potes. Neq;
enim res ulla cōmode doceri, ac tractari potest, nisi
hanc *rationem*, *Dialecticā Methodum* sequare.

De genere

DE GENERE IUDICIALI.

Quid est Genus Iudiciale?

Est, quo controuersiae & lites continentur.

Quorsum prodest hoc genus, cum hoc tempore,
non sit ea consuetudo dicendi in foro,
quæ olim fuit?

Prodest, principio ijs, qui hoc tempore quoq; causas forenses agunt, ut ex Rhetorica dicendi rationem petant. Deinde, ut de aliorum orationib. his præceptis instructi, rectius iudicare, tum ipsi scribendo obscuras controuersias explicare possimus. Postremo, ad tractandas disputationes Ecclesiasticas, in quib. sepe difficiles sententiæ explicandæ, & quæ pugnare uidentur conciliandæ sunt.

Q. VOMODO COGNOSCVNTVR IN
quauis Oratione, aut scripto caussarum genera?

Ex statu cuiusq; scripti aut orationis,
facile apparet caussæ genus.

Q. VID EST STATUS?

Status, qui (ut Fabius ait) inde nomen habet, Quod in hoc caussa consistat, Darauff die gantze sach stehet, Est id, quod orator primum instituit, & in animo concipit, hoc est, est summa, & tanq; caput totius caussæ, ad quod, tanquã ad fontem, omnia orationis membra referri necesse est, Estq; simplicissima & breuissima sententia, quæ summam orationis comprehendit, ut

STA
TVS

dit, ut Orationis Miloniane status est, Clodius a Milone iure occisus est. In Epistola Pauli ad Roma. Iustificamur fide sine operibus, atq; hæc in genere de statu sint dicta.

QVOT SVNT Status generis Iudicialis?

Tres, nam (ut Cicero ait) omne quod in controuersia uenit, id aut sit, nec ne sit, qui coniecturalis est, aut quid sit, qui finitiuus, aut legitimus, aut quale sit, quem iuridicalem siue negotialem appellant, quaeritur, In primo coniectura ualet, in altero definitio, In tertio ratio, ac primum de coniecturali statu dicemus, indicatis tamen prius orationis partibus.

**QVOT SVNT PARTES ORATIONIS
Rhetoricæ?**

Sex, Exordium, Narratio, Propositio, Confirmatio, Confutatio, et peroratio.

QVID EST EXORDIUM?

Est oratio, auditoris animum idonee componens ad reliquam dictionem.

Quotuplex est exordium?

Duplex, rectum siue apertum, quod Cicero principium, greci προοίμιον uocant, et est oratio quæ statim auditoris animum apertis rationibus nobis idoneum reddit ad audiendum.

Alterum, est obliquum, quod insinuationem Latini Græci εἰσφορὴν uocant, cum occulte, et per dissimulationem

B

mulatio, i.e.

mulationem auditoris animum nobis ad institutane
orationem preparamus. Atq; insinuatione tum erit
utendum, cum infestum habemus auditorem, aut turpi-
tudo aliqua erit in caussa, quæ per insinuationem re-
mouenda, emollienda, aut excusanda erit, ut, si quis fe-
brim, aut ebriatē laudare uelit, aut cum tedium, aut
molestia, quæ auditori obrepfit, excutiēda est, aut cum
nō apto loco uel tempore dicendum est, quæ qua rati-
one sint efficienda, docet Cic. lib. pri. de inuentiōe.

Quot sunt partes Exordij?

Tres, Beneuolentiā, attentio, docilitas.

Beneuolentia quot locos habet?

Tres, captatur enim beneuolentia primum à personis,
deinde a rebus, postremo ab istis quoq; quæ sunt per-
sonis & rebus adiuncta.

A Personis, quadruplici ratione, uel à nostra, uel
eius, de quo dicimus, aut cuius caussam agimus, uel ab
aduersarij, uel deniq; ab auditorum persona.

A nostra persona, cum dicimus nos cogi ad dicendum
ex offitio uel cognationis, uel amicitie uel reipub.
caussa, aut cum initio diluimus suspitionem, odij, aut
ambitionis. AVT EIVS PERSONA, cuius caus-
sam agimus, cum eius uirtutes aut in rempub. merita
narramus, propter quæ dignus sit defensione, aut cum
mentionem, sexus, ætatis, aut conditionis, inopie, so-
litudinis, calamitatis, facimus, quod fit in foeminis, seni-
bus, pu-

bus, pupillis, uiduis, & similib. quibus commiserationē mouemus.

AB Aduersarij persona, si eum aut in odium, aut in inuidiam, aut in contemtionem adducemus. In odium adducentur, si quid eorum spurce, superbe, crudeliter, maliciose, factum proferetur. In inuidiam si uis, & eorum potentia, eloquentia, diuitiæ, cognatio, nobilitas, pecuniæ proferantur, ut his rebus magis uideantur, quam causæ suæ confidere. In contemtionē adducentur, si eorum inertia, negligentia, ignauia, desidiosum studium, & luxuriosum otium proferetur.

A Persona auditorum, si res eorum fortiter, sapienter, mansuete, magnifice iudicatas proferemus. Quod tamen cum modo fieri debet, ut absit assentationis suspicio, & si de his, quam honesta existimatio, quantaq; eorum iudicij, & autoritatis expectatio sit, ostendatur.

A rebus ipsis, si nostram causam laudando extollemus, aduersariorum causam per contemtionem deprimemus.

AB IIS QVAE SVNT CAUSSIS

& personis adiuncta.

Sunt autem personis adiuncta, liberi, parentes, coniuges, propinquitates, amicitiae, regiones, ciuitates, & si qua sunt alia, quæ de eo cuius causam agimus dici poterunt.

B ij **Caussis**

• **CAVSSIS ADIVNCTA SVNT** (ut Fabius ait) **Tem-**
pus, unde principiu pro Celio. **Locus**, unde pro Deio-
taro. **Habitus** aut forma iudicij, unde pro Milone, **Opi-**
nio, unde in Verrē, deinde fama iudiciorum, **Expecta-**
tio vulgi. Nihil enim horum in caussa est, ad caussam
tamen pertinent.

SVNT ET PEREGRINA EXORDIA, A senten-
tjis, **Votis**, **Exemplis**, **Moribus**, **Legib.** gentium insti-
tutis, & pleraq; alia, Est & hoc obseruandum, quod
exordijs accomodata sint uerba affectuum, gaudeo,
doleo, miror, gratulor, opto, uereor, precor, &
similia.

VITIA, quæ in exordijs sint uitanda, docet Quint.
lib. iij. cap. 1. Et Cicero lib. 1. de Inuentione.

Quomodo faciemus attentum auditorem?

Si demonstrabimus ea, quæ dicturi sumus esse mag-
na, Noua, Incredibilia, Atrocía, Necessaria, Utilia,
Obscura, Difficilia.

Quomodo reddimus dociles?

Si aperte, & breuiter summam caussæ exponemus
hoc est, in quo consistat controuersia, atq; hæc tria,
quanquam exordij proprij sint loci, tamen per to-
tam orationem seruanda sunt oratori, ut auditorem,
beneuolum, attentum, & docilem retineat.

Quid est narratio?

Est, rei factæ, aut non factæ expositio, aut oratio do-
cens auditorem, quid in controuersia sit.

Qualis de-

Qualis debet esse narratio?

Breuis, aperta, siue dilucida & uerisimilis. BREVIS erit, cum non plus dicetur, quàm oportet. APERTA uero, si uerbis usitatis, si ordine temporum seruato, si non interrupte narrabitur, hoc est, si ordine quem admodum res gesta est, per circumstantias explicabitur. VERISIMILIS uero erit, si in ea uidebuntur inesse ea, quæ solent apparere in ueritate, si personarum dignitates seruabuntur, & conuenientia personis dicentur, ut furti reum, cupidum, adulterij, libidinosum, Homicidij, temerarium, dicas, si causæ factorum extabunt, si fuisse facultates faciendi uidebuntur, si tempus idoneum, si spatij satis, si locus oportunus ad eandem rem, qua de re narrabitur fuisse ostendetur, si res & ad eorum qui agunt naturam, & ad uulgi rumorem, & ad eorum, qui audiunt opinionem accommodabitur. Quando autem utendum narratione, aut omittenda sit, consulendi sunt, Cicero & Quintil. Neque enim in hoc compendio omnia tradi possunt.

Quid est Propositio?

Est causæ caput, & præcipua pars totius controuersie seu certaminis, Hæc narrationi est subijcienda.

Quid est confirmatio?

Est, per quam argumentando, nostræ causæ fidem, & autoritatem, & firmamentum, adiungit oratio.

B. iij

Quot.

Quot sunt loci confirmationis in
statu coniecturali.

Duo, uoluntas, & facultas. Voluntas habet duos locos, qualitatem personæ, & causam quæ quem induxit ad suscipiendum facinus, Causa habet impulsio-
nem, & ratiotinationem.

IMPULSIO est, quæ sine cogitatione, per quandam affectionem animi facere aliquid hortatur, ut amor, iracundia, odium, auaritia, egritudo, dolor, metus, uimolentia, & omnino omnia, in quibus animus ita affectus fuisse ostenditur, ut rem perspicere, cum consilio, cura, non potuerit, & id quod fecit, impetu quodam animi potius quam cogitatione fecerit, & hanc animi commotionem cum tractatione eius loci communis, uidelicet cum ostendet, quanta uis sit, uel amoris, uel iræ, qua is, qui quid fecisse probatur, impulsus sit, Tum exemplorum commemoratione, qui simili impulsu aliquid commiserint, aut similitudinum collatione oratorem amplificare oportebit.

RATIOCINATIO autem est diligens, & considerata faciendi aliquid, aut non faciendi excogitatio, ut si amicitie quid causa factum dicetur, si inimici ulciscendi, si gloriæ, si pecuniæ, si denique, ut omnia generatim complectamur, alicuius retinendi, augendi, adipiscendie, commodi, aut contra, reijciendi, diminuendi, deuitandie incommodi causa. In hoc uero loco, quid commodi sit sequutus, aut quid incommodi fueris

gerit, demonstrabit, & id augebit quam maxime poterit, ut quoad fieri possit, idonea, quam maxime causa, ad peccandum hortata uideatur, si gloriae causa, quantam gloriam consequuturam existimarit. Item si dominationis, si pecunie, si amicitiae, si inimicitiae, & omnino quicquid erit, quod causae fuisse dicet, id summe augere debebit.

EX qualitate uero personae coniecturae capiuntur ab istis, quae sunt personis adiuncta & attributa. GENVS, siue Natales, Nam similes parentibus, ac maioribus suis filij plerumque creduntur, & nonnunquam, ad honeste turpiterque uiuendum inde causae fluunt, sic Horatius a natalibus Drusum laudat, Fortes creantur fortibus, & bonis, & cetera. & uulgatum est, qualis pater, talis filius, Mali corui, malum ouum.

NATIO, Alij enim sunt aliarum nationum proprii mores, Poeni foedis fragi, molles Arabes, Maurus acer, animosus & ferox Parthus, Medus horribilis, asper Dacus, Scythae profugi, Latium ferox, Cantaber bellicosus, rigidi Getae, immanes Rheti, Syambri gaudentes caede, infidi Persae, Cretenses mendaces. Sic Paulus κρητες ἀει ψεύσαι κακὰ θηρία γαστέρες ἄργαί. i. Cretenses semper mendaces, malaestiae, uentres pigri.

PATRIA, aliae enim sunt aliarum urbium, leges,
B iiij consuetudines

Consuetudines, & Statuta. SEXVS, ut latrocini-
um facilius in uiro, in muliere ueneficium credas,
Sic apud Ouidium, Hypermestra, Lynco.

Fœmina sum, & uirgo natura mitis, & annis,
Non faciunt molles ad fera bella manus.

AETAS, alia enim aliæ ætati conueniunt, ætatum ue-
ro discrimina, eleganter describit. Horat. in arte po-
ëtica, Reddere, qui uoces iam scit puer & pede cer-
to & ce. Sic ab ætate excusat filium Nausistrata in
Phormione. Adeon hoc indignum tibi uidetur, filius
homo adolescens, si habet unam amicam, Tu uxores
duas?

AEDVCATIO, & disciplina, magnam enim uim
hæc habent, Nam à teneris, ut ait Verg. assuescere
multum est, sequiturq; primam æducationem tota ser-
me reliqua uita.

FORTVNA, refert enim multum, an quis diues sit
uel pauper, habeat nec ne amicos, propinquos, patro-
nos, clientes, an his sit destitutus. CONDITIONIS
etiam distantia est, nam clarus, an obscurus, Magi-
stratus an priuatus, pater an filius, ciuis an peregri-
nus, liber, an seruus, maritus an cœlebs, parens libe-
rorum, an orbis sit, plurimum distat.

NATVRA Corporis, siue commoda, aut incommo-
da, à natura corpori data, ualens aut imbecillis, lon-
gus an breuis, formosus an deformis, uelox an tar-
dus sit & cet.

Natura

NATURA animi, siue commoda, seu incommoda à natura animo data, acutus an hebetior, memor an obliuiosus, comis, officiosus, patiens, prudens, an cōtra, **VICTVS**, luxuriosus, sordidus, an frugi. **HABITVS** animi, aut corporis non à natura datus, sed studio, & industria cōparatus, ut alicuius artis aut scientiæ perceptio. **AFFECTIO**, ut auaritia, amor, iracundia, modestia & cet.

CONSILIVM, quod est aliquid faciendi, aut non faciendi excogitata ratio.

STVDIVM, quod est, assidua & uehemens, ad aliquam rem applicata, magna cum uoluntate occupatio, ut Philosophiæ, Geometriæ, Musicæ, Literarum.

Item, rusticus, fōrensis, negotiator, miles, eques, nauigator, medicus. Item quid affectet, Locuples uideri, an disertus, an potens.

NOMEN, recte Fridericho nomen datum, cum sit pacis studiosus. **POSTREMVM**, Oratio, ex qua quoq; coniectura capitur, ut Cicero pro Milone, Clodius dixit, Milonem triduo, aut ad summum quadriduo periturum.

ANTE ACTA Dicta q; ex præteritis enim æstimari solent præsentia. Atq; hi sunt loci, ex quib. à personarum qualitate trahuntur coniecturæ, & argumenta. Sunt autem pleriq; qui nunc enumerati sunt, qui non incommode ad causam referri possunt, id quod etiam Quintil. monet. Potest autem horum locorum

B v

non in

non in coniecturali tantum statu, sed in plurib. alijs generib. orationum, & caussarum esse usus, ut infra in genere demonstratiuo docebinus. Atq; hic est prior locus confirmationis, in statu coniecturali, nempe uoluntas, restat, nunc ut & de facultate dicamus.

Qui aut quot sunt loci facultatis
sive potestatis?

Duo, signa, & circumstantiæ.

Quid sunt signa?

Signa sunt facta aut notæ alicuius rei, quæ etiam ex communi sensu sine doctrina iudicari possunt, sunt enim uel causæ uel effectus factorum.

Quotuplicia sunt signa?

Duplicia, necessaria τεκμήρια & nõ necessaria sive probabilia, quæ σημεῖα aut ενόια dicuntur. Prioris exemplum est, peperit, ergo uirgo non est. Posterioris, pallet ergo amat, Erubuit, salua res est, Sepelijt, ergo occidit, & ea omnia, quæ ex facti uestigijs sumuntur, ut telū, cruor, fuga, clamor æditus, titubatio permutatio coloris, oratio incōstās, tremor, & coriē aliquid quod sensu percipi possit. Et si iam ante hoc factum, præparatū aliquid, si cōmunicatū cum aliquo, si uisum, auditum, iudicatum sit. Et hæc uerisimilia partim singula mouent suo pondere, partim etiam si uidentur esse exigua per se, multum tamen cum sunt coaceruata proficiunt,

Sunt

Sunt item quædam signa antecedentia, quale hoc est Persei contra fratrem Demetrium apud Liuium, frater, in hesternâ lustratione & decursu militari, me occidisset, nisi meos uinci passus essem, ergo etiam in cœna occidere uoluit. Alia præsentia, ut deprehensus est Demetrius cum armatis comitibus, cum ad me commessatum ueniret, ergo ad cœnam uocatum interficere uoluit. Alia consequentia, fugit, expalluit.

QVAE SVNT CIRCVMSTANTIAE?

Locus, tempus, occasio, facultas, instrumenta, modus.

LOCVS, in quo spectatur ad fidem probationis, montanus an planus, maritimus an mediterraneus, consitus an incultus, frequens an desertus, propinquus an remotus, oportunus consilijs, aut facto aduersus, quam partem uidemus uehementissime pro Milone tractasse Ciceronem, & hæc quidem & similia, ad coniecturam frequentius pertinent, Sed interim ad ius quoque priuatus, an publicus, sacer, an prophanus, noster an alienus, de quibus uide latius Fabium.

TEMPVS, in quo præsens, præteritum, & futurum cernitur, in hoc ipso, uetustum, recens, instans, paulo post, aut aliquando futurum. Insunt etiam in temporibus illa, quæ temporis quasi naturam notant,

notant, ut hyems, uer, æstas, autumnus, aut anni tempora, ut mensis, dies, nox, hora, tempestas.

OCCASIO, Quæ est pars temporis, habens in se alicuius rei idoneam faciendi aut non faciendi oportunitatem. Est autem triplex tempus occasionis, **Publicum**, est quod ciuitas uniuersa, aliqua de caussa frequentat, ut ludi, dies festus, bellum. **Comune** est, quod accidit omnib. eodem fere tempore, ut, messis, uindemia, calor, frigus, **Singulare** autem est, quod aliqua de caussa priuatim solet alicui accidere, ut nuptiæ sacrificium, funus, conuiuium, somnus.

FACULTAS, est enim credibilius occisos a plurib. pauciores, a firmiorib. imbecilliores, a præparatis inopinantes &c. Hinc pro Milone, sunt coniecturæ, Clodius habuit seruos robustos, Milo mulierum comitatum, ille equo, hic rheda uectus fuit, ille expeditus, hic poenula irretitus fuit.

INSTRUMENTVM ex quo signa aliquando nascuntur, ut spiculum in corpore inuentum, gladius, sudes, hasta. &c. **MODVS**, per quem inquiritur, qua mente bona, an mala factum sit, ut clam, palam, ui aut per suasione, uel ex inscitia, necessitate, casu. Cæterum, maximam facit fidem ad similitudinem ueri, **Primum**, exemplum, deinde introducta rei similitudo, fabula etiam, & si sit incredibilis, tamen homines commouet. Sed præter hos locos omnes qui **ẽvtr̃ ex uol**
.i. proba

.i. probationes artificiales dicuntur, sunt etiam alij
quidam, qui ἄτεχνοι .i. inartificiales dicuntur, ut
sunt præiudicia, rumor, & fama, tormenta, tabulæ, &
chirographa, iusiurandum, testes, atq; hi loci sunt
communes, tum accusatori, tum defensori. de quib. ui-
de copiosius Quintil, & Ciceronem. Hoc autem obser-
uasse hic retulerit, non omnes hos locos, in omnem
causam conuenire. Vt enim, omne nomen, non ex om-
nib. literis scribitur, Sic omnem in causam, non om-
nis argumentorum copia, sed eorum aliqua pars con-
ueniet, quanquam autem hi loci sint maxima ex par-
te proprii status coniecturalis, tamen eorum & in
alijs causarum generibus, magnus est usus.

DE CONFUTATIONE.

Q. VID EST CONFUTATIO?

Est dissolutio argumentorum, quæ obijciuntur.

Quomodo Dissoluuntur argumenta?

Dissoluuntur duplici ratione, Aut enim uitium est in
forma, & tunc reijcitur argumentum, repræhensione
consequentie.

Aut uitium est in materia argumenti, ac tum soluitur
argumentum, aut per distinctionem, Ambigua au-
tem distinguendo explicantur, aut per infitiationem,
seu negationem, de quib. uide pulcherrime librum
quartum Dialecticæ Philippi Melanch.

Inficiatio uero habet eosdem locos, quos in confirma-
tione posuimus, uoluntatem nempe & facultatem. Ne-
gabimus,

gabimus igitur illa, quæ obijciuntur, & opponemus rationes, quæ reddant uerisimilem inficiationem, & signa contra nos allata, aut diluemus, aut pro nobis interpretabimur, & propter contrariâ signorum interpretationē, duo peculiare loci adduntur defensori. **INVERSIO**, cum docemus signum uel causam contra nos allatam, pro nobis facere, ut si occidisset, non sepeliisset, satius fuisset, statim relicto cadauere fuisse.

ABSOLVTIO, cum interpretamur signū aut causam aliter, quàm aduersarij, sumpserunt ferrum, non tui occidendi, sed sui se tuendi causa, sepelij, sed commotus misericordia, cum obiter præterirem.

DE PERORATIONE.

Quid est peroratio?

Est conclusio orationis, quæ consistit, tum in rerum & argumentorum repetitione, & enumeratione, tum in affectib. hoc est, uel inflammando iudice, uel mitigando, id quib. rebus fiat, hoc compendio doceri nequit, sed consulendi sunt Cicero, & Quintilianus.

Sed ut harum præceptionum in coniecturali statu usus facilius cerni & indicari possit, subijcio pulcherimas Demetrii & Persei fratrum orationes ex lib. x. Liuij. iij. Deca. Neq; etiam narrationem ex Liuijo pigebit adscribere, ut ex ea cognitis causis huius fraternæ contentionis, eo facilius intelligi possint orationes & tota controuersia.

Perseus

Perseus cum in dies magis cerneret fauorem *Egregia*
dignitatem Demetrii fratris apud multitudinem Ma- *narratio in*
cedonum crescere, & gratiam apud Romanos, sibi qua *simul*
spem nullam regni superesse, nisi in scelere ratus, ad *tis inter du*
id unum omnes cogitationes intendit. Ceterum cum os fratres
se ne ad id quidem, quod muliebri cogitabat animo, *caussa* &
satis per se ualidum crederet, singulos amicorum pa- *oasiones*
tris tentare sermonibus perplexis instituit, & pri- *exponuntur*
mo quidam ex his, aspernantium tale quicq, prae- *Sodalitium*
erunt speciem, quia plus in Demetrio spei pone- *sceleris.*
bant. Deinde crescente in dies Philippi odio in Roma-
nos, cui Perseus in- *algeret*, Demetrius summa ope *Consilia so*
aduersaretur, prospicientes animo exitum, id cau- *ciorum.*
tius adiuuandum quod futurum erat, rati, fouendam
spem potentioris, Perseo se adiungunt. Cetera in
suum quaeq; tempus differunt, in praesentia placet
omni ope in Romanos accendi regem, impelliq; ad
consilia belli, ad quae iam sua sponte animum inclinase-
ret, simul, ut Demetrius indies suspectior esset, ex *Causse of-*
composito sermones ad spretionem Romanorum tra- *fensi patris*
hebant, ibi alij cum mores, & instituta eorum, alij res *a Deme-*
gestas, alij speciem ipsius urbis nondum exornatae, *trio.*
neq; publicis, neq; priuatis locis, alij in singulos prin-
cipum eluderent, iuuenis incautus, & amore nominis
Romani, & certamine aduersus fratrem omnia tu-
endo, suspectum se patri, & opportunum criminibus
faciebat. Itaq; expertem eum pater omnium de rebus
Romanis

Romanis consiliorum habebat, totus in Perseu-
 sus, cum eo cogitationes eius rei dies ac noctes agita-
 bat. Redierant, quos forte miserat in Basternas ad ac-
 cersenda auxilia, adduxerantq; inde nobiles iuvenes
 & regij quosdā generis, quorum unus sororem suam
 in matrimonium Philippi filio pollicebatur, crexe-
 ratq; consociatio gentis eius animum regis. Tum Per-
 seus. Quid ista profunt inquit? nequaquam tantum in
 externis auxilijs est praesidij, quantum periculi fraude
 domestica. Proditorem nolo dicere, speculatorem ci-
 tius, ex quo obses Romae fuit, corpus nobis reddi-
 derunt Romani, animum ipsi habent, omnium pe-
 ne Macedonum in eum ora conuersa sunt, nec re-
 gem se alium rentur habituros esse, quam quem Roma-
 ni dedissent. His, per se agramens senis, stimulaba-
 tur, & animo magis quam uultu ea crimina accipie-
 bat. Forte lustrandi exercitus uenit tempus, cuius
 solenne est tale, Prior hostiae pars, dextera, po-
 sterior ad laeuam uiae ponitur, inter hanc diuisam ho-
 stiam, copiae armatae traducuntur, praeferuntur pri-
 mo agmini arma insignia omnium ab ultima origi-
 ne Macedoniae regum, deinde rex ipse cum liberis
 sequitur, proxima est regia cohors custodesq; cor-
 poris, postremum agmen Macedonum caetera mul-
 tudo claudit, latera regis duo filij iuvenes cingebat,
 Perseus iam trigesimum annum agens, Demetrius
 quinquennio minor, medio iuuentae robore ille, hic
 flore for-

Occasio,
 qua suū odi-
 um erga fra-
 trē prodit
 Perseus.

Inuidiosa
 accusatio
 fratris.

Causa odij

Secunda
 pars narra-
 tionis, qua
 describitur
 occasio ma-
 ioris simul-
 tatis & o-
 dij.

Descriptio
 lustratiōis
 exercitus
 Macedoni-
 ci.

flore fortunati patris matura soboles, si mens sana fuisset. Mos erat lustrationis sacro peracto decurrere Decursio militum exercitū, & diuisas bifariam acies cōcurrere ad sinu litaris. lachrum pugnae, regij iuuenes duces ei ludicro certamini dati. Cæterum non imago fuit pugnae, sed tanquā de regno sudibus facta, nec præter ferrum quicquid defuit ad iustam belli speciem, pars ea, quæ sub Demetrio erat, longe superior fuit, id ægræ patiente Perseo lætari prudentes amici eius, eamque rem dicere ipsam præbituram causam criminandi iuuenis. Conuiuium eo die sodalium, qui simul decurrerant, uterque habuit. Cum uocatus ad coenam ab Demetrio Perseus negasset, festo die inuitatio benigna & iuuenilis, utrosque in uinum traxit, commemoratio ibi certaminis ludicri, & iocosa dicta in aduersarios, ita ut ne ipsis quidem ducibus abstineretur, iactabantur. Ad has excipiendas uoces speculator ex conuiuis Persei missus, cum incautior obuersaretur, exceptus à iuuenibus forte triclinio egressis male mulctatur. Huius rei ignarus Demetrius, quin comessatum, inquit, ad fratrem imus? & iram eius, si qua ex certamine residet, simplius nullo suo citate & hilaritate lenimus: omnes se ire conclamarunt præter eos, qui speculatoris ab se pulsati prætre apud presentem ultionem metuebant, cum eos quoque Demetrius traheret, ferrum ueste abdiderunt, quo se tutari, si qua uis fieret, possent. Nihil occulti esse in

Alia causa

odij.

Ocasio ex

qua Demetri-

us nullo suo

merito à fra-

tre accusatur.

C

intestina

ερωμα

intestina discordia potest, utraq; domus proditorum
& speculatorum plena erat, praecurrit index ad Per-
sea, ferro succinctos nuncians cum Demetrio qua-
tuor adolescentes uenire, & sic causa appare-
bat. Nam ab ijs pulsatum conuiuium suum audie-
rat, tamen infamandae rei causa ianuam obserari iu-
bet, & ex parte superiore aedium uersisq; in uiam
fenestris, comessatores tanquam ad caedem suam uenien-
tes, aditu ianae arcet. Demetrius, per uim q; ex-
cluderetur, paulisper uociferatus, in conuiuium redit
totius rei ignarus. Postero die Perseus quum primum
conueniendi potestas patris fuit, regiam ingressus
perturbato uultu in conspectu patris tacitus procul
constitit, cui cum pater satim saluae res? quoniam
ea moestitia esset? interrogaret eum de ludicro, tunc

Accusatio qua bi, inquit, uiuere me scio, iam non occulto a fra-
falsum crimē tre petimur insidijs, nocte cum armatis domum ad in-
ad patrem de terficiendum me uenit, clausisq; foribus, parietumq;
fertur. praesidio me a furore eius sum tutatus. Cum pa-

uorem mixtum admiratione patri inieciisset, at qui, si
aures praebere potes, inquit, manifestam rem tene-
as, faciam. Enimvero se Philippus dicere auditu-
rum, uocariq; extemplo Demetrium iussit, & senio-

Descriptio iu res duos amicos expertes inter fratres certaminum,
dicij. infrequentes iam in regia Lysimachum, & Onomastum
accersit, quos in consilio haberet. Dum ueniunt ami-
ci, solus filio procul stante multa secum animo uo-

lutans in

lutans inambulauit . posteaq̄ uenisse eos nunciatum
est, secessit in partē interiorem, cum duobus amicis to-
tidē custodibus corporis, filijs, ut ternos inermes se-
cum introducerent, permisit. Ibi cum consedisset.

Sedco, inquit, miserrimus pater iudex inter Oratō Philip
duos filios, accusatorem parricidij, & reum, aut pi qua filio-
conficti, aut admissi criminis, labem apud meos in- rū scelera exe-
uenturus. Iam pridem quidem hanc procellam im- cratur.

minentem timebam, cum uultus inter uos minime fra-
ternos cernerem, cum uoces quasdam exaudi- A signo.

rem. Sed interdum spes animum subibat, deflaga-

re iras uestras, purgari suspitiones posse. Etiam

hostes armis positis foedus icisse, & priuatas multo-

rum simultates finitas. Subituram uobis aliquan-

do germanitatis memoriam, puerilis quondam sim-

plicitatis consuetudinisq̄; inter uos, meorum deniq̄;

præceptorum, quæ uereor, ne uana surdis au- Prouerb.

ribus cecinerim. Quoties ego audientibus uobis Amplificat

detestatus exempla discordiarum fraternarum, hor- scelus a suis

rendos euentus eorum rettuli? quibus stirpem su- monitis.

am, domos, regna, funditus euertissent? Melio-

ra quoq̄; exempla parte altera posui, sociabilem cō- Ab exemplis.

sortionem inter binos Lacedæmoniorum reges salu-

tarem, permulta sæcula ipsis patriæq̄; , eandem ci-

uitatem, posteaquā mos sibi cuiq̄; rapiendī Tyran-

nidem exortus sit, euersam. Iam hos Eumenem

Attalumq̄; fratres a q̄ exiguis rebus prope ut puderet

C ij

regij no-

regij nominis , mihi , Antiocho , & cuilibet regum
huius ætatis , nulla re magis , q̄ fraterna unanimitate
regnum æquasse . Ne Romanis quidem exemplis
abstinui , quæ aut uisa aut audita habebam . T .
& L . Quintiorum , qui bellum mecum gesserunt .
P . & L . Scipionum , qui Antiochum deuicerunt , pa-
tris patruiq; eorum , quorum perpetuam uitæ con-
cordiam mors quoq; miscuit . Neq; uos illorum sce-
lus similesq; sceleri exitus potuit , neq; horum bo-

Augēt scelus na mens , bona fortuna ad sanitatem flectere . Vi-
ex. circūstātijs uo & spirante me hæreditatem meam ambo & spe ,
& cupiditate improba petitis , eousq; me uiuere uul-
tis , donec alterius uestrum superstes haud ambigu-
um regem alterum mea morte faciam . Nec patrem
potestis pati , nihil chari , nihil sancti numinis no-
stis , cuius uice regni unius insatiabilis amor succe-

Peroratio ue- ssit . Agite , conscelerate aures paternas , decerni-
hemens . te criminibus mox ferro decreturi , dicite palam ,

Insinuatio quid tueri potestis , aut comminisci libet , reserata
quamiris affe aures sunt , quæ posthac secretis alterius ab alte-
Etib. in cōcita- ro criminibus , claudentur . Hæc furens ira cum di-
ti patris ani- xisset , lachrymæ omnibus obortæ , & diu mæ-
mū irrepit eū stum silentium tenuit . Tum Perseus .

q; mitigat & **ORATIO PERSEI .** Aperienda ni-
cum ab eius mirum nocte ianua fuit , & armati comessatores ac-
tū a suo peri- cipiendi , præbendum ferro iugulum , quando non
culo beneuo- creditur , nisi perpetratum facinus . Siquidem peti-
lentiā captat , tus insidijs , audio quæ latro atq; insidiator . Non ne
quicquam

quicquid isti unum Demetrium filium te habere, me subditum & pellice genitum appellant. Nam si gratum, si charitatem filij apud te haberem, non in me querentem deprehensas insidias, sed in eum, qui fecisset seuires. Nec adeo tibi uilis uita esset nostra, ut nec praeterito periculo meo mouereris, neque futuro, sic insidiantibus sit impune. Itaque si mortuum oporteat, taceamus, praecati tantum deos, ut a me coeptum scelus, in me finem habeat, nec per meum latus tu petaris. Sin autem quod circumuentis in solitudine natura ipsa subiicit, ut hominum quos nunquam uiderint, fidem tamen implorent, mihi quoque, ferrum in me strictum cernenti, uocem mittere liceat, per te patriumque nomen, quod utri nostrum sanctius sit, iam pridem sentis, ita me audias praecor, tanquam si uoce & comploratione nocturna excitus, mihi quiritanti interuenisses, Demetrium cum armatis nocte intempesta in uestibulo meo deprehendisses, quod tum uociferarer in re praesenti pauidus, hoc nunc postero die queror. Fater non commessantium in uicem iamdiu uiuimus inter nos, regnare utique uis, huic spei tuae obstat aetas mea, obstat gentium ius, obstat uetustus Macedoniae mos, obstat uero etiam patris iudicium. Huc transcendere nisi per meum sanguinem non potes, omnia moliris, & tentas, adhuc seu cura mea, seu fortuna restitit parricidio tuo. Hesternae die in lustratione

Vehemens & opportunitas
 Ratio a praesenti parentis facto.
 Ex minore reddit attentio
 Obtestatio qua simul fratri mouet inuidiam
 Propositio
 Confirmatio qua probat suae uitae insidiari Demetrium.
 A causa & spe qua impulsus suscepit facinus.

one & decursu & simulachro ludicro pugnae fune-
Ab anteactis. stum propè praelium fecisti, nec me aliud à morte uin-
 dicauit, q̄ q̄ me ac meos uinci passus sum. Ab hostili
 praelio tanq̄ fraterno lusu pertrahere me ad coenā uo-
 luisti, credis ne pater inter inermes conuiuas me coena-
 turum fuisse, ad quem armati comessatum uenerunt?
 credis nihil à gladijs nocte periculi fuisse, quem
 sudibus te inspectante prope occiderunt? Quid hoc
Loci facultas, noctis? quid ut inimicus ad iratum? quid cum fer-
 tis, circūstan- ro succinctis iuuenibus uenis? conuiuam me tibi com-
 tibus & signa. mittere ausus non sum, comessatorem te cum ar-
 matis recipiam? si aperta ianua fuisset, funus me-
 um parares hoc tempore pater, quo quarentem
Occupatio. audis. Nihil ego tanquā accusator criminose, nec du-
 bia argumentis colligendo ago, quid enim? negat
 se cum multitudine uenisse ad ianuam meam? aut
 ferro succinctos secum fuisse? quos nominauero,
 accerse, possunt quidem omnia audere, qui hoc
 ausi sunt, non tamen audebunt negare se depræ-
 hensos intra limen meum cum ferro, si ad te deduce-
 rem, rem pro manifesto haberes, fatentes pro depræ-
 hensis habe. Execrare nunc cupiditatem regni, &
Diluit crimen furias fraternas cogita, sed ne sint cæcæ pater execra-
affectedati reg- tiones tuæ, discerne, dispice insidiatorem, & petitem
ni quod in De insidijs, noxium huic esse caput. Qui occisurus fra-
metriū trans- trem fuit, habeat etiam iratos paternos deos. Qui pe-
fert. riturus fraterno scelere fuit, perfugium in patris mi-
 sericordiis

sericordia & iusticia habeat. Quo enim alio confugi-
am? cui non solenne lustrale exercitus, cui non de-
cursus militum, non domus, non epulae, non nox, ad
quictem data naturae beneficio mortalibus, tuta est. si
iero ad fratrem inuitatus, moriendum est, si recepero
intra ianuam comessatum fratrem, moriendum est. Nec
eundo pater, nec manendo insidias euito. Quo me cose-
ra? nihil praeter deos pater, & te colui. Non Romanos
habeo, ad quos cofugiã. Perisse expetunt, quia tuis in-
iurijs doleo, quia tibi ademptas tot urbes, tot gentes mo-
do Thraciae maritimam oram indignor, nec me, nec te
incolumi, Macedonia suam futurã sperant, sed si me
scelus fratris, te senectus absumpsit, aut nec ea qui-
dem expectata fuerit, regem regnumq; Macedoniae
sua futura sciunt. Si quid extra Macedoniam tibi
Romani reliquissent, mihi quoq; id relictum crede-
rem receptaculum. At in Macedonibus satis praesidij
est, uidisti hesterno die impetum in me militum, quod
illis defuit interdium, conuiuiae fratris noctu sumpse-
runt. Quid de magna parte principum loquor,
qui in Romanis spem omnem dignitatis & fortunae
posuerunt? & in eo qui omnia apud Romanos po-
test? Neq; hercule istum mihi tantum fratri maiori,
sed prope est, ut tibi quoq; ipsi & patri praefera-
nt. Iste enim est, cuius beneficio poenam tibi Senatus re-
misit, qui nunc te ab armis Romanis protegit, qui tuam
senectutem obligatam, & obnoxiam adulescentiae suae

ἀποφία

suntq; haec mi
re Pathetica.

Inuidiosa haec

sunt & apta

ad patris ani-

imum comouē-

dum.

Ironia.

C iiij

equum

ωάδοσ
Calumnie.

Diluit affecta
ti regni suspi
tionem.

Transfert
men in fratrem.

æquum esse censet. Pro isto Romani stant, pro
isto omnes urbes tuo imperio liberatæ, pro isto Ma-
cedones, qui pace Romana gaudebant, mihi præ-
ter te pater quid usquã, aut spei, aut præsidij est?
Quo spectare illas literas ad te nunc missas. T. Quin-
tij credis? quibus, & te bene consuluisse rebus tuis
ait, q̄ Demetrium Romam miseris, & hortatur, ut
iterum cum pluribus legatis & primoribus quoq; ip-
sorum Macedonum remittas eum. T. Quintius, qui
nunc est auctor omnium isti & magister, eum sibi te
abdicato patre in locum tuum substituit, illic ante
omnia clandestina concepta sunt consilia, quærun-
tur adiutores consilij, cum te plures & principes
Macedonum cum isto mittere iubet, qui hinc integri
& sinceri Romam eunt, Philippum regem se ha-
bere credentes, imbuti illinc & infecti Romanis deli-
nimentis redeunt. Demetrius ijs unus omnia est, eum
iam regem uiuo patre appellant. Hæc, si indignor,
audiendum est statim nõ ab alijs solum, sed etiã a te pa-
ter cupiditatis regni crimen. Ego uero si in medio po-
nitur non agnosco. Quem enim suo loco moueo ut ip-
se in eius locum succedam? unus ante me pater est, &
ut diu sit (deos rogo) superstes, ei ita sim, si mere-
bor, ut ipse me esse uelit. Hæreditatem regni, si pater
tradet, accipiam, cupit regnum & quidem scelerate
cupit, qui transcendere festinat ordinem ætatis, natu-
ræ, moris Macedonum, iuris gentium. Obstat frater
maior, ad

maior, ad quem iure, uoluntate etiam regnum patris
pertinet. Tollatur nunc primus in regnum, fraterna Peroratio
cæde sit potior, pater senex, & filio solus orbatus
magis timebit, ne irascatur, quàm ut filij ulcisci necem
patiatur. Romani lætabuntur, probabunt, defendent
factum. Hæ spes incertæ pater, sed non inanes sunt,
ita enim res se habet, periculum uitæ propellere a me
potes, puniendo eos, qui ad me interficiendum ferrum
sumpserunt, si facinori eorum successerit, mortem me-
am idem tu persequi non poteris.

Posteaquã dicendi finem Perseus fecit, coniecti
eorum, qui aderant, oculi in Demetrium sunt, uelut cõ-
festim respõsurus esset, deinde silentium fuit, cū per su-
sum fletu appareret omnibus loqui non posse, tandem
uicit dolorem ipsa necessitas, cum dicere iuberent,
atq; ita orsus est. ORATIO DEMETRII.

Omnia, quæ reorum antea fuerant auxilia pater,
præoccupauit accusator, simulatisq; lachrymis in al-
terius pernitiem, ueras meas lachrymas suspectas ti-
bi fecit, cum ipse, ex quo ab Rhoma redij, per oc-
cultæ cum suis colloquia, dies noctesq; insidietur ul-
tro mihi, nunc non insidiatoris modo, sed latronis ma-
nifesti, & percussoris speciem induit. Periculo suo te
exterret, ut innoxio fratri per eundem te maturet per-
niciem, perfugium sibi nusquã gentium esse ait, ut
ego ne apud te quidem spei quicquid reliqui habeam, cir-
cumuentum, solum, inopem, inuidia gratiæ externæ,
C v que, ob-

Exordium in
quo ab iniqua
dicendi cõdi-
tione beneuo-
lentia captat.

Exponit cõsi-
liũ accusatoris

Facit initio
suspectam fra-
tris accusatio-
nem.

Dilemma quo
ostendit consi-
stentem accusatio-
nem, et crimen
insidiarum in
fratrem retor-
quet.

Locus docilita-
tis.

Repetit pro-
positionem ac-
cusationis.

quæ obest potius quã prodest, onerat. Iam illud quod ac-
cusatorie? quod noctis huius crimen miscuit cum cæ-
tera infectatione uitæ meæ, ut et hoc, quod iam quale
sit, scies, suspectum alio uitæ nostræ tenore faceret,
et illam uanam criminationem sper, uoluntatis, con-
siliorum, nocturno hoc ficto et, composito argu-
mento fulciret, simul et illud quæsiuit, ut repen-
tina minimeque præparata accusatio uideretur, quip-
pe ex noctis huius metu, et tumultu repentino ex-
orta. Oportuit autem Perseu, si proditor ego patris
regnique eram, si cum Romanis, si cum alijs inimicis pa-
tris inieram consilia, non expectatam fabulam esse noctis
huius, sed proditionis meæ ante me accusatum, si illa
criminosa ac uana accusatio erat, inuidiamque tuam
aduersus me magis; quã crimen meum indicatura,
hodie quoque eam aut prætermitti, aut in aliud tem-
pus differri, ut perspiceretur, utrum ego tibi, an
tu mihi nouo quidem, et singulari genere odij insidi-
as fecisses. Ego tamen quãtum in hac subita per-
turbatione potero, separabo ea, quæ tu confudisti,
et noctis huius insidias, aut tuas, aut meas dete-
gam. Occidendi sui consilium me inisse uideri uult,
ut scilicet maiore fratre sublato, cuius iure gentium,
more Macedonum, tuo etiam (ut ait iudicio re-
gnum est futurum, ego minor in eius, quem occi-
dissem, succederem locum. Quid ergo illa sibi uult
pars altera orationis, qua Romanos a me cultos ait,
atque eorum fiducia in spem regni me uenisse? Nam si
et in Ro

si & in Romanis tantum momenti esse credebā, ut quē
 uellent imponerent Macedonia regem, & meā tan-
 tum apud eos gratiē cōfidebam, quid opus parrici-
 dio fuit? an ut cruentum fraternā cæde diadema gere-
 rem? ut illis ipsis, apud quos, aut uera aut certe si-
 mulata probitate partam gratiam habeo (siquam for-
 te habeo) execrabilis & inuisus essem? nisi. T. Quin-
 tium credis, cuius uirtute & consilijs me nunc ar-
 guis regi, cum & ipse tali pietate uiuat, cum fratre,
 mihi fraternæ cædis fuisse auctorem. Idem non
 Romanorum solum gratiam, sed Macedonum iudi-
 cia, ac deorum pene hominumq; cōsensum collegit,
 per quæ omnia se mihi parē in certamine non futurum
 crediderit, idem tanquā in alijs omnibus rebus inferi-
 or essem, ad sceleris spem ultimam confugisse me insi-
 mulat. Vis hanc formulam cognitionis esse, ut uter
 timuerit, ne alter dignior uideretur regno, is con-
 filium opprimendi fratris iudicetur cepisse? Exequa-
 mur tamen quocumq; modo conficti ordinem crimi-
 nis. Pluribus modis se petitum criminatus est, &
 omneis insidiarum uias in unum diem contulit, uo-
 lui interdium cum post lustrationem, cum concurrere-
 mus, & quidem, si dijs placet, lustrationum die
 occidere, uolui cum ad cœnam inuitauī, ueneno sci-
 licet tollere, uolui cum comessatum gladijs cincti
 me secuti sunt, ferro interficere, tempora quidem,
 qualia sint ad parricidium electa uides, lusus, conui-
 uij comessa-

Cōfutatatio qua
 ostendit nō cō-
 stare sibi fra-
 tris accusati-
 onem.

A repugnan-
 tib.

Exagitat con-
 fictam Persei
 criminationē
 probatq; ex
 circūstatijs se
 non fecisse in-
 dias.

ἀναφορὰ

A tēpore im- uij, comessationis quis dies? qualis? quo lustratus exer-
portuno. citus, quo inter diuisam uictimam praelatis omni-
 um, qui unquā fuere Macedoniae regum armis, re-
 ges duo, solito more, tua te gentes latera pater prater-
 uecti sumus, & secutum est Macedonum agmen. Per
A sacris. haec, ego etiam si quid ante admissem piaculo dig-
 num, lustratus & expiatus sacratum, cum maxi-
 me in hostiam itineri nostro circumdatam intuens,
 parricidium, uenena, gladios in comessatione pra-
 paratos uolutabam in animo? in quibus alijs dein-
 de sacris contaminatam omni scelere gentem expia-
 rem? sed caecus criminandi cupiditate animus, dum
 omnia suspecta efficere uult, aliud alio confundit.
Confutat sin- Nam si ueneno te inter coenam tollere uolui? quid
gulas partes. minus aptum fuit, quā pertinaci certamine & con-
 criminationis cursu iratum te efficere? ut merito sicut fecisti, in-
per distributi uitatus ad coenam abnueres, cum autem iratus ne-
onem. gasses, utrum ut placarem danda opera fuit? ut
 aliam quaererem occasionem, quoniā semel uenenum
 paraueram? an ab illo consilio uelut transfiliendum
 ad aliud fuit, ut ferro te, & quidem eo per speciem
 comessationis occiderem? Quo deinde modo si te
Ab antecedēti metu mortis credebam coenam euitasse meam, non ab
 eodem metu comessationem quoq; euitaturum exi-
 stimabam? Non est res qua crubescam pater, si die
A securitate festo inter aequales largiore uino sum usus. Tu quo-
animi. q; uelim inquiras, qua letitia, quo lusu apud me
 celebratum

celebratum hesternum conuiuium sit. Illic etiam
prauo forsitan odio prouehente, q̄ in iuuenili ar=
morum certamine pars nostra non inferior fuerat,
misericordia hæc & metus crapulam facile excusse=
runt, q̄ si non interuenissent insidiatores, somno
sopiti iaceremus. Si domum tuam expugnaturus, De ædium ex=
capta domo dominum interfectorus eram, non tem=
perassem uino in unum diem, non milites meos ab=
stinuisssem? Et ne ego me solum nimia simplicitate tu=
ear, ipse quoq; minime malus ac suspicax frater, ni=
hil aliud scio, inquit, neq; arguo, nisi q̄ cum fer=
ro concessatum uenerunt. Quæram unde id ipsum Retorquet cri=
scias? necesse erit, a ut speculatorum tuorum plenam men in aducr=
domum fuisse meam, aut illos ita aperte sumpsisse sarium.
ferrum, ut omnes uiderent, & nequid ipse aut pri=
us inquisisse, aut nunc criminose argumentari ui=
deretur, te quærere ex ijs, quos nominaisset, iubebat,
an ferrum habuissent. Ut tanq̄ in re dubia, cum id Cōfutat quod
quæsisse, quid ipsi faterentur, pro uictis haberen=
tur, quum tu illud quæri iubes, Num tui occidendi cau iectū fuit per
sa ferrum sumpserint? Num me auctore & scien=
te? hoc enim uideri uis, non illud quod fatentur, &
palam est, & sui se tuendi caussa sumpsisse dicunt.
recte an perperam fecerint, ipsi sui rationem red=
dent, meam caussam, quæ mihi eo facto contingitur,
ne miscueris, aut explica utrum aperte an clam te ag=
gressuri fuerimus, si aperte, cur non omnes ferrum Dilemma.
habuimus?

Altera dilem-
matis pars • habuimus? cur nemo præter eos, qui tuum speculato-
rem pulsarunt? si clam, quis ordo consilij fuit, con-
uiuio soluto cum comessator ego discessissem, quatu-
or substitissent, ut sopitum te aggredierentur? quo
modo fessissent & alieni & mei & maxime suspecti,
quia paulo ante in rixa fuerant? quomodo autem
Ab absurdo. trucidato te ipsi euasuri fuerint? quatuor gladijs do-
mus tua capi & expugnari potuit? Quin tu omis-
sa ista nocturna fabula, ad id, quod dolces, quod in-
uidiam urit, reuerteris? cur usquã regni tui mentio
Confutat secũ
dã partẽ accu-
satiõis de reg-
no affectato. fuit Demetri? cur dignior patris fortunæ successor
quibusdam uideris quã ego? Cur spem meam, quæ, si tu
non esses, certa erat, dubiam & sollicitam facis?
hæc sentit Perseus, & si non dicit, hæc istum ini-
micum, hæc accusatorem faciunt, hæc domum, hæc
regnum tuum criminibus & suspicionibus replent.
Ego autem pater quemadmodum nec nunc sperare rea-
gnum, nec ambigere unquã de eo forsitan debeã, quia
minor sum, quia tu me maiori cedere uis, sic illud, nec
debui facere, nec debeo, ut indignus te patre, in-
dignus omnibus uidear, id enim uitij meis, non ce-
dendo cui ius fasque est, non modestia cõsequar. Roma
nos obijcis mihi, & ea quæ gloriæ esse debent, in cri-
men uertis. Ego nec obses Romanis ut traderer, nec
ut legatus Romam mitterer à te petij, missus ire, non
recusauì, utroque tempore ita me gessi ne tibi pudor
fratre uertan-
tur. ri, ne regno tuo, ne genti Macedonum essem. Itaque
mihicuri

mihī cum Romanis amicitiae causa tu fuisti pater, quomodo
ad tecum illis pax manebit, mecum quoque gratia erit,
si bellum esse coeperit, qui obses, qui legatus pro
patre non inutilis fui, idem hostis illis acerrimus
ero, nec hodie ut prosit mihi Romanorum gratia
postulo, id postulo, ne obsit, ne ad bellum referue-
tur, pacis pignus fui, ad pacem retinendam legatus
missus sum, neutra res mihi nec gloriae, nec crimini
sit. Ego si quid scelerate in fratrem admisi, nullam
deprecor poenam, si innocens sum, ne invidia con-
flagrem, cum crimine non possim, deprecor. Non ho-
die me primum frater accusat, sed hodie primum aper-
te, nullo meo in se merito, si mihi pater succenseret, te
maiolem fratrem pro minore deprecari oportebat, dig-
tate a sua te adolescentiae, te terrori ueniam impetrare. In eo
ubi praesidium esse oportebat, ibi exitium est. E con-
uiuio et comessatione prope semisomnus raptus sum
ad causam parricidij dicendam, sine aduocatis, sine
patronis, ipse pro me dicere cogor, si pro alio dicen-
dum esset, tempus ad meditandum et componendam
orationem sumpsissem, cum quid aliud quam ingenij fa-
ma periclitarer, ignarus quid accersitus essem, te ira-
tum, te iubentem dicere causam, fratrem accusantem
audiui, ille diu ante praeparata, meditata in me oratio-
ne est usus, ego id tantum temporis, quo accusatus sum, ad
cognoscendum, quid ageretur habui. Vtrum illo momen-
to accusatorem audirem, an defensionem meditarer,
attonitus

Deprecatur
patris iram.

Peroratio.

Augēt in-
dignatē a sua
etate, fratris
persona et tē-
poris circūstā-
tia.

attonitus

attonitus repentino atq; inopinato malo, uix quid obijceretur, intelligere potui, nedum satis sciam, quo modo me tuear. Quid mihi spei esset, nisi patrē iudicem haberem? apud quem etiam si à fratre charitate uincor, misericordia certe reus uinci nō debeo. Ego enim ut me mihi tibiq; serues, præcor, ille, ut me in securitatem suam occidas, postulat, quid cum cum regnum ei tradideris, facturum credis in me esse, qui iam nunc sanguine meo sibi indulgeri, equum cesent? Dicenti hæc lachrymæ simul spiritum & uocem incluserunt.

DE STATV IURIDICIALI.

VNDE Oritur status iuridicialis?

Sicuti ex questione, an sit, nascitur status coniecturalis, ut fecerit, ne insidias Alexandro magno. Philotas, ita ex questione, quale sit factum oritur status iuridicialis, ut iuste ne Philotas capitali supplicio ab Alexandro sit affectus, iure ne sit interfectus Caius Cæsar.

QVID EST STATUS IURIDICIALIS?

Est qui de iure siue iniuria disputat, unde & nomen habet, atq; ideo etiam greci δικαιολογικον uocarunt, dicitur etiam negocialis, quod caussa, siue ipsum negotium iuris Ciuilis, habet implicatam cōtrouersiam, facit tamen aliquod discrimen inter statum negotialem, & iuridicialem. Cicero lib. ij. de Inuentione.

Quotuplex

QVOTVPLEX EST Status Iuridicialis?

Duplex, Absolutus, & Assumptiuus, sed hoc principio monendum est, tales causas easdem habere orationis partes, quas supra in statu coniecturali recensui, Exordium, Narrationem, Propositionem, Confirmationem, Confutationem, & perorationem, ac ceterae partes, non requirunt noua praecipua. Tantum confirmatio ac confutatio, habent novos locos. Sunt enim diuersi loci diuersorum statuum.

QVIV EST STATUS ABSOLVTVS?

Est cum simpliciter aliquid defenditur, ut in oratione Milonis, Cicero simpliciter defendit factum Milonis, Clodium iure occisum.

QVI SVNT Loci Absoluti Status?

Natura, Lex, Consuetudo, Aequum, Bonum, Iudicatum, Factum, Atque horum locorum cognitio sumenda est, a Iurisconsultis.

QVIV EST IVS NATVRAE?

Est summa ratio insita in natura, quae iubet ea, quae facienda sunt, prohibetque contraria, Qualia sunt erga Deum, religio, ut parentibus & patriae pareamus. Neminem ledere, vim propulsare, contrahere matrimonia, iuare coniugem, Liberos, propinquos, amicos, hostes & cet. Reddere gratiam bene de nobis meritis, seruare fidem, pacta, & conuentiones, & alia pluraque.

QVIV EST LEX?

Est, id quod populi iussu sancitum est, uel ut iureconsultus Papinianus definit, Est commune praecipuum

D

uirorum

uirorum prudentium consulto delictorum, Quae spon-
te uel ignorantia, contrahuntur, cohercio, communis
Rcipub. sponsio, Demosthenes uero sic definit. καὶ
τοῦτο ὅτι νόμος, ὃ πάντας προσήκει πείθεσθαι διὰ
πολλὰ, καὶ μάλιστα ὅτι πᾶς ὅτι νόμος, εὐρημα μὴ
ἢ δῶρον θεῶν, δόγμα δὲ ἀνθρώπων φρονίμων. ἔπα-
νόρτωμα δὲ, τῶν ἐκείνων καὶ ἀκείνων ἀμαρτυμᾶ-
των. πόλεως δὲ, συνθήκη κοινὴ καθ' ἣν πᾶσι προ-
σῆκει ζῆν τοῖς ἐν πόλει.

QVID EST CONSVETVDO?

Consuetudinis ius, esse putatur, id quod uolunta-
te omnium sine lege uetustas comprobarit.

QVID EST Aequum & Bonum?

Est hoc ius (ut Cicero ait) Quod ad ueritatem &
communem utilitatem uidetur pertinere.

QVID EST IUDICATVM?

Est id de quo sententia lata est, aut decretum inter-
positum.

QVID EST PACTVM?

Pactum (ut Ulpianus refert) à pactione dicitur,
Inde etiam pacis nomen appellatum est. Et est pactio
duorum pluriumue in idem, placitum & consensus.
Vel ut Cicero definit, Est quod inter aliquos conue-
nit, quod iam ita iustum putatur, ut iuri prestare
dicatur. His igitur partib. iniuriam demonstrari,
ius cōfirmari cōuenit, idq; in absoluto statu iuridicali.

Ad hos

AD HOS locos, quæstione oblata & statu negotij
compræhensio, animus referri debet, ut in hoc ex=
emplo, Manlius consul iuste capitale supplitium sump=
sit de filio, q̄ contra consulis & patris edictum extra
ordinem in hostem pugnavit, Primum argumentum
sumitur a natura, quia ius naturæ præcipit ut paren=
tib. & magistratib. pareamus, hic locus, poterit am=
plificari si dicatur, de potestate patria, & magi=
stratum, & quantum referat illorum maiestatem nõ
violari, Itẽ duplici modo mæruisse poenam, tum quod
aduersus consulis, tum parentis edictum pugnarit.
SECUNDVM argumentum ex lege siue consulum e=
dicto sumetur, Legib. tanquam communi totius ciuita=
tis uinculo omnes ciues, ex æquo, nullo, siue cogna=
tionis, siue affinitatis respectu habito, teneri, itaq; for=
titer, & recte fecisse Manlium, qui paterno & priua=
to affectui, legis auctoritatem prætulit, & ne edictum
consulare, ac disciplina militaris solueretur, capitali
supplicio in filium animaduertit. Hæc fient illustri=
ora, ubi accesserit amplificatio a temporis circum=
stantia sumpta. Quantum tum temporis bello latino
retulerit seruari hoc edictum, ubi aduersus latinum
hostem bellandum erat, lingua, morib, armorum gene=
re, institutis, ante omnia, militarib. congruentes mili=
tes Militib. Centurionib. centuriones, Tribuni Tri=
bunis, compares, collegæq; iisdem præsidij sæpe, ijs=
dem manipulis permixti fuerant.

D ij

A consuetu

A CONSVETVDINE, Patrib. enim ex ueteri more, tum temporis, ius uitæ in liberos, necisq; potestas erat permiffa, sic à Virginio patre impune filiam interfecit, quæ à Decemuiro ad stuprum rapiebatur, eodem more impune licuiffe exponere infantes, si quis educare nollet.

EX IVDICATO, hoc modo Brutum de liberis ob proditionem capitale fumpfiffe fupplitiũ, & non multis post annis, Bruti exemplum, imitatum patrem, Spuriij Caffi. qui filium autorem perniciofæ legis agrariæ, cognita domi cauffa, uerberib, cæsum necarit, ac peculium eius Cereri cõfecrarit, uide præterea hic in libris Rhetoricæ Philip. pulcherrimum exẽplum, de Equitib. inuadentibus in uacuas poffeffiones monachorum, atq; hij funt loci ftatus abfoluti.

QUID EST STATVS Affumptiuus?

Est, cum ipfum ex fe factum probari non potest, aliquo autem foris adiuncto argumento defenditur.

QUOT HABET LOCOS?

Tres, purgationem, translationem criminis, & deprecationem.

PVRGATIO est, cum negamus confulto à nobis factum, fed uel per imprudentiam, cafum aut neceffitatem.

TRANSLATIO criminis est, cum culpam conferimus, in alios, quale hoc est, perfuasit nox, amor, uinum, adolefcentia.

Deprecatio

Deprecatio est, in qua non defensio facti, sed igno-
 scendi postulatio continetur, Hæc petit misericor-
 diam, & in locis affectuum uersatur. Comouent mi-
 sericordiam rei ætas, dignitas, uita modeste acta,
 Sumuntur argumenta, & à iudicis clementia, exem-
 plum habes orationem Ciceronis pro Ligario, atq;
 hic status assumptiuus, ferè est defensoris tantum.
 PERORATIO constat, iisdem locis, quib. in supe-
 riori statu, Repetitione nempe argumentorum &
 affectibus.

M. T. CICERONIS PRO A.
 LICINIO ARCHIAPO-
 ETA ORATIO.

SI quid est in me ingenij iudices, quod sen-
 tio quam sit exiguum, aut si qua exerci-
 tatio dicendi, in qua me non inficior medi-
 ocriter esse uersatum, aut si huiusce rei ra-
 tio aliqua ab optimarum artium studijs & disciplina
 profecta, a qua ego nullum confiteor ætatis meæ tem-
 pus abhorruisse, earum rerum omnium uel in primis
 hic A. Licinius fructum a me repetere prope suo iu-
 re debet. Nã quoad longissime potest mens mea respi-
 cere, spacium præteriti temporis, & pueritiæ memo-
 riam recordari ultimam, inde usq; repetens, hunc ui-
 deo mihi principem, & ad suscipiendam & ad ingre-
 diendam rationem horum studiorum extitisse. Quod
 si hæc

Propositio
 Exordij.

Ratio.

Conclusio.

D iij

si hæc

si hæc uox huius hortatu præceptisq; confirmata, non
nullis aliquando salutis fuit, a quo id accepimus quo
cæteris opitulari, & alios seruare possemus, huic
profecto ipsi, quantum est situm in nobis, & opem
Occupatio & salutem ferre debemus. Ac ne quis a nobis hoc ita
dici forte miretur, quod alia quædam in hoc facultas
sit ingenij, neq; hæc dicendi ratio, aut disciplina, nec
nos quidem huic cuncti studio pœnitus unquam de-
Solutio oc- diti fuimus. Etenim omnes artes, quæ ad humanita-
cupationis tem pertinent, habent quoddam commune uinculum,
Occupatio & quasi cognatione quadam, inter se continentur. Sed
ne cui uestrum mirum esse uideatur, me in **Questione**
legitima, & in iudicio publico, cum res agatur apud
Prætorem Po. Romani lectissimum uirum, & apud se-
uerissimos Iudices, tanto conuentu hominum ac fre-
quentia, hoc uti genere dicendi, quod non modo a cõ-
suetudine iudiciorum, uerum etiam a forensi sermo-
ne abhorreat, quæso a uobis, ut in hac caussa mihi de-
tis hanc ueniam accommodatam huic reo, uobis, quæ
admodum spero, non molestam, ut me pro summo poe-
ta, ac eruditissimo homine dicentem, hoc cõkursu ho-
minum literatissimorum, hac uestra humanitate, hoc
deniq; Prætore exercente iudicium, patiamini de stu-
dijs humanitatis ac literarum, paulo loqui liberius,
& in eiusmodi persona, quæ propter ocium ac stu-
dium, minime in iudicijs periculisque tractata est,
uti prope nouo quodam & inuisitato genere dicendis
Quod

Quod si mihi à uobis tribui concediq; sentiam, perfi- **Propositio**
ciam profecto, ut hunc Aulum Licinium, non modo **causse.**
non segregandum, cum sit ciuis, à numero ciuium, ue-
rum etiã si non esset, putetis assciscendum fuisse. Nã ut **Narratio.**
primum ex pueris excessit Archias, atq; ab his arti-
bus, quibus ætas puerilis ad humanitatem informari
solet, se ad scribendi studium contulit, primum Anti-
ochiæ (nam ibi natus est loco nobili, celebri quõdã ur-
be & copiosa, atq; eruditissimis hominibus, liberalissi-
misq; studijs affluenti) celeriter antecellere omnibus in- **Gradatio.**
genij gloria cõtigit. Post in cæteris Asiæ partibus, cum-
etq; Græciæ, sic eius aduētus celebrabatur, ut famam
ingenij expectatio hominis, expectationē ipsius aduē-
tus admiratioq; superaret. Erat tũ Italia plena Græca-
rum artiũ ac disciplinarũ, studiaque hæc & in Latio
uehemētius tũ colebãur, q̃ nunc iisdẽ in oppidis, &
hic Romæ propter tranquillitatē Po. Romani nõ negli-
gebãtur. Itaq; hunc & Tarētini & Rhegini & Neapo-
litani, ciuitate cæterisq; præmijs donarunt, & omnes
qui aliquid de ingenijs poterant iudicare, cognitio-
ne atq; hospicio dignum existimarunt. Hac tanta
celebritate famæ, cum esset iam absentibus notus, Ro-
mã uenit Mario cõsule & Catulo. Nactus est primum
Cõsules eiusmodi, quorum alter res ad scribendum ma-
ximas, alter cum res gestas, tum etiã studium atq; au-
res adhibere possit. statim Luculli, cum prætextatus
etiã tum Archias esset, eũ in domum suã receperunt.

D iij

Sed enim

π&θ Q. Sed enim hoc non solum ingenij ac literarum, uerum
 etiam naturæ atq; uirtutis fuit, ut domus, quæ huius
 adolescentiæ prima fuit, eadem esset familiarissima
 senectuti. Erat temporibus illis iucundus Metello illi
 Numidico, & eius Pio filio, audiebatur à M. Ac-
 mylio, uiuebat cum Quin. Catulo, & patre & filio,
 à Lucio Crasso colebatur. Lucullos uero & Drusos
 & Octauios & Catonem & totam Hortensiorum do-
 mum, deuinctam consuetudine cum teneret, afficieba-
 tur summo honore, q̄ eum non solum colebant, qui a-
 liquid percipere aut audire studebant, uerum etiam
 si qui forte simulabant. Interim satis longo interuallo,
 cum esset cum L. Lucullo in Sicilia profectus, & cum
 ex ea prouincia cum eodem Lucullo decederet, uenit
 Heracleam, quæ cum esset Ciuitas æquissimo iure ac
 fædere, adscribi se in eam ciuitatem uoluit, idq; cum
 ipse per se dignus putaretur, tum autoritate & gra-
 tia Luculli ab Heracliensibus impetrauit. Data est
 ciuitas Syllani lege & Carbonis, si qui fœderatis ci-
 uitatibus adscripti fuissent, si tum cum lex ferebatur
 in Italia domicilium habuissent, & si sexaginta diebus
 apud Prætores essent professi. Cum hic domicilium
 Romæ, multos iam antea annos haberet, professus
 est apud prætores Q. Metellum familiarissimum
 suum. Si nihil aliud nisi de ciuitate ac lege dicimus,
 nihil dico amplius, causa dicta est. Quid enim horum
 infirmari Gracche potest? Heracleæ ne esse eum ad-
 scriptum

Minor.

Conclusio.

Maior.

Pars Mino-
ris.

Epilogus.

Narratiōis

Propositio

confirma-
tionis.

scriptum

scriptum negabis? Adest uir summa auctoritate & re- Confirmatio a testib.
ligione & fide M. Lucullus, qui se non opinari, sed
scire, non audiuisse sed uidisse, non interfuisse sed egis-
se dicit. Adsunt Heraclienses Legati, nobilissimi ho-
mines huius iudicij causa, cum mandatis, & cum publi-
co testimonio uenerunt, qui hunc adscriptum Heracli-
ensem dicunt. Hic tu tabulas desyderas Heracliensi-
um publicas, quas Italico bello, incenso tabulario in-
terijisse scimus omnes. Est ridiculum ad ea quae ha-
bemus nihil dicere, quæ habere non possu-
mus, & de hominum memoria tacere, literarum memo-
riam flagitare. Et cum habeas amplissimi uiri religi-
onem, integerrimi municipij iusiurandum, fidemq;
ea, quæ deprauari nullo modo possunt repudiare, ta-
bularum, quas idem dicis solere corrumpi, desyderare.
At domicilium Romæ non habuitis, qui tot annis an-
te Ciuitatem datam, sedem omnium rerum ac fortuna-
rum suarum Romæ collocauit? At non est professus.
Immo uero his tabulis, quæ solæ ex illa professione
collegioq; prætorum obtinent publicarum tabularum
auctoritatem. Nam cum Appij tabulæ negligentius
adseruatæ dicerentur, Gabiniq; quam diu incolumis
fuit leuitas, post damnationem, calamitas omnem
tabularum fidem resignasset, Metellus homo sanctis-
simus modestissimusq; omnium, tanta diligentia fu-
it, ut ad L. Lentulum prætorem, & ad iudices ue-
nerit, & unius nominis litura se comotum esse dixe-

Collatio fi-
dei & Ta-
bularum.

D v

rit. His

rit. His igitur tabulis nullam lⁱuram in nomen A. Lⁱ
Conclusio. cinij uidetis. Quae cum ita sint, quid est quod de ei-
us ciuitate dubitetis, praesertim cum alijs quoq; in ciui-
tatibus fuerit adscriptus. Etenim cu^m mediocribus mul-
Amplifica tis, & aut nulla, aut humili aliqua arte praeditis, gratui-
tio a uerifi to ciuitate in Graecia homines impertiebantur, Rhegi-
mili ex mi- nos credo, aut Locrenses, aut Neapolitanos, aut Tarē-
nore. timos, quod Scenicis artificibus largiri solebāt, id huic
summa ingenij praedito gloria noluisse? Quid cum
caeteri non modo post ciuitatem datam, sed etia post
legem Papiā, aliquo modo in eorum municipiorum
Quae iussit tabulas irrepserunt? Hic qui nec utitur quidem illis
urbe exce in quibus est scriptus, quod semper se Heracliensem
dere om- ciuem esse uoluit, reijcietur? Census nostros requi-
nes qui nō ris scilicet. Est enim obscurum proximis Censoribus,
eram ciues hunc cum clarissimo Imperatore L. Lucullo, apud
Romani. exercitum fuisse, superioribus cum eodem Quaesto-
Pars con- re fuisse in Asia, primis Iulio & Crasso, nullā po-
futatiois. puli partem esse censam. Sed quoniam Census non
ius ciuitatis confirmat, ac tantummodo indicat eum
qui sit census, ita se iam tum gessisse pro ciue his tē-
poribus, quae tu criminariis, nec ipsius quidem iu-
dicio in ciuium Romanorum iure esse uersatum.
Et testamentum saepe fecit nostris legibus, & adiit
hereditates ciuium Romanorum, & in beneficijs ad-
erarium delatus est a L. Lucullo Praetore & Consu-
le, Quere argumenta si qua potes. Nunquā enim hic
neque suo

neq; suo neq; amicorum iudicio reuincetur. **Quæres** Propositio
 à nobis Gracche, cur tãtopere hoc hoïe delectemur?
 quia suppeditat nobis ubi & animus hoc forensi stre=
 pitu reficiatur, & aures conuicio defessæ conquies=
 cant. An tu existimas, aut suppetere nobis posse quod Cõproba=
 quotidie dicamus, in tanta uarietate rerum, nisi ani=
 mos nostros doctrina excolamus? aut ferre animos
 tantam posse contentionem, nisi eos doctrina eadem
 relaxemus? Ego uero fateor me his studijs esse de=
 ditum, cæteros pudeat, si qui se ita literis abdide=
 runt, ut nihil possint ex his, neq; ad communem af=
 ferre fructum, neque in aspectum luccmq; proferre. **Occupatio**
 Me autem quid pudeat, qui tot annos ita uiuo iudices, **Correctio.**
 ut ab illis nullo unquam me tempore aut commodũ
 aut ocium meum abstraxerit, aut uoluptas auoca=
 rit, aut denique somnus retardarit. Quare quis **Congeries.**
 tandẽ me repræhendat, aut quis mihi iure succenseat,
 si quantum cæteris ad suas res obeundas, quantum ad fe **A simili.**
 stos dies ludorum celebrãdos, quantum ad alias uolup
 tates, & ad ipsam requiẽ animi & corporis, cõceditur
 tẽporum, quãtum alij tribuunt tẽpestiuis cõuiujs, quã
 tũ deniq; aleæ, quãtum pilæ, tãtũ mihi egomet ad hæc
 studia recolẽda sumpsero. Atq; hoc ideo mihi cõceden **A caussis fi**
 dum est magis, quod ex his studijs hæc quoq; crescit o=
 ratio & facultas, quæ quãtacũq; in me est, nunquã ami **nalibus.**
 corum periculis defuit. Quæ si cui leuior uidetur, illa
 quidẽ certe quæ summa sunt, ex quo fonte hauriã sen=
 tio. Nam **Ab altera**
caussa fina
li.

tio. Nā nisi multorum præceptis, multisq; literis mihi ab adolescentia suavissem, nihil esse in uita magnopere expetendum, nisi laudem atq; honestatem, in ea autem persequenda, omnes cruciatus corporis, omnia pericula mortis atq; exilij parui esse ducenda, nunquam me pro salute uestra in tot ac tantas dimicationes, atque in hos profligatorum hominum quotidianos impetus obiecissem. Sed pleni omnes sunt libri, plenæ sapientum uoces, plena exemplorum uetustas, quæ iacerent in tenebris omnia, nisi literarum lumen accenderet. Quam multas nobis imagines non solum ad intuendum, uerum etiam ad imitandum fortissimorum uirorum expressas, scriptores & Greci & Latini reliquerunt? Quas ego mihi semper in administranda Repub. proponens, animum & mentem meam,

Obiectio
seu occupatio.

Concessio.

Ratō, quia magna est sepe nature uis.

Correctio.

am, ipsa cogitatione hominum excellentium confirmabam. Quæret quispiam, quid illi ipsi summi uiri, quorum uirtutes literis proditæ sunt, ista ne doctrina, quam tu laudibus effers, eruditi fuerunt? Difficile est hoc de omnibus confirmare, sed tamen est certum quid respondeam. Ego multos homines excellenti animo & uirtute fuisse, & sine doctrina nature ipsius habitu prope diuino, per se ipsos & moderatos & graues extitisse fateor. Etiam illud adiungo. sæpius ad laudem atq; uirtutem, naturam sine doctrina, quam sine natura ualuisse doctrinam. Atq; idem ego contendo, cum ad naturam eximiam atq; illustrem, accesserit ratio

ratio quædam confirmatioq; doctrinæ, tum illud ne-
scio quid præclarum ac singulare solere existere. Ex
hoc esse hunc numero, quem Patres nostri uiderunt,
diuinum hominem Aphricanum. Ex hoc C. Lælium, Exempla.
L. Furium, modestissimos homines & continentissimos
Ex hoc fortissimum uirum, & illis temporibus do-
ctissimum, Catonem illum senem, qui profecto, si ni-
hil ad percipiendam colendamq; uirtutem literis ad-
iuuarentur, nunquam se ad earum studium contulis-
sent. Quod si non hic tantus fructus ostenderetur,
& si ex his studijs delectatio sola peteretur, tamen ut
opinor, hanc animaduersionem humanissimam atq;
liberalissimam iudicaretis. Nam cæteræ res, neque
temporum sunt, neque ætatum omnium neq; locorum.
Hæc studia adolescentiam agunt, senectutem oble-
tant, secundas res ornant, aduersis perfugium ac
solatium præbent. Delectant domi, non impediunt fo-
ris, pernoctant nobiscum, peregrinantur, rusticantur.
Quod si ipsi hæc neq; attingere, neq; sensu no-
stro gustare possemus, tamen ea mirari deberemus eti-
am cum in alijs uideremus. Quis nostrum tam ani-
mo agresti ac duro fuit, ut Roscij morte nuper non
commoueretur? Qui cum esset senex, mortuus tamen
propter excellentem artem, ac uenustatem, uideba-
tur omnino mori non debuisse. Ergo ille corporis mo-
tu tantum amorem sibi conciliarat à nobis omnibus,
nos animorum incredibiles motus, celeritatemq; inge-
niorum

Conclusio.

Repetitio
causæ fina-
lis.

Collatio.

Transitio.

Similitudo.

Consequēs

Comprobatio. *niorum negligemus? Quoties ego hunc Archia uidi iudices (utar enim uestra benignitate, quoniam me in hoc nouo genere dicendi tam diligenter attenditis) quotiens ego hunc uidi, cum litera scripsisset nullam, magnum numerum optimorum uersuum, de ijs ipsis rebus quae tum agebantur, dicere ex tempore? Quotiens reuocatum eandem rem dicere commutatis uerbis atque sententijs? Quae uero accurate cogitateque scripsisset, ea sic uidi probari, ut ad ueterum scriptorum laudem peruenirent. Hunc ego non diligam? non admirer? non omnino ratione defendendum putem? Atqui sic a summis hominibus eruditissimisque accepimus, caeterarum rerum studia et doctrina, et praecipis et arte constare, potest etiam natura ipsa ualere, et mentis uiribus excitari, et quasi diuino quodam spiritu afflari. Quare suo iure noster ille Ennius sanctos appellat poetas, quod quasi Deorum aliquo dono atque munere, commendati nobis esse uideantur. Sit igitur, iudices, sanctum apud uos humanissimos homines, hoc poetae nomen, quod nulla unquam Barbaria uiolauit. Saxa et solitudines uoce respondent, bestiae saepe immanes cantu flectuntur atque consistunt, nos instituti rebus optimis non poetarum uoce mouemur? Homerum Colophonij ciuem esse dicunt suum, Chij suum uedicant, Salaminij repetunt, Smyrnaei uero suum esse confirmant. Itaque etiam delubrum eius in urbe dedicarunt. Permulti alij praeterea pugnant inter se atque contendunt. Ergo illi alienum quia poeta fuit, etiam post mortem*

Antecedens.

Consequens

Amplificatio a Maiore.

Ab exemplo

INSTITUTUM

post mortem expetunt, nos hunc uiuum, qui uoluntate & legibus noster est, repudiamus? praesertim cum omne olim studium atq; omne ingenium contulerit Archias, ad Pop. Romani gloriae laudemq; celebrandam. Nam & Cymbricas res adulescens attigit. Etiam ipsi illi C. Mario, qui durior ad haec studia uidebatur, iucundus fuit. Neq; enim quisquam est tam auersus a musis, qui non mandari uersibus aeternum suorum laborum praconium facile patiatur. Theophrastum illum summum Athenis uirum dixisse auerunt, cum ex eo quaereretur, quod ἀκρόαμα, aut cuius uocem liberrime audiret? eius a quo sua uirtus optime predicaretur. Itaq; ille Marius item eximie L. Plotium dilexit, cuius ingenio putabat ea quae gesserat posse celebrari. Mithridaticum uero bellum magnum atque difficile, & ne multa uarietate, terra marique uersatum, totum ab hoc expressum est. Qui libri non modo L. Lucillum fortissimum & clarissimum uirum, uerum etiam Populi Romani nomen illustrent. Populus enim Romanus aperuit, Lucullo imperante, Pötum, & Regijs quondam opibus, & ipsa natura regionis uallatum. Populi Romani exercitus eodem duce, non maxima manu innumerabiles Armeniorum copias fudit. Populi Romani laus est, urbem amicissimam Cizicenorum eiusdem consilio, ex omni impetu regio, ac totius belli ore ac faucibus ereptam esse, atque seruatum.

Nostra semper

Ex meritibus
Archiae.

ἀκρόαμα

Exemplum.

Redit ad
merine Archiae.

Nostra semper feretur ac prædicabitur L. Lucullo di-
micante, cum interfectis ducibus de pressa hostium clas-
sis, & incredibilis apud Tenedum pugna illa naualis.

Conclusio. phi. Quare quorum ingenijs hæc feruntur, ab his
Secundum Populi Romani fama celebratur. Charus fuit Aphri
exemplum cano superiori noster Ennius, itaq; etiam in sepul-
Ouid. chro Scipionum putatur is esse constitutus. Et mar-
Ennius eme moratis laudibus, certe non solum ipsi qui laudantur
ruit Cala= sed etiam Populi Romani nomen ornatur. In cœ-
bris in mō lum huius proauus Cato tollitur, magnus honor Po-
tibus ortus pulo Romano adiungitur, omnes deniq; illi Maxi-
Contiguus mi, Marcelli, Fuluij, non sine communi omnium no-
poni Sci= strum laude decorantur. Ergo illum qui hæc fecerat
pio magne rudem, tum hominem, maiores nostri in ciuitatem re-
tibi. ceperunt, nos hunc Heracliensem, multis ciuitatibus

Amplifica stra ciuitate eijciemus? Nam si quis minorem glo-
tio a Græ= riæ fructum putat ex Græcis uersibus percipi, quam
ca lingua. ex Latinis, uehementer errat, propterea quod Græ-
ca leguntur in omnib. ferè gentibus, Latina suis finibus
exiguus sane continentur. Quare si res hæ quas ges-
simus orbis terræ regionibus definiuntur, cupere de-
bemus, quo minus manuum nostrarum tela peruene-
runt, eodem gloriam famamq; penetrare. Quod cum
Amplifica ipsis populis, de quorum rebus scribitur, hæc am-
tio ab uti= pla sunt, tum ijs certe, qui de uita gloriæ caussa di-
tate. micant, hoc

micant, hoc maximum & periculorum incitamentum
est & laborum. Quam multos scriptores rerum su-
arum magnus ille Alexander secum habuisse dicitur?
Atq; is tamen cum in Sigæo ad Achillis tumulum ad-
stitisset, o fortunate inquit adolescens, qui tuæ uir-
tutis præconem Homerum inueneris. Et uere. Nam nî
si illi ars extitisset illa, idem tumulus qui corpus ei-
us contexerat, nomen etiam obruisset. Quid noster
hic Magnus, qui cum uirtute fortunam adæquauit?
nonne Theophanem Mitylenæum scriptorem rerum
suarum in contione militum ciuitate donauit? Et no-
stri illi fortes uiri & rustici ac milites, dulcedine qua-
dam gloriæ commoti, quasi participes eiusdem lau-
dis, magno illud clamore approbauerunt. Itaque
credo, si ciuis Romanus Archias legibus non esset, ut Ex minore
ab aliquo Imperatore ciuitate donaretur, perficere facit ueri-
non potuit? Sylla uero cum Hispanos & Gallos dona similem Ar-
ret, credo hunc petentem repudiasset, quem nos in chiæ caus-
contione uidimus, cui cum libellum malus poëta de po sam.
pulo subiecisset, quod Epigramma in eum fecisset,
tuncummodo alternis uersibus longiusculis, statim ex
his rebus quas tunc uendebat, iussit ei præmium tri-
bui sub ea conditione, ne quid postea scriberet.
Qui sedulitatē mali poëtæ duxerit aliquo tamen præ-
mio dignam, huius ingenium & uirtutem in scriben-
do & copiam non expetisset? Quid à Q. Metello
Pio familiarissimo suo, qui ciuitate multos donauit, ne-
E que per

que per se neq; per Lucullos impetrauisset? qui præsertim usq; eo de suis rebus scribi cuperet, ut etiam Cordubæ natis Poetis, pingue quiddam sonantibus atque peregrinum, tamen aures suas dederet. Neq; enim est hoc dissimulandum, quod obscurari non potest, sed præ nobis ferendum, trahimur omnes studio laudis, & optimus quisq; maxime gloria ducitur. Ipsi philosophi etiam illis libellis, quos de contemnenda gloria scribunt, nomen suum inscribunt, & in eo ipso, in quo prædicationem nobilitatemq; despiciunt, prædicari de se ac nominari uolunt. Decius quidem Brutus, summus ille uir & Imperator, Accij amicissimi sui carminibus templorum ac monumentorū aditus exornauit suorum. Iam uero ille, qui cum Aetolis Ennio comite bellauit Fuluius, non dubitauit Martis manubias Musis consecrare. Quare in qua urbe Imperatores prope armati, poetarum nomen, & Musarum delubra coluerunt, in ea non debent togati iudices à Musarum honore, & à poetarum salute abhorrere. Atq; ut id libentius faciatis, iam me uobis iudices indicabo, & de meo quodam amore gloriæ, nimis acri fortasse, ueruntamen honesto, uobis confitebor. Nam quas res nos in Consulatu nostro uobiscum simul, pro salute huiusce imperij, & pro uita omnium ciuium, proq; uiuersa Repub. gessimus, attigit hic uersibus atque inchoauit, quibus auditis, quod mihi magna res & iucunda uisa est, hunc ad perficiendum

Ratio.

Exempla.

Conclusio.

Probat a suo exēplo

perficiendum hortatus sum. Nullam enim uirtus
aliam mercedem laborum periculorumq; desyde- Repeticio
rat, præter hanc laudis & gloriæ, qua quidem loci cõis, in
detracta iudices, quid est, quod in hoc tam exi- qua eadem
quo uitæ curriculo, & tam breui, tantis nos in la- sententia a-
boribus exerceamus? Certe si nihil animus præ- liquoties
sentiret in posterum, & si quibus regionibus ui- mutatis
tæ spaciū circumscriptum est, ijsdem omnes co- uerbis est
gitatus terminaret suos nec tantis se laboribus fran- repetita.
geret, neque tot curis, uigilijsque angeretur, neq;
totiens de ipsa dimicaret. Nunc insidet quedam in op-
tuno quoq; uirtus, quæ noctes ac dies animum gloriæ
stimulis concitat atque admonet, non cum uitæ tem-
pore esse dimittendam commemorationem nominis no-
stri, sed cum omni posteritate adæquandam. An ue-
ro tam parui animi uideamur esse omnes, qui in
Republica, atq; in his uitæ periculis laboribusq;, uer-
samur, ut cum usque ad extremum spaciū nullum
tranquillum atq; ociosum spiritum duxerimus, no-
biscum simul moritura omnia arbitremur? An cum
statuas & imagines, non animorum simulachra sed
corporum, studiosè multi summi homines relique- Ex minori.
runt, consiliorum relinquere ac uirtutū nostrarum
effigiem, nonne multo malle debemus summis ingenijs
expressam & politam? Ego uero omnia quæ gere-
bam, iam tum in gerendo spargere me ac disseminare
arbitrabar, in orbis terræ memoriam sempiternam.

E ij

Hec uero

Hæc uero siue à meo sensu post mortem ab futura est,
siue ut sapientissimi homines putauerunt, ad ali-
quam animi mei partem pertinebit, nunc quidem cer-
te cogitatione quamdam, speque delector, Quare cõ-
Peroratio seruate iudices, hominem pudore eo, quẽ amicorum
in qua bre- studijs uidetis comprobari, tum dignitate, tum etiam
uissime re- uenustate, ingenio autem tanto, quanto id conuenit
petuntur existimari, quod summorum hominum ingenijs ex-
argumenta petitum esse uideatis, Caussa uero eiusmodi, quæ be-
supra tra- neficio legis, authoritate municipij, testimonio Lu-
etata. culli, tabulis Metelli comprobetur. Quæ cum ita
sint, petimus à uobis iudices, si qua non modo huma-
na, uerumetiam diuina in tantis negotijs cõmendati-
o debet esse, ut eum qui uos, qui uestros imperato-
res, qui Populi Romani res gestas semper ornauit,
qui etiã his recentibus nostris uestrisq; domesticis pe-
riculis, æternum se testimonium laudum daturum esse
profitetur, isque est eo numero, qui semper apud om-
nes sancti sunt habiti atq; dicti, sic in uestram acci-
piatis fidem, ut humanitate uestra leuatus potius, quã
acerbitate uiolatus esse uideatur. Quæ de caussa
pro mea consuetudine, breuiter simpliciterq; dixi iu-
dices, ea confido probata esse omnibus, Quæ non
fori, neq; iudiciali cõsuetudine, & de hominis ingenio,
& cõmuniter de ipsius studio locutus sum, ea iudices
à uobis spero esse in bonã partẽ accepta, ab eo qui iu-
diciũ exercet, certe scio.

Dispositio

DISPOSITIO ORATIONIS PRO
ARCHIA POETA A V. PH. ME.

Initio ὁμολογίαν Exordij trademus. De reliqua oratione, & de caussa postea dicturi sumus. Ac multas utilitates adfert hæc ratio distribuendarum sententiarum, qua hic utemur. Primum enim uoluntatem uniuscuiusq; authoris, is demum recte adsequi poterit, qui seriem omnium sententiarum contemplabitur, & animaduertet quomodo inter se consentiant. Deinde cum in alienis scriptis rationem coniungendi sententias animaduertimus, scribemus & ipsi magis coherencia. Plurimum itaq; prodest hæc diligentia cōsyderandæ dispositionis in oratione, tum ad imitationem, tum etiam ad iudicandum. Nam etiamsi nihil scripturi sumus, tamen hac ratione iudicandi de alienis scriptis, carere non possumus.

Locus exordij sumptus est ex communi loco, scilicet ex officio referendæ gratiæ. Nulla est autem efficacior ratio conciliandæ beneuolentiæ, quam quæ ab honesto aut ab officio ducitur. Estq; hæc propositio, ex qua totum Exordium nascitur, in prima periodo posita, Ego debeo Archiam tueri, ut referam ei gratiam. In secunda periodo sequitur αἰτιολογία, hoc est, probatio huius sententiæ, quia Archias adiuuit hoc meum studium dicendi. Tercio est addita Conclusio. Cum beneficio Archiæ alijs

E iij opem

openi ferre possim, conuenit ut ipsum quoq; defendam. Cum sententiæ ad hunc modum detractis ornamentis digeruntur, facile postea est uidere quæ ornamenta accedant. Prima periodus continet Incrementum, nam hæc cognatæ species ad unam sententiæ amplificandi causa referuntur, ingenium, exercitatio, ratio, id est ars. In secunda periodo pene nullum est ornamentum, tantum fecit mentionem Circumstantiæ, ne nimis breuis esset Circumductio. Conclusio est facta Enthymematis modo, & est repetitio duarum periodorum superiorum, Cum hæc uox sit ab Archia ad salutem aliorum adsuefacta, ergo debet etiam Archiæ prodesse. Nam ommissa est Maior absoluens Syllogismum, æquum est, ut quisq; fructum ferat sui beneficij. Tametsi hanc rationem subindicat, cum quædam uerba ab ea mutuatur.

Deinde sequuntur Occupationes duæ, Prima. Quomodo potest Poeta adiuuare Oratorem? Respondet breuissime quia omnes artes cognatæ sunt, & se mutuo adiuuant. Altera Occupatio est. Videtur ineptum in foro loqui de artium & literarum studijs, id quod iam fecit Cicero, & paulo post copiosius faciet. Hoc excusat sumpto argumento a persona Archiæ, quia pro poeta ita conueniat dicere, ne magis etiam perturbetur ille, qui nunquam uersatus est in iudicijs, si res agatur usitata contentione.

Oratio est generis Iudicialis. Status causse est, q; Archias sit

chias sit ciuis Romanus. Et hæc est principalis Propo-
sitio, ad quam referre argumenta oportet. Hæc in tota
oratione ob oculos uersari debet, cuius si quis oblitus
fuerit, non intelliget reliquam orationem. Nam in om-
nibus caussis in primis oportet principalem Proposi-
tionem meminisse. Est autem status Iudicialis. Argu-
menta ducta sunt a Lege, & a Testibus. Nam hi pro-
prij loci sunt quæstionum iudicialium.

Sed præter hæc, longissimum argumentum a perso-
na Archie & ab artiũ dignitate tractum est, Illæ lau-
des propriæ ad genus Demõstratiuum pertinent, sed
inde mutuamur sæpe argumenta ad iudiciales caussas,
quia dignitas personarum conciliat fauorẽ iudicum,
& reddit caussam magis probabilem & uerisimilem.
Ita & hic argumentatur Cicero. Quia Archias magna
facultate ingenij præditus est, ergo credibile est eum ci-
uitate donatum esse. Item, quia tali est ingenio, meretur
retineri in ciuitate. Genus dicendi in hac oratione mi-
tuo summissum, & ut uocant Atticum est. Neq; enim
longis Circumductionibus aut Expolitionibus, aut fi-
guris procul accersitis usus est. Multæ breues sunt
periodi, & propria oratio. Postea circa finem
aliquanto floridior est oratio.

Narratio continet propemodum historiã uitæ Ar-
chie & peregrinationem, ex quibus peruenit eo, ut
doceat quomodo ius ciuitatis consecutus sit ex lege.

E

iiij

Et est ad

Et est ad finem Narrationis Syllogismus additus, ubi primo loco ponitur Conclusio, Data est Ciuitas. Deinde Maior, Omnes qui in socijs ciuitatibus adscripti sunt, si in Italia, cum lex ferretur, domicilium habuerunt, & professi sunt intra dies. LX. apud praetorem &c. sunt ciues, Archias adscriptus est, Heracleæ, & habuit domicilium Romæ, & professus est &c. Ita clauditur narratio, non repetita conclusione proprijs uerbis, sed quadam generali adseueratione, quia necesse intelligi Conclusionem recitato Syllogismo, Si nihil nisi de ciuitate ac lege dicimus, nihil dico amplius, causa dicta est.

Deinde sequitur confirmatio, ante quam non repetit Propositionem supra positã ante Narrationem, sed tantum de Minore adseuerat, quia Minor est κριτόμενον, ideo habet opus probatione. Et ut causse summam complecti animo possis, Syllogismũ supra positum meminisse oportet. Omnes inscripti in socijs ciuitatibus &c. sunt ciues. Archias est inscriptus. Ergo Archias est ciuis. Maior nihil habet ambigui, minor autem est incerta. Propterea tota Confirmatio uersatur in Minore probanda, & habet locos a Testib. & Tabulis, q̄ sit Heracleæ adscriptus, q̄ sit professus. Postea addit Verisimile ex Minore, multi alij leuiorum artium periti, adscripti sunt in socijs ciuitatibus. Ergo uerisimile est & hunc adscriptum esse. Postremo addit signa Romani ciuis,

ni ciuis, adijt hæreditates, testamentum fecit in bene-
ficijs ad ærarium delatus est, id est ærario pecuni-
am donauit ex testamentis.

Quia caussa per se tenuis & exigua est, reddit
eam splendidiorẽ & illustriorem addito Loco Cõ-
muni de laude literarum. Et cum supra argumenta a
re seu caussa traxerit, hic a persona ducit argumen-
tum. Archias est homo literatus & poeta. Ergo est
dignus quem in ciuitate retineamus. Transfert igitur
orationem ab Hypothesi ad Thesin, id est ad locum
communem, scilicet, Omnes studiosi sunt colendi, Sed
ut modeste prædicet Archiam, ne immodicæ laudes
noceant ei, transfert rem in suam personam, dicit se
plurimi facere Archiam. Est ergo propositio. Ego
magnifacio Archiam. Sequitur Ratio, Enthymema-
tis forma, quia eius studia profunt mihi ad delecta-
tionem, deinde etiam ad utilitatem in hac forensi fa-
cultate dicendi. Et huic rationi est subiecta breuis
uel comprobatio uel repetitio. Sequitur Occupatio.
Tu ne igitur fateris te uersari in literis? Ad hoc re-
spondet per Concessionem, & subiicit tres caussas fi-
nales. Prima est. Ita uersor in literis tanquam in lu-
dis, ut tamen non abducatur a negocijs. Secunda. Ex
literis crescit mihi facultas dicendi. Tertia. Literæ
etiam gubernant meos mores, & consilia regendæ
Reipub. Et addit rationem, Quia literæ continent
doctrinam bene uiuendi. Et hanc sententiam illumi-

E v nat per

nat per Interpretationem nonnihil mutatis uerbis.

Sequitur Obiectio. Num igitur nulli sunt magni uiri sine doctrina? Primum Cōcessionem utitur, quod multi uiri magni sine doctrina fuerim. Et addit Rationem, quia magna naturæ uis est. Deinde subijcit Correctionem, multum tamen conducit doctrina, & perfectum quiddam existit cum ad naturam bonam accesserit. Id probat Exemplis. Postremo claudit hanc disputationem repetitione causse finalis leuioris, uidelicet, q̄ delectationis caussa literæ non sint aspernandæ. Et amplificat hunc finem per Collationem, nullæ aliæ uoluptates perinde sunt perpetuæ. Porro distributio fit temporum, agunt senectutem &c.

Hactenus de sua persona tantum dixit Cicero, hic Transitionem facit, & probat debere iudices etiam admirari artem, & est argumentum a genere artis tractum. Ars est digna admiratione, ergo etiã Archias magni faciendus est. Et similitudine reddit perspicuum argumentum. Sicut celeres motus erant corporis Roscij, qui magnopere delectabant &c. ita sunt ingenij Archiæ. Accedit probatio, quia multos uersus ex tempore fundit. Sequitur argumentum a differentia poetices. Distinguit enim Antithesi poeticam ab alijs artibus, & hæc est Enthymematis summa, Poetica est diuina, ergo poetæ sunt tractandi humaniter & colendi. Et adiecit Amplificationē ex laude musices, ductā ex maiore, Saxa respōdent uocibus, bestia flectuntur cantu, ergo & nos amemus carmen.

Hactenus

Hactenus recitauit argumēta sumpta a persona Archiæ extra causam, q̄ in ciuitate retinēdus sit, quia sit poeta. Nunc subiicit exempla eodē pertinentia, sicut aliæ ciuitates honore adfecerunt poetas, ita & nos Archiam honore adficere debemus. Homerum multi sibi uendicant, ergo & nos retineamus Archiam. Additus est adfectus, nemo non fauet suis laudibus, Archias autē descripsit laudes Pop. Ro. Recitat igitur argumenta quædam poematum Archiæ. Deinde subiicit Scipionis exemplum. Scipio Ennium honore affecit, ergo uos hunc honore adficate. Accedit amplificatio a Græca lingua. Plures legunt græca quā latina, at Archias græcæ scribit, melius igitur scribit q̄ Ennius. Addita est amplificatio ab utilitate scriptorum, quia gloria ad uirtutem incitat, scripta autem gloriam pariunt, quia retinent memoriam rerum gestarum, ergo scripta illa ad uirtutem incitant. Sequitur igitur scriptores esse dignos, qui omni officij genere colantur. Adiectum est exemplum de Achille & Homero. Achillis memoriam retinuit Homerus. Item, Pompeius iudicauit hæc scripta gloriam adferre & cet. Accedunt & alia exempla Syllæ & Metelli, qui poetis delectati sunt. Et Schema ex Minore interpositum est, quod facit uerisimilem Archiæ causam, Si alios poetas studiose audierunt nostri Imperatores, ergo uerisimile est eos & hunc audiuisse, & facile concessisse ciuitatem.

Postea addi-

Postea additur αἰτιολογία. ex communi sententia.
Trahimur omnes cupiditate laudis. Hæc sententia
Bruti & Fuluij exemplis comprobata est. Sequitur
breuis conclusio, post quam suum exemplum comme-
morat, Et ego laude delector, & cum res meas ge-
stas Archias descripserit, bene uolo illi. Sequitur
repetitio loci communis, q̄ gloriæ & immortalita-
tis cupiditas, hæreat in animis, quæ ad res mag-
nas gerendas exuscitat, estq; argumentum a causa
finali ductum. Omnes gloriam appetimus tanq̄ finem
laborum, quare hi qui monumenta condunt, honore
afficiendi sunt. Et hæc sententia Rhetorica expo-
sitione est uariata, uerbis quater mutatis res eadem
repetitur. Virtus appetit gloriam, Nemo tantos la-
bores, tanta pericula susciperet, nisi laudis amore
duceretur. Illa gloriæ cupiditas hæret in animis quæ
ad agendum exuscitat. Turpe esset magnis uiris & in
Rep. uersantibus, si ea essent opinione, simul cum ip-
sis morituram esse memoriam omnium quæ gesserunt.
Hic subinde uides eandem sententiam paulum modo
uariatam repeti. Multum accedit lucis, cum & lo-
cus argumenti notatus est, dixi enim a causa finali
sumptum esse, & Elocutionis figuræ ostensæ sunt.
Nam hic sententia ualde redditur perspicua, si mo-
neatur lector, rem eandem dici, tantum uariata for-
ma orationis.

Amplificatio in fine addita est, uel a Simili uel ex
Minore

Minore . Si corporum statuas relinquere cupimus,
multo magis poemata relinquenda erunt, quia sunt
durabiliora, & sunt imagines animorum & con-
siliorum. Est autem sumptus hic locus ex Isocr. Euago-
ra. Εγὼ δὲ, ὦ Νικόκλεισ, ἢ γούμαι μὴ εἶναι καλὰ
μνημεῖα καὶ τοὺς τῶν σωμάτων εἰκόνας. πολλὴ
μὴ τοι ὁσλείονος ἀξίας τὰς τῶν πράξεων ἢ τῆ
διανοίας, ἅς ἐν τοῖς λόγοις ἂν τιμῶναι τοῖς τεχ-
νικῶς ἔχουσ θεωρήσαι. Postea sequitur. Peroratio
quæ continet Deprecationem, in qua argumenta cau-
sse breuissime repetuntur, ut fit in Epilogis.

QVID ETS STATUS LEGITIMVS?

Est, in quo tractantur definitio, contrariæ leges, scri-
ptum, & sententia, ambiguum, ratiotinatio & trans-
latio.

QVID EST DEFINITIO?

Est, cum quæritur quid res sit, ut Epistola Pauli ad
Roma. est finitiui status, quia quærit, quid sit iusti-
tia coram deo, & definit eam hoc modo, iustitia co-
ram deo, est credere, quod propter Christum, sine
nostris meritis recipiamur in gratiam patris.

QVI SVNT Loci status Finitiui?

Genus. Differentia, Proprium, Accidens, Causse,
Effectus, partes, similia pugnancia, autoritas, Atq;
hij loci s

hi loci a Dialecticis tractantur, unde sumendi sunt,
Neq; hic noua præcepta confirmationis, & confuta-
tionis traduntur, Sicut nec exordij, & peroratio-
nis, Nam hæ duæ orationis partes sequuntur commu-
nia præcepta, supra tradita. Huius status magnam
exemplorum copiam habes, in locis Theologicis Phi-
lippi Melanch. Suntq; hæc omnia diligenter, & mag-
na cum luce adhibitis etiam ad præcepta exemplis
in Dialecticis, tum libris, tum quæstionib. a Philip-
po pertractata, ut superuacaneū sit hoc loco annota-

QVID EST status contrariarum legum? (re.

Est cum contrariæ leges faciunt controuersiam.
Hunc statum, Græci uocant *αντινομία* quale est
hoc, opera non iustificant, & Deus reddet unicuiq;
secundum opera sua.

**VNDE SVMVNTVR CONFIRMA-
tiones?**

Ducuntur ex caussis efficientib. Lex enim habet au-
toritatem ab efficiente caussa, & ex materia, hoc est
ex ipsis legib. si cum ratione consentiant, aut pug-
nent cum ratione, si circumstantiæ expendantur,
quib. latæ sint, & an ad hos casus recte detorqueantur.

**QVOMODO dirimuntur legum
controuersiæ?**

De dissoluendis controuersiis legum, sunt certæ re-
gule.

PRIMA.

Lex inferior

Lex inferior cedit superiori, ut lex superior nempe primæ tabulæ est, Vnum colc deum, Inferior, secundæ scilicet tabulæ. Non facies furtum, Iudei itaq; spoliantes Aegiptios, Cum hac de re haberent expressum mādātū, excusantur per superiorē legē, Sic Abraham immolaturus filium contra præceptum, Non occides, solutus est legibus secundæ tabulæ per primam.

SECUNDA REGVLA.

Lex specialis derogat generali, præceptum est, Ne reddas malum pro malo, & magistratus dei minister est, & uindex ad iram. Hic altera sententia prohibet uindictam, altera præcipit, Sed quia posterior sententia specialiter magistratui præcipit, ut puniat improbos, ideo generi per speciem derogatur. Generale præceptum fuit, ut expugnatis urbibus, occiderentur tantum qui masculini essent sexus, præter infantes, Iumenta, &c. quæ sunt in urbib. Saul uero, cum speciale mandatum a deo haberet, ut omnia Amalechitarum occideret & perderet, debuit speciali præcepto parere, neq; generalis legis de expugnandis urbib. habere rationem. Quia generi derogatur per speciem.

TERTIA.

Lex humana cedit diuinæ, Humana lex est ut sacerdotes sint cælibes, quæ legi diuinæ, melius est nubere q̄ uri, cedat necesse est, Deo enim magis obediendum est quam hominibus.

Quarta

QVARTA,

Leges ueteres corriguntur, aut abrogantur nouis, Vetus lex fuit ut Christiani abstinerent a sanguine, & suffocato, Quæ nunc per desuetudinem est abrogata.

QVANDO ORITVR STATVS SIUE controuersia ex scripto & sententia?

Cum alter uerbis ipsis quæ scripta sunt, Alter sententia scriptoris nititur, Cumq; uidetur scriptoris uoluntas a scriptis dissidere, Atq; hoc fit propter scripti uel obscuritatem, uel ambiguitatem, Græci uocant hunc statum $\pi\acute{\iota}\tau\omicron\upsilon$ καὶ διαδοία. Hæ uero controuersiæ frequentes sunt in foro, & negotijs Ecclesiasticis.

QVI SVNT LOCI CONFIRMATIONIS, & confutationis in negotijs Forensib.

Loci huius status sumendi sunt ex Dialectica, Definitio patefacit obscura, Diuisio discernit ambigua. Ad hos locos accedunt reliqui, ut loci caussarum effectuum, circumstantiarum, Præterea inquirenda est absurditas, si quid a ratione aut recepto iure dissentit, ubi Leges & Rationes sunt afferende, quæ ostendant aduersarij opinionem, cum iure & natura pugnare. Est etiam æquitas ex caussis & effectibus colligenda, Atq; in hoc genere controuersiarum datur generale

tur generale præceptum, ut excutiantur circumstan-
tiæ. Ex hijs sæpe enim ueniamur sententiam, & iudi-
camus, utrum scriptum aut uoluntas consentiant, aut
dissentiant, uerum est enim hoc Hilarij, circumstan-
tiæ illuminant dicta.

QVANDO Defenditur uoluntas scri-
ptoris contra scriptum?

Tunc, cum scriptum est, aut obscurum, aut absur-
dum, ut in hac sententia, nisi quis renatus fuerit de-
nuo, non potest uidere regnum dei. Hic quia Nico-
demus ἤντων & dictum ipsum solum, neq; uolunta-
tem dicentis considerat, Colligit absurditatem, Quo-
modo potest inquit homo renasci cum sit senex, num-
quid potest in uentrem matris suæ iterato introire &
renasci?

QVOMODO Confirmantur &
confutantur Ecclesiasticæ
causæ?

Testimonijs scripturæ & interpretatione, quæ sacris
literis sit conueniens, quib. adhibendi sunt etiam Di-
alectici loci supra indicati, Definitio & c. Ut hæc
sententia Iacobi, qua aduersarij operum doctrinam
asserere nituntur. Videtis enim, q̄ ex operib. iustifica-
tur homo, & non ex fide tantū, tum alijs scripturæ lo-
cis, tum commoda interpretatione exponenda est, id
quod pulcherrime facit Philippus in Apologia. Lo-
cus, Vade uende omnia, non cogit discedere a faculta-
tib. homi-

F

tib. homi-

tib. homines Christianos, quia alius locus apte inquit,
Præcipe diuitib. &c. Hinc ex definitione argumen-
tamur. Diues est qui possidet proprium, diuitent
esse licet, ergo & proprium possidere licet. Atq;
hic in sacris literis hæc regula seruanda est, ut in
dogmatibus & præceptis retineatur τὸ ἕνθεν, nisi
impingat absurditas in aliquem articulum fidei, seu
manifestum scripturæ locum. Tunc enim recipien-
da est uoluntas ex manifestis locis alijs collecta. Cæ-
terum in dogmatib. & præceptis non est disceden-
dum a uerbis scripturæ, cum absurditas tantum im-
pingit in iudicium rationis.

QUANDO NASCVNTVR CONTRO- uersiæ ex ambiguo?

Cum uerbum aliquod generale aut ambiguum, pa-
rit dissensionem, ut in Canone, Sacerdos ducens ux-
orem suspendatur, ubi quidam intelligunt ut ab ar-
bore suspendatur. Alij mitius interpretantur suspen-
di tantū esse feriari ab officio ad tempus, & in hoc lo-
co. Hæreticum hominem deuita, Quidam imperiti
putant præpositionem cum nomine esse, neq; uerbum
deuitare, & interpretantur, de uita, scilicet tolle è me-
dio & occide. Hic status est cognatus superio-
ri. Habet autem hanc regulam præcipuam, Am-
bigua alia iudicantur ex Grammatica, aut phrasi
& figuris, ut non cognoscebat eam donec peperit fra-
trem suum pri-

lium primogenitum. Nam particula donec, uarium
habet usum in sermone. Alia iudicantur ex artibus,
ex quib. sumuntur, ut, Non reddas malum pro malo,
generalis sententia est, quæ ex scriptura iudicatur, ex
qua constat tantum priuatam uindictam prohiberi,
publicam non prohiberi. Cæterum & ad hunc sta-
tum adhibendi sunt loci Dialectici. Nam ambigua
definitionib. & diuisionib. explicantur.

QVID EST STATUS Ratiotinationis?

Est cum disputatur de casu aliquo, qui legib. non com-
prehenditur, ut cum quæritur an liceat hæredib. ma-
iorum suorum legata, quæ missarum caussa facta sunt
reuocare, Cum de hoc casu non extet scripta lex, opus
est ratiotinatione ex simili, aut cognata re, Qualis
est illa, Non licet hæredib. pecuniam ciuitati ad spe-
ctacula legatam repetere, igitur nec legata ad pios
usus repetenda sunt.

QVI SVNT LOCI huius status?

Similia, cognata, Item, loci Dialectici, cum ex caussa,
toto, genere argumentum ducitur. Atq; hic obser-
uanda est regula, ut similitudinis eiusdem caussæ sint,
& ut sit in Syllogismo bona consequentia, ut, scriptum
est, Ecce duo gladij hic, igitur à pontifice necesse
est omnes reges accipere regna, hæc non necessario
coherent, sed infinita exēpla, quotidie offerret usus.

QVID EST TRANSLATIO?

F ij Est quod

Est quod iurisconsulti uocant Exceptionem cum non respondetur ad rem, sed proponitur exceptio aliqua, ut ille apud Comicū, actum, aiunt, ne agas, & tibi nō competit actio, Coram hoc iudice hæc caussa agi nō potest, atq; hæc de genere iudiciali.

DE GENERE Deliberatiuo.

Quid est genus deliberatiuum?

Est, quod uersatur in suadendo aut dissuadendo in adhortando, & dehortando, petendo, precando, consolando, & similib. negotijs quæ supra magna ex parte exposita sunt, atq; huius generis hoc tempore maximus est usus.

QVOT SVNT Orationis partes in hoc genere?

Vtimur iisdem partib. orationis, in genere deliberatiuo, quib. in caussis iudicialib. Eadem est ratio Exordiorū, quæ supra indicata est, Narratione utimur, cum res poscit, uerum in hoc genere sæpe accidit, ut nihil adhuc gestum sit, quod narrare necesse sit. Propositio sequitur narrationem, & cum deest narratio, sola propositione utimur, non enim omitti propositio ulla in caussa potest, Est enim caput orationis propositio.

QVI SVNT loci confirmationis?

Honestum & utile, & horum locorum species, ut fas, iustum, pium, æquum, mansuetum, quæ honestati subijciuntur, Ad questionem uero utilitatis pertinent facile

nent facile, possibile, necessarium, iucundum, & sine periculo.

VNDE SUMITVR honestas?

Ex legib. diuinis & humanis, adeoq; ex uirtutum definitionib. Honestas enim omnis, ex uirtutum fontib. promanat, ut est, prudentia, iusticia, fortitudo, temperantia, clementia, Liberalitas, & reliquarum uirtutum generib. Quare qui uolet ab honesto argumentari, cum oportet uirtutum naturas probe tenere, Hic sacrorum scriptorum, poetarum, philosophorum sententias, Apophthegmata, & historiarum Exempla oportet in promptu habere, Huc pertinent & mores gentium. Instituta, & religio.

QVI EST LOCVS utilitatis?

Utilitas sumitur, ab istis reb. omnib. quarum aliquem usum monstrauit natura, id quod etiam indocti facile cernunt, Atq; in hoc loco habenda ratio est circumstantiarum, loci, temporis, personarum, ut expedit, sed non hoc loco, non hoc tempore, non huic personae. Plurimum uero, in hoc genere ualent exempla.

QVI SVNT LOCI confutationis?

Confutatio habet locos contrarios, inhonestum, inutile, difficile &c.

PERORATIO QVAE EST?

Peroratio constat argumentorum repetitione & affectib. sed ut preceptorum usus facilius cerni possit, subi-

F ij

bijcio duas

ijcio duas orationes Q. Fabij Maximi, & P. Cornelij Sciponis Africani, Ex. viij. lib. iij. Decadis Liuij, Vtraq; uero oratio est generis deliberatiui, Fabius enim dissuadet bellum in Africam transferendum & hortatur, ut omnib. uiribus contractis prius Hannibal ex Italia eijciatur, quam exercitus in exteras nationes deportetur, Scipio uero & se & contrariam sententiam tuetur.

ORATIO Q. FABII MAXIMI.

Exordiū à re ipsa ductum quo mouet inuidiā Scipiōi.

Propositio an nexam habēs occupationē.

Scio, multis uestrum uideri. P. C. rem actam hodierna die agi, & frustra habiturum orationē, qui tanquā de integra re de Africa prouincia sententiam diuixerit. Ego autem primum illud ignoro, quemadmodum certa iam prouincia Africa consulis uiri fortis ac strenui sit, quam nec senatus censuit in hunc annum prouinciam esse, nec populus iussit. Deinde, si est, consulem peccare arbitror, qui de re transacta simulando se referre, senatū ludibrio habet, nō senatorē modo, qui de quo consulitur, suo loco dicit sententiam. Atq; ego certū habeo dissentienti mihi ab ista festinatiōe in Africam traijciēdi, duarum rerum subeundam opinionē esse, unius insit & ingenio meo cunctatiōis, quam metum pigritiamq; homines adolescentes sane appellent, dum me non poeniteat adhuc aliorum speciosiora primo aspectu consilia semper uisa, mea usu meliora, alterius obtrectationis, atq; inuidiæ aduersus crescentem in dies glo

dies gloriam fortissimi consulis, à qua suspitio= Purgat suspi-
ne, si me neq; uita acta, & mores mei, neq; di- tiones à uita,
etatura cum quinq; consulatibus, tantumq; gloriæ, bel- morib. & reb.
li domiq; partum uindicat, ut propius fastidium eius gestis.

sim, quã desiderium, etas saltem liberet. Quæ enim
mihî æmulatio cum eo esse potest, qui ne filio qui-
dem meo æqualis sit? me dictatorem, cum uigerem ad Ab etate &
huc uiribus, & in cursu maximarum rerum essem, re- facto suo.

cusantẽ nemo aut audiuit in senatu, aut apud populũ,
quo minus insectanti me magistro equitum, quod fan-
do nunq̃ ante auditum erat, imperium mecum, equare-
tur, rebus quam uerbis assequi malui, ut qui alio-
rum iudicio mihi comparatus erat, sua mox confessi-
one me sibi præferret, nedum ego perfunctus hono-
ribus certamina mihi atq; æmulationem cum ado-
lescente florentissimo proponam, uidelicet, ut mihi iam
uiuendo, non solum rebus gerendis fesso, si huic ne-
gata fuerit, Africa prouincia decernatur. Cum ea
gloria quæ parta est, uiuendum atq; moriendum est.

Vincere ego prohibui Annibalem, ut a uobis quo-
rum uigent nunc uires, etiam uinci posset. Illud te
mihi ignoscere, P. Corneli æquum erit, si cum in
meipso nunquam pluris famam hominum, quã rem-
publicam fecerim, ne tuam quidem gloriam bono pu-
blico præponam, q̃q̃ si aut bellum nullum in Ita-
lia, aut is hostis esset, ex quo uicto nihil gloriæ quæ-
reretur, qui te in Italia retineret, et si id bono publico
faceret,

Confirmatio
propositionis

Ab honesto.

Amplificatio faceret, simul cum bello materiam gloriæ tuæ ire a psona Anni ereptum uideri posset. Cum uero Annibal hostis balis p collati incolumi exercitu, quartumdecimum annum Italianam onē, et Rheto= obsideat, poenitebit te. P. Corneli gloriæ tuæ, nisi ricā contentio hostem cum, qui tot funerum, tot cladium nobis cau= nem.

Ab exemplo. Luctatium prioris punici perpetrati belli titulus fuit, ita penes te huius fuerit, nisi aut Amilcar Ironia suba= Annibali dux est præferendus, aut illud bellum hu= cerba. ic, aut uictoria illa maior clariorq; quā hæc (mo= do contingat, ut te consule uincamus) futura est.

Repetit pposi= tionē.

Ab honesto et cōi oīm hoīm sentētia et natura.

Ab Drepano atq; Eryce detraxisse Amilcarem, q̄ Italia expulisse Pœnos atq; Annibalem malis? Ne tu quidem & si magis partam quā speratam gloriam amplecteris, Hispania potius q̄ Italia bello liberata gloriatus fueris. Nōdū is est Annibal, quem nō magis timuisse uideatur, quā contempsisse, qui aliud bellum maluerit. Quin igitur ad hoc accingeris? nec per istos circuitus, ut cum in Africam traieceris, secuturum te illuc Annibalem speres, potius quam recto hinc itinere, ubi Annibal est, eo bellum intendis, egregiam istam palmam belli punici peracti petis? hoc & natura prius est, tua cum defen= deris aliena ire oppugnatum. Pax ante in Italia, q̄ bellum in Africa sit, & nobis prius decedat timor, quā ultro alijs inferatur. Si utrunq; tuo ductu auspicioq; fieri potest, Annibale hic uicto, illic Carthaginem ex=

ginem expugna, si alterutra uictoria nobis consu-
libus relinquenda est, prior cum maior clariorq; tum
caussa etiam insequentis fuerit. Nam nunc quidē pre-
terq; q; & in Italia, & in Africa duos diuersos exerci-
tus alere aerarium non potest, preterq; q; unde classes
tueamur, unde cōmeatibus sufficiamus prebendis nihil
reliqui est, quid periculi tandē, quantum adatur, quē
fallit? P. Licinius in Italia. P. Scipio bellum in Africa ge-
ret. Quid si, quod omnes dij omen auertant, & dice-
re reformidat animus, sed quæ acciderunt, accidere
possunt, & uictor Annibal ire ad urbem pergat, tum
demum te consulem ex Africa, sicut. Qu. Fuluium a
Capua accersemus? Quid q; in Africa quoq; mars
communis belli erit: domus tibi tua, pater, patruusq;, Ab exēplis tū
intra .XXX. dies cum exercitibus cæsi documento domesticis, tū
sint, ubi per aliquot annos maximis rebus terra ma-
riq; gerendis amplissimum nomen apud exteras gen-
tes populo Ro. uestræq; familie fecerant. Dies me
deficiet, si reges imperatoresq; temere in hostium ter-
ras transgressos cum maximis cladibus suis exercitu-
umq; suorum enumerare uelim. Athenienses pruden-
tissima ciuitas, bello domi relicto, auctore æque im-
pigro, atq; nobili iuvene, magna classe in Siciliam
transmissa, una nauali pugna florentem rempub. su-
am in perpetuum afflixerunt. Externa & nimis
antiqua repeto. Africa eadem ista, &. M. Attilius
insigne utriusq; fortunæ exemplum nobis documento
F v sint. Ne

Eleuat p Anti sint. Næ tibi. P. Corneli cum ex alto Africam conspe-
thesim res a xeris, ludus, & iocus fuisse Hispaniæ tuæ uidebun-
Scipione ge= tur. Quid enim simile ē pacato mari preter oram
stas. Italiæ Gallieq; uectus Emporias in urbem sociorum

A difficili.

CVW, MN.

Ab ijs quæ an
tea Scipioi ac=
ciderunt.

classem appulisti, & expositos milites per tutissi-
ma omnia ad socios, & amicos populo Ro. Tarraco-
nem duxisti, a Tarracone deinde iter p præsidia Ro-
mana, circa Iberum exercitus patris patruiq; tui, post
amissos Imperatores ferociore calamitate ipsa facti,
dux tumultuarius quidem ille .L. Martius & milita-
ri suffragio ad tempus lectus, cæterum si nobilitas ac
iusti honores adornarent, claris imperatoribus, qua-
libet arte belli far, oppugnata per summum otium Car-
thago, nullo trium punicorum exercituum socios de-
fendente. Cætera, neq; ea eleuo, nullo tamen modo A-
frico bello comparanda, ubi non portus ullus classi
nostræ apertus, non ager pacatus, non ciuitas socia,
non rex amicus, non consistendi usquam locus, nō pro-
cedendi, quacunq; circumspexeris, hostilia omnia atq;
infesta. An Syphaci Numidisq; credis? satis sit se-
mel creditum, non semper temeritas est felix, & fraus
fidem in paruis sibi præstruit, ut cum operæ pre-
tium sit, cum mercede magna fallat. Non hostes pa-
trem patruumq; tuum armis priusquam Celtiberi so-
cij fraude circumuenerunt, nec tantum tibi ipsi a Ma-
gone, & Asdrubale hostium ducibus, quantum ab In-
tibili & Mandonio in fidem acceptis periculi fuit.

Numidis

Numidis tu credere potes, defectionem militum tuo-
rum expertus: & Syphax & Masinissa, se q̄ Car-
thaginenses malunt potentes in Africa esse, Car-
thaginenses, q̄ quēq̄ alium, nunc illos æmulatio inter
sese, & omnes causse certaminum acuumt, q̄ procul
externus metus est, ostende Romana arma, exer-
citurum alienigenam, iam uelut ad commune restin-
guendum incendium concurrent. Aliter ijdem illi Car-
thaginenses Hispaniam defenderunt, aliter mœnia pa-
triæ, templa deum, aras, & focos defendent, cum euntes ωάθος.
in prælium pauida prosequetur coniunx, & parui
liberi occursabunt. Quid porro? si satis confisi Car A periculis,
thaginenses consensu Africæ, fide sociorum regum,
mœnibus suis, cum tuo exercitusq; tui præsidio nu-
datam Italiam uiderint, ultro ipsi nouum exerci-
tium in Italiam aut ex Africa miserint? aut Mago-
nem quem a Balearibus classe transmissa iam preter
orã Ligurum alpinorum uectari constat, Annibali se
coniungere iusserint? Nempe in eodem terrore cri- Calumniatur
mus, in quo nuper fuimus, cum Asdrubal in Itali- res à Scipiõe
am transcendit, quem tu qui non solum Carthaginem, gestas.
sed omnem Africam exercitu tuo es clausurus, e mani-
bus tuis in Italiam emisisti. Victum a te dices, eo qui-
dem minus uellem, & id tua non solum reip, caussa, iter
datum uicto in Italiam esse. Patere nos omnia que
prospera tibi, & populi Romani imperio euene-
re, tuo consilio assignare, aduersa casibus incertis
belli &

Callida in uer belli & fortunæ legare, quo melior fortiorq; es, eo
 sio, Ideo quod magis talem præsidem sibi patria, atq; uniuersa Ita-
 uir fortis et im lia retinet. Non potes ne ipse quidem dissimulare ubi
 perator es cla Annibal sit, ibi caput, atque arcem huius belli
 rus, ad ppulsã esse. Quippe qui præ te feras eam tibi caussam esse
 da pericula traijciendi in Africam, ut Annibalem eo trahas.
 domi potius Siue igitur hic, siue illic, cum Annibale est tibi futura
 retinēdus es, res, utrum ergo tandem firmior eris in Africa so-
 neq; tuo præsi lus, an hic tuo collegæq; tui exercitu coniuncto? Ne
 dio nudāda ē Claudius quidem, & Liuius consules tam recen-
 patria. ti exemplo, quantum id intersit, documento sunt?
 Ab utili et o= Quid Annibalem, utrum tandem extremus angu-
 porturo. lus Brutij agri frustra iamdiu poscentem ab domo
 Ab exemplo auxilia, an propinqua Carthago, & tota socia A-
 frica potentio rem armis uirisq; faciet? Quod
 istud consilium est? ibi malle decernere, ubi tue
 dimidio minores copie sint, hostium multo maio-
 res, quã ubi duobus exercitibus aduersus unum tot
 prælijs, & tam diuturna, & graui militia fessum pu-
 gnandum sit? Quã cōpar consilium tuum parentis tui
 Amplificat collatione cō= consilio sit, reputa. Ille consul profectus in Hispa-
 s. horū patris niam ut Annibali ab Alpibus descendenti occurreret,
 & Scipiōis fi= in Italiam de prouincia redijt, tu cum Annibal in
 lijs. Italia sit, relinquere Italiam paras, non quia rei-
 publicæ id utile, sed quia tibi id amplum & glori-
 osum censes esse, sicut cum prouincia & exercitu
 relicto sine lege, sine. S. C. duabus nauibus populi Ro-
 mani impe-

mani Imperator fortunam publicam, & maiestatem
imperij, quæ tum in tuo capite periclitabantur, cõ-
misisti. Ego. P. Cornelium. P. C. reipub. nobis. Peroratio.
q; non sibi ipsi priuatim creatum consulem existimo.
Exercitus ad custodiam urbis atq; Italiæ scriptos esse,
non quos regio more per superbiam consules, quo
terrarum uelint traiciant.

Cum oratione ad tempus parata Fabius, tum au-
toritate, & inueterata prudentiæ fama, magnam
partem senatus & seniores maxime mouisset, pluresq;
consilium senis, quam animum adolescentia ferocem
laudarent, Scipio ita locutus fertur.

ORATIO SCIPIONIS.

Et ipse. Quin. Fabius principio orationis. P. C. Exordiũ ab
commemorauit in sententia sua posse obtrectationem aduersarij pso
suspectam esse, cuius ego rei non tam ipse ausus sim, na sumptũ quo
tantum uirum insimulare, quã ea suspicio uitio ora- exagitat ob-
tionis, an rei, haud satis purgata est. Sic enim honores trectationes
suos & famam rerum gestarũ extulit uerbis ad extin- Fabij.
guendum inuidiæ crimen, tanq; mihi ab infimo quoq; pe-
riculum sit, ne mecum æmuletur, & nõ ab eo, qui quia
super cæteros excellat, quo me quoq; niti nõ dissimulo,
me sibi æquari nolit, sic senem se perfunctum, & me
infra ætatem filij sui posuit, tanq; non longius q; quantũ Noema.
uite humanæ spatium est, cupiditas gloriæ extēdatur,
maximaq; pars eius in memoriã ac posteritatem pro-
mineat.

mineat. Maximo cuiq; id accidere animo certū habeo,
ut se nō cum præsens modo, sed cum omnis cui cla-
ris uiris cōparet. Equidē haud dissimulo me tuas. Qu-
Fabi laudes non assequi solum uelle, sed bona uenia tua
dixerim, si possim etiam exuperare. Illud nec ti-
bi in me, nec mihi in minores natu animi sit, ut
nolimus quēquā nostri similem euadere ciuem. Id enim
non eorum modo, quibus inuidemus, sed reip, & pene

Cōfutat a pri omnis generis humani detrimentum sit. Cōmemorauit
orib. pericu- quantum essem periculum aditurus, si in Africam trañ
lis susceptis, cere uelim, ut meam quoq; nō solum & reip. & exer-
et reb. a se ge citus uicem uideretur ualde sollicitus. Vnde hęc repē-
stis. te de me cura exorta: cum pater patruusq; meus inter-

Congeries. essent, cum duo exercitus eorum prope occidione occisi
essent, cū amissæ Hispaniæ, cum quattuor exercitus Pœ-
norum, quatuorq; duces, omnia metu armisq; tenerent,
cum quæsitus ad id bellum imperator, nemo se osten-
deret preter me, nemo profiteri nomen ausus esset, cum
mihi quatuor & uiginti annos nato detulisset imperium
Popu. Ro. quid ita? Tunc nemo ætatem meam, uim ho-
stium, difficultatem belli, patris patruiq; recentem cla-

Cōfutat diffi- dem commemorabat? Vtrum maior aliqua in Africa
cultatē p col- nunc calamitas accepta est, quā tunc in Hispania erat?
lationem. an maiores nunc sunt exercitus in Africa, & duces
plures melioresq; quam tunc in Hispania fuerunt? an

Ab oportuno. est? an cum Carthaginensi hoste in Hispania quam in
Africa

Africa bellum geri aptius est? Facile est post susos fu- Cōgeries re-
gatosq; quatuor exercitus punicos, post tot urbes ui rū a se gesta-
captas, aut moetu subactas in deditioem, post per- rum.
domita omnia usq; ad oceanum, tot regulos, tot se-
uas gentes, post receptam totam Hispaniam, ita ut
uestigium belli nullum sit reliquum, eleuare meas
res gestas, tam hercule, quam si uictor ex Africa redi-
erim, ea ipsa eleuare, quæ nunc retinendi mei caussa,
ut terribilia eadem uideantur, uerbis extolluntur. Ne Cōsutat diffi-
gat aditum esse in Africam, negat ullos patere portus cultatē p in-
M. Attilium captū in Africa cōmemorat, tanquā . M. uersionē exē-
Attilius primo accessu ad Africam offenderit, neq; pli ab Attilio
recordatur illi ipsi tam infelici Imperatori patuisse sumpti.
tamen portus Africae, & res gestas ab'eo egregias pri-
mo anno, & quantum ad Carthaginenses duces atti-
net, inuictum ad ultimum permansisse. Nihil igitur me
isto exemplo terrueris, si hoc bello non priore, si nu-
per & non annis ante. XL. ista clades accepta foret,
quin ego minus in Africam Regulo capto, quā Scipioni
bus occisis, in Hispaniā traicerem? Nec foelicius Xan A contrarijs
tippum Lacedæmonium Carthagini, quam me patriæ exemplis.
meæ sinerem natum esse, cresceretq; mihi ex eo ipso
fiducia, q; possit in hominis unius uirtute tantum mo-
menti esse. At etiam Athenienses audiendi sunt
temere in Siciliam, omissa domi bello, transgressi.
Cur ergo, quoniā græcas fabulas enarrare uacat, nō
Agathoclem potius Syracusanum regē cum diu Sicilia
punico bello

punico bello ureretur, transgressum in hanc eandem
 Africam, auertisse eo bellum, unde uenerat refers?
 sed quid ultro metum inferre hosti, & ab se remoto
 periculo alium in discrimen adducere, quale sit uete-
 ribus externisq; exemplis admonere opus est? maius
 presentiusue ullum exemplum esse, quā Annibal po-
 test. multum interest alienos populari fines, an uri tu-
 os excindiq; uideas, plus animi est inferenti periculū.
 quam propulsanti, ad hoc maior ignotarum rerum est
 terror, bona malaq; hostium ex propinquo ingressus,
 fines aspicias. Non sperauerat Annibal fore, ut tot
 in Italia populi ad se deficerent, quot defecerunt post
 Cannensem cladem, quanto minus quicquā in Africa
 Carthaginensibus firmum ac stabile infidis socijs, gra-
 uibus ac superbis dominis? Ad haec nos etiam deser-
 ti a socijs uiribus nostris, Romano milite stetimus.
 Carthaginensi nihil ciuilis roboris est, mercede pa-
 ratos milites habent Afros, Numidasq; leuissima fi-
 dei mutande ingenia. Hic modo nihil morae sit,
 una, & traiecisse me audietis, & ardere bello A-
 fricam, & molientem hinc Annibalem, & obside-
 ri Carthaginem. Laetiores & frequentiores ex A-
 frica expectate nuncios, q̄ ex Hispania accipiebatis.
 Has mihi spes subiicit fortuna populi Ro. dii fœderis
 ab hoste uiolati testes, Syphax & Masinissa reges,
 quorum ego fidei ita innitar, ut bene tutus a per-
 fidia sim. Multa quae nunc ex interuallo non ap-
 parent,

Ab exēplo an-
nibalis.

Ab honesto.

Ab exēplo ex
minore ad ma-
ius.

amplificat col-
latiōe uirū u-
riusq; populi

A facili.

A spe.

parent, bellum aperiet, & id est uiri & ducis non de esse fortunæ prebenti se, & oblata casu flectere ad consilium. Habebo Qu. Fabi parem quidem Annibale, sed illū potius ego traham, quam ille me retineat. In sua terra cogam pugnare eum, & Carthago potius præmiū uictoriæ erit, quā semiruta Brutiorū castella, ne quid interim, dum trajicio, dum expono exercitum in Africam dum castra ad Carthaginem promo- ueo, resp. hic detrimenti capiat, quod tu. Qu. Fabi, cum uictor tota Italia uolitaret Annibal, potuisti præstare, hoc uide ne contumeliosum sit, concuso iam & pene fracto Annibale negare consulem præstare uirum fortissimum posse. P. Licinium, qui ne a sacris absit pontifex maximus, ideo in sortem tam longinquæ prouinciæ non uenit. Si hercule nihilo maturius hoc quo ego censeo modo perficeretur bellum, tamen ad dignitatem po. Ro. famāq; apud reges gentesq; externas, pertinebat, non ad defendendam modo Italiam, sed ad inferenda etiam Africæ arma uideri nobis animum esse, non hoc credi uulgariq; quod Annibal ausus sit, neminem ducem Romanorum audere. Et Priore punico bello, tum cum de Sicilia certaretur, toties Africam a nostris exercitibus & classibus oppugnata, nunc cum de Italia certetur, Africā pacatam esse. Requiescat aliquādo tam diu uexata Italia, uratur euasteturq; inuicem Africā. Castra Romana potius Carthaginis portis imminant, q̄ nos iterum uallum hostiū ex mœnibus nostris uideamus.

Ab utili.

Cōfutatur qd de periculis obiectū fuit.

Ab honesto

A minori.

Peroratio.

G

deamus.

deamus. Africa sit reliqui belli sedes. Illuc terror fugaq; populatio agrorum, defectio sociorum, cæteræ belli clades, quæ in nos per. XIII. annos ingruerunt, uertantur. Quæ ad remp. pertinent, & bellum quod instat, et prouincias de quibus agitur, dixisse satis est, Illa lōga oratio, nec ad uos pertinens sit, si quēmodum Qu. Fabius meas res gestas in Hispania eleuauit, sic & ego contra gloriam eius eludere, & uerbis meam exollere uelim, neutrum faciam. P. C. & si nulla alia re, modestia certe, & temperamento linguæ, adolescens senem uicero, ita & uixi, & res gessi, ut tacitus ea opinione, quam uestra sponte conceptam animis haberetis, facile contentus essem.

DE GENERE DEMONSTRATIVO.

Quid est genus demonstratiuum?

Est, quo utimur in laudando, aut uituperando.

QVOTVPLEX EST?

Triplex, Nam aut personæ laudantur, ut Cæsar, Aut facta, ut hoc Cæsar factum, quod in Pharsalica pugna iussit, parcere miseris ciuibus, uel quod restituit Marcellum, aut res, ut clementia, iusticia, fortitudo.

DE LAUDE PERSONARVM.

Quib. partib. orationis & locis utimur in personarum laude?

Exordio

Exordio, narratione, & peroratione.

QVAE EST Ratio Exordij?

Eadem est, quæ & in superiorib. generib. caussarum, nisi quod in hoc genere liberiora sunt exordia, ut in epithalamijs, aut epicedijs apparet, Et interdum a pōpa publica, interdum ab affectu aliquo, à querela, uel gratulatione inchoamur, ut Apostolus in Romanis. Primum quidem gratias ago deo meo.

QVAE EST NARRATIO?

Narratio, qua personæ laudantur, est historica commemoratio totius uitæ.

QVIB. LOCIS constat narratio?

Loci, quib. narratio, in personarum laude contexitur, sunt, patria, natales, sexus, ingenium, pueritia, educatio, disciplina, iuuentus, studia, doctrina, res gestæ, publice aut priuatim, premia rerum gestarum, fortuna, diues, uel pauper, Conditio, clarus, an obscurus, magistratus, an priuatus, natura corporis, natura animi, uitæ exitus, & opinio post mortem, Quæ loci magna ex parte supra in statu coniecturali sunt pertractati. Est tamen alius isthic usus horum locorum, quã in hoc genere. Licebit uero hic interdum per amplificationem, in alicuius uirtutis peculiarem laudem excurrere.

AN NON VTIMVR ETIAM CONFIRMATIONE & CONFUTATIONE?

G ij

Non, nisi

Non, nisi cum aliquod dubium incidit, quod aut defendendum, aut excusandum est, ut si quis Camillum laudet, defendat non uiolasse pactum, quod cum Gallis Romani pepigerant.

LAVDATIONIS EXEMPLVM DE THV-
cydide historico ex Aphthonio
Græco.

Exordium

Propositio

Natio.

Patria.

Maiores.

Fortune

bona.

A Equum est eos qui utilia nobis adiuuenerunt, suis ipsorum inuentis ornare, & quod ab illis proditum est, iisdem quoque ceu authoribus cum gratia reponere. Quo circa Thucydidem laudaturus ipsum oratione uelut suis ipsius floribus ornabo. Rectum est autem honorare omnes a quibus beneficij aliquid acciperis. Thucydidem uero ceteris tanto studiosius, quanto ille quod in rebus humanis pulcherrimum est, nobis inuenit. Neque enim in tanto rerum humanarum numero, quidquam oratione dederis prestantius, neque in dicendi facultate Thucydide superiorem quenquam inuenis. Natus est ergo Thucydides e terra quae & uitam & artem ei dedit. Neque aliunde prodijt quam unde & bonae artes omnes nobis profluxere. Contigit enim ei nasci Athenis & maiores reges habere. Fortune item potentiam a generis sui stirpe hereditariam accepit. Ita factum est ut cum in utrumque incidere & generis potentiam, & rempublicam liberam popularemque utrumque tamen aliquid lucrifecerit, dum neque iniuria cuiusquam

cuiusquam æquato ciuium iure copias amplas habet, & popularem fere tenuitatem generis sui opibus ditat. Ita natus educatur a puero, partim in ciuitatis consuetudine, partim legibus, quæ duo in hac ætate præ ceteris curæ esse debent. Ac uero cum, quæ erat adolescentis indoles, nõ minus in pace recte uiuere, quam in bello patriam manu defendere statuisset, literarum & rei militaris studia coniungere cõsultum putabat. Sic fiebat ut dum neque bonas artes ab armis separat, neque rem militarem præ literis negligit, una eademq; meditatione, utranq; artem sibi pararet. Atq; adeo etiam in uirum prouectus, occasionem qua, quæ domi bene meditatæ erat, in lucem ac hominum conspectum proferre liceret, quærebat. Cum subito fortuna bellum exhibuit, qua fortuna sic usus est Thucydides, ut quæ in illo uniuersi fecere græci, ea quasi suum opus fecerit, dum quæcunq; in bello gesta sunt suis monumentis fideliter adseruat. Quæ enim singuli pro se quisq; egere græci, eorum memoriã temporis progressu obliterari, passus non est. Quin huius solius industria cognoscimus, plateã capi, Atticã direptiõẽ uastari. Peloponnessum classe circumnauigari. Naupactus naualem pugna uidit, nõ passus est hoc latere Thucydides, captæ est Lesbos, & uictoria etiãnum hodie prædicatur, aduersus Ambraciatas cõmissum est prælium, De fama tẽporis longinquitas nihil detraxit. Quis autẽ iniquus adeo rerum æstimator est, ut cum hoc Herodo-

Educatio
institutioq;

Indoles.

studia.

Res gestæ.

¶ iij tum com

tum cōparare audeat, sane ille omnia ad uoluptatem
narrat, hic ad rerum gestarum ueritatem, ut quanto ue-
ritas uoluptati anteponenda est, tanto quoq; Herodoto
superior sit Thucidides. Plura dicerem de huius in-
comparabilis uiri laudibus, si eius uirtutibus ulla hu-
mana eloquentia, ne mea infantia, par esse posset.

VITUPERATIO PHILIPPI MACEDO-

nis ad imitationem. Aphthonij.

Exordium

Non minus peccant, qui uicia non accusant q̄
qui uirtutes non laudant. Nam utrumq; in-
stitutum suum quoddam lucrum secū adpor-
tat. Dum & boni prēmium & mali pœnam inueni-
unt. Siquidem qui male facere sustinent, eos & male
audire non est iniquum. Atq; adeo Philippum, quan-
ta malitia mortales omnes antecellit, tanto quoq; iu-
stius est, cum ab omnibus publice uituperari. Natus
enim est scelestus hic ex ea gente, quæ inter omnes
barbaros uilissima semper est habita, quæq; ob igna-
uiam inconstantiamq; nullas sedes certas tenere po-
tuit. Primum enim gens hæc, quia intollerabilis erat,
pulsata est ab Argiuis. Deinde cum diu multumq; ob-
errassent, in regionem quam nunc tenent, sunt dela-
ti, sic ut illinc melioribus cæderent, hinc uero se etiam
peiores, hoc est, pessimos pellerent. Nam quod Argis
sunt expulsi ignauia, quod uero hic imbecilliores suis
sedibus depulere, aliena rapiendi studio factum est.

Natio.

Et cum ex

Et cum ex gente ignominiosa oriundus sit, tamen ex Patria .
ciuitate magis etiam infami natus est. Vt enim abie-
ctissimi barbarorum censentur Maccrones, ita Macc-
donum eiusq; terræ uelut quædã sentina est Pella, ut
in qua ciuitate ne frugis quidem seruorum ullus sit pro-
uentus. Porro ex tam barbara terra nato Philippo, pa-
rentes maioresq; multo etiam illaudabiliore contige-
re. Nam erat huic auus eiusdem nominis, cui, quo-
minus eius terræ regnũ obtingeret, obstetit generis in-
dignitas. Huic successit pater amyntas, qui regnum
alienis opibus tenuit. Pulsus enim in regnum redu-
cere Athenienses, Hi maiores, hi parentes Philip-
pi, ijs imaginibus conspicuus, & si longo tempore pa-
cis obses a patre datus, Athenis uixit, atq; adeo in
media græcia est uersatus, tamen diuturna hac con-
suetudine tam nihil barbarici feritatisq; deposuit, ut
barbaricum etiam luxum, ac omnem uitæ intempe-
riam, in medijs Græcorum institutis seruauerit. Im-
mo cum græcis ac barbaris rationes uiuendi, sint di-
uersæ, ipse tamen, quæ erat immanitate, in utraq; gen-
te idem, similem in dissimilibus institutis uitæ prauita-
tem obtinebat. Ante omnia ne aliunde quã unde uitæ
initia sumpsisset, perfidiam suam auspicaretur, suos ci-
ues sibi in seruitutem primum redegit. Deinde finiti-
mos quoque populos bello uexauit, ut breui tempo-
ris spacio & Pheonas & Illirios imperio suo adijce-
ret. Nam quod Tuballos gentem uel feris immaniorems
G iij sibi adiunxit.

Educatio,
institutioq;
praua indo-
les.

Vitia auar-
ritie et ty-
ranidis p-
fidieq;.

sibi adiunxit, nihil mirum. Quādo insignis barbaries
Res gestæ. eum populum ei facile conciliabat. Attamen non quo-
rum corpora bello coeperat, Cōtinuo & eorū animos
pacis artibus sibi conciliare poterat. Quoniam subin-
de deficiebāt, & quanquam uictoris crudelitātē hor-
rebant, tamen rebellionem per oēs, pene dixerim no-
ctes, somniabant, ut qui opere foris seruirent, intus co-
gitatiōe essent liberi. Ad eum modum cum & populos
barbaris uicinos sibi obnoxios fecisset, inde ad græcos
castra mouit, atq; adeo anteq̄ ipsam Græciam inuade-
ret, ciuitates quæ in Thracia græcæ ditiōis erāt, euer-
tit. Sic potitus Amphipoli, pydna. Potidea uictorias ci-
mulare adproperans nō quieuit donec Phææ, Paga-
sæ, Magnessaq; imo Thessaliæ ciuitates oēs barbaricæ
seruitutis iugum acciperent, & generis ipsius uelut no-
tam portare sustinerent. Operæ precii autem est &
de beluæ istius morte aliquid commemorare. Nam cum
diuina pariter & humana omnia subuerteret, & con-
tra fœderum sacrosanctam religionem plerisq; socio-
rum acerba imperaret, dei fœderum ruptorum ultores
Mors. dignum factis exitium tyranno dederunt. Neq; enim
in prælio pugnans cecidit, quo fortissimum aliquem
mortis suæ testem reliquisset, sed in medio turpium uo-
luptatum gurgite suffocatus, se dignum sepulchrum
in earum fœditate inuenit. Videlicet ut quæadmodum
Cōparatio eius uita, sic & mors intemperantiæ fœdum exēplum
posteris esset. Iam uero quæ terra tam immane mon-
strum pro-

strum produxit unquam, quod cum hoc tyranno recte comparare queas? Sane Homerus cum extremæ crudelitatis imaginem pingere statuisset, ^{al.} Echetum quendam nobis delinavit, ut qui imaudita quadam humani sanguinis siti, hospitibus suis aures atq; nares, truncavit. At Philippus non nares, non aures, non digitos, non manus, non pedes, non deniq; aliquam corporis partem abscidit, sed homines totos, atq; adeo populos uniuersos, atq; ciuitates ipsas deuorauit, ut quãto acerbius est totum quam partem interire, tanto immanior Echetus Philippus sit censendus. Nullus certe modus iniuriarum Philippi. Sed tamen orationis huius nostræ finem aliquem statuamus oportet. Peroratiuncula.

DE DEMONSTRATIONE FACTORVM & rerum.

Quib. orationis partib. utimur in factorum & rerum demonstratione?

Exordio, narratione, quæ tamen sepe omititur, & eius loco ponitur propositio, maxime si de facti historia constet.

Confirmationis loci sunt, honestum, utile, facile, difficile, necessarium, possibile.

Utilitas & facilitas petitur a circumstantijs, quæ sunt quis, quid, ubi, quib, auxilijs, cur, quomodo, quando.

Confutatio constat locis contrarijs, quæ tamen raro, in hoc genere utimur.

G v

Peroratio

Peroratio constat enumeratione & affectu, Exem-
plum demonstrationis facti Cicero. Oratio pro. M.
Marcello, Rei ^{pro} deo, declamatio Erasmi de re medi-
ca.

ORATIO PRO M. MARCELLO
diligenter distributis omnibus membris
ac locis a PHI. MEL.

ORATIO PRO MARCO MAR-
Ocello habet duas causas, Prior est gratia-
rum actio pro restituto Marcello, Altera
est purgatio quarundam suspicionum Caesaris, cuius
uite insidiari quidam dicebantur. Itaque non ad *utrumque* ge-
nus pertinet oratio, Sed prior pars est generis demon-
stratiui. Laudatur enim Caesaris factum. Et finis est
cognitio, uidelicet ut Caesar intelligat, suum Beneficium
Marcello gratum esse, Et ut alij dignitatem pulcher-
rimi & humanissimi facti intelligant. Quibus autem
argumentis constet ea pars, qui communes loci de
moderatione adhibenda, in magna potestate rerum, as-
persi sunt, postea dicam.

Altera pars orationis pertinet ad genus iudici-
ale, ad statum coniecturalem, Probat enim suspi-
tiones illas inanes esse, Deinde addit concessionem,
fieri posse ut sint uerae, ideo opponit consilium con-
tra insidias ualiturum, hortatur ut munit se pre-
sidijs, &

fidijs, & addit rationes sumptas ex locis communi-
bus, Ex reipublicae necessitate, & principis offi-
cio. Est autem tota oratio plena grauissimarum sen-
tentiarum quae, ex omnibus doctrinis de mutationi-
bus rerum publicarum sumptae sunt, Et genus oratio-
nis mollissimum est, & aliquanto minus ambitiosa in
cōpositione, quā in alijs orationibus longioribus.

EXORDIUM.

I V T V R N I S I L E N T I I P . C .

D quo eram his temporibus usus,
nō timore aliquo, sed partim dolo-
re, partim uerecundia, finē hodiernus dies
attulit, idemq; initium quae uellem, quaeq;
sentirem, meo pristino more dicendi. Tan-
tam enim mansuetudinem, tam inusita-
tam inauditamq; clementiam, tantum in
summa potestate rerum omnium modū,
tam deniq; incredibilem sapientiam, ac
pene diuinam, tacitus nullo modo prae-
tere posse possū. M. enim Marcello uobis P.
C. Reiq; pub. reddito, non solum illius,
sed meam etiam uocem, & auctoritatem,
& uobis, & Reipub. conseruatam, ac resti-
tutam puto.

Dolebam enim P. C. ac vehemen-
ter angebar, cum uiderem uirum talem,
qui in eadem causa, in qua ego fuisset
non in ea

non in eadem esse fortuna, nec mihi pers-
suadere poteram, nec fas esse ducebam
uersari me in uestro veteri curriculo, il-
lo æmulo atq; imitatore studiorum, ac
laborum meorum, quasi quodam socio
a me & comite distracto. Ergo & mihi &
meæ pristinae uitæ consuetudinem C. Cæ-
sar interclusam aperuisti, & his omnibus
ad bene de omni Repub. sperandum, qua-
si signum aliquod sustulisti. Intellectum
est enim mihi quidem in multis, & maxi-
me in me ipso, sed paulo ante in omnibus
cum M. Marcellum Senatui, Reip; pub.
concessisti, cōmemoratis præsertim etiam
offensionibus te authoritatē huius ordi-
nis, dignitatēq; Reip. tuis uel doloribus,
uel suspicionibus anteferre. Ille quidē fru-
ctum omnis anteaetæ uitæ hodierno die
maximū cœpit, cū summo consensu Se-
natus, tum præterea iudicio tuo grauissi-
mo, & maximo, ex quo profecto intel-
ligis, quanta in dato beneficio sit laus,
cum in accepto tanta sit gloria. Est uere
ille fortunatus, cuius ex salute non mi-
nor pene ad oēs, quam ad illū, uentura sit
læticia, peruenerit, quod ei quidē merito
atq; optimo iure contigit. Quis enim est
illo aut

illo aut nobilitate, aut probitate, aut optimarum artium studio. aut innocentia, aut ullo genere laudis prestantior.

Exordium instituitur a causa dicendi seu agendi & initio auctum est occupatione, diu enim nihil egerat Cicero, propterea quod propter ruinam partium decebat eum lugere amicos, Ad hæc minus gratie atq; auctoritatis tum habebat, Nunc igitur addet causam, quare contra suum morem cæperit iam dicere, Et hinc sumitur exordij propositio ut postea causa dicendi exponatur.

Propositio, Cum hæctenus causas nullas dixerim hodie primum renouo ueterem meam dicendi consuetudinem. Ratio sumitur ex loco communi. Quia egregias uirtutes naturaliter sequitur laus & prædicatio, ideo dicit. Non possum facere quum prædicem Cæsaris uirtutem & moderationem. Deinde sequitur expositio proximæ rationis scilicet, qua in re Cæsar fuerit moderatus, uidelicet in restituendo Marcello, idq; beneficium exaggerat, & transfert primum ad se, deinde ad Remp. ita fit duplex translatio. Transfert enim Cicero exemplum ad se, & ad rempub. Quia Cæsar hoc exemplo ostendit se tales uiros in Repub. retinere uelle, & eorum auctoritatem rursus excitare. Sequitur igitur conclusio. Primum de se, deinde de repub. Primum ait ad se pertinere beneficium, quia restituto socio iterum ad

rum ad dicendum redeat. Nam restituito oratore, ad-
didit Ciceroni animum, quod oratorib. iterum con-
cessurus esset locum in repub. Deinde addit de Re-
pub. quod beneficium ad totam pertineat Rempub.
Quia Cæsar cum priuatas iniurias condonet Sena-
tui, declarat, se Senatū & Rempub. incolumē uel-
le seruare, Atq; hæc pars exordij propemodum in
hoc Syllogismo uersatur.

Magna uirtus non potest dissimulari. Cæsar
insigni clementia & moderatione utitur erga Mar-
cellum, me, & Rempub.

Ergo redeo ad dicendum. postea fit ampli-
ficatio beneficij ex persona Marcelli. Honorificum
est Marcello, quod a senatu tanti fit, ut pro eo
deprecetur, Item quod tu cum dignum iudicas restituti-
one. Ergo ex natura correlatiuorum, Si gloriosum illi
est accipere hoc beneficiū, tibi dare gloriosius est.

Ἐπιφωνία. Marcellus est fortunatus, cum
ipsius læticia pariat publicam læticiam. Amplifica-
tio a dignitate Marcelli, dignus est hac fortuna, quia
est nobilis & uirtute prestans.

Nullius tantum est flumen ingenij,
nulla dicendi aut scribendi tanta uis, tan-
taq; copia, quæ non dicam exornare, sed
enarrare C. Cæsar res tuas gestas possit,
tamen hoc affirmo & hoc pace dicā tua,
nullam in his esse laudem ampliorem, quā
eam quam

eam quam hodierno die consecutus es.

*Hæc oratio non habet narrationem facti, quia res nota erat. Incipit igitur causam a propositio-
ne, & propositio facta est per comprationem. Quan-
quam multa gessisti, & cum summa laude, Tamen ex
restitutione Marcelli multo maiorem laudem es adeptus,
quam ex alijs rebus bello gestis.*

Soleo sæpe ante oculos ponere, idq; libenter crebris usurpare sermõibus. Omnes nostrorum Imperatorum, omnes exterarum gentium potentissimorũq; populorũ, omnes clarissimorum Regum res gestas, cum tuis, nec contentionum magnitudine nec numero præliorũ, nec uarietate regionum, nec celeritate conficiendi, nec dissimilitudine bellorum posse conferri. Nec uero disiunctissimas terras citius cuiusquã passibus potuisse peragrari quã tuis, non dicã cursibus, sed uictorijs illustratæ sunt, quæ quidẽ ego nisi tam magna esse fatear, ut ea uix cuiusquã mens aut cogitatio capere possit, ames sim. Sed tamẽ sunt alia maiora. Nam bellicas laudes solent quidã extenuare uerbis, easq; detrahere ducibus, cõmunicare cũ militibus, ne propria sint imperato-
rum, &

rum, & certe in armis militum uirtus, locorumque oportunitas, auxilia sociorum, classes, comneatus multum iuuant. Maximam uero partem quasi suo iure fortuna sibi uendicat, & quicquid prospere gestum est, id pene omne ducit suum. At uero huius gloriae C. Cæsar, quam es paulo ante adeptus, socium habes neminem, totum hoc quantūcumque est, quod certe maximum est. totum est inquam tuum. Nihil tibi ex ista laude centurio, nihil Præfectus, nihil cohors, nihil turma decerpit. Quin etiam illa ipsa rerum humanarum domina fortuna in istius se societatem gloriae non offert, tibi cedit, tuā esse totam & propriam faretur. Nunquā em̄ temeritas cū sapientia cōmiscetur, nec ad consilium casus admittitur.

Primum argumentum ex causis sumptum est, Estque Enthymema. Res bellicæ non sunt proprie nostræ, & magna ex parte ne quidem consilio reguntur. At clementer facta sunt proprie nostra, & ratione tantum fiunt. Igitur sunt honestiora, Sed conclusio differtur, & ratio consequentiæ omissa est. Nam sensus cōmunis eam offert, quia neque aliena laude nobis pariunt, neque illa quæ non reguntur consilio. Præponit autem Enthymemati concessionem, in qua res

qua res bellicas Caesaris amplificat, Quia enim præfert hanc domesticam laudem, ne nimium uideretur extenuare res bellicas, proderat eas prius ornari atq; laudari.

Domuisti gentes immanitate barbaras, multitudine innumerabiles, locis infinitas, omni copiarum genere abundantes. Sed tamen ea uicisti, quæ & naturam & conditionem ut uinci possent, habebant. Nulla est enim tanta uis, tanta copia, quæ non ferro, ac uiribus debilitari, frangiq; possit. Verum animum vincere, iracundiam cohibere, victoriam temperare, aduersarium nobilitate, ingenio, virtute, præstantem non modo extollere iacentem, sed etiam amplificare eius pristinam dignitatem, hæc qui faciat, non ego eum summis uiris comparo, sed similitim deo iudico.

Secundum argumentum a difficultate sumitur. Difficilius & gloriosius est iram uincere, præsertim in uictoria, quam bello hostes, atq; urbes capere. Alibi hostes bello superasti, hic uicisti iracundiam, Igitur hoc factum difficilius & gloriosius est. Sed hæc conclusio paulo post sequetur. Hæc est sententia duorum argumentorum. Cicero & si non astrinxit formis Dialecticis tamen ita recitat, ut membra

H

dialecticæ

dialecticæ formæ agnosci possint & tamen sermo li-
berior est. Cæterum addit ornamenta, sententias ex
locis communibus sumptas, & compositionem, quæ
agnosci facile possunt cognitis principalibus men-
bris.

Conclm
sw

Repetitur
maioris

Itaq; C. Cæsar bellicæ tuæ laudes ce-
lebrabuntur illæ quidem non solum no-
stris, sed pene omnium gentium literis,
atq; linguis, neq; ulla unquã ætas de tu-
is laudibus conticescet, sed tamen eiusmo-
di res nescio quomodo etiã dum laudan-
tur aut dum leguntur, obstrepi clamore
militum videntur, & tubarum sono. At
vero cum aliquid clementer, mansuete.
iuste, recte, moderate, sapienter factum,
in iracundia præsertim, quæ est inimica
consilio, & in victoria, quæ natura in so-
lens, & superba est, aut audimus, aut
legimus, quo studio incendimur? non
modo in gestis rebus, sed etiam in fictis?
ut eos sæpe, quos nunq; vidimus, diliga-
mus. Te vero, quem presentem intue-
mur, cuius mentem, sensusq; & os cer-
nimus, ut quicquid belli fortuna reliquũ
Reipub. fecerit, id esse saluum velis, qui-
bus laudibus efferemus, quibus studiis
prosequemur.

prosequemur, qua benevolentia cōplecte-
mur: Parietes medius fidius C. Cæsar, vt
mihi videtur, huius curiæ tibi gratias age-
re gestiunt, quod breui tempore futura
sit illa authoritas in his maiorum suorum
& suis sedibus. Equidem cum Marci Mar-
celli uiri optimi, & commemorabili pie-
tate ac virtute præditi lachrimas modo
vobiscum viderem, omnium Marcel-
lorum meum pectus memoria effodit,
quibus tu etiam mortuis, M. Mar-
cello conseruato, dignitatem suam red-
didisti, nobilissimamq; familiam iam ad
paucos redactam, pene ab interitu ven-
dicasti. Hunc tu igitur diem tuis maxi-
mis & innumerabilibus gratulationibus
iure antepones. Hæc enim res vnus est
propria Cæsaris, cæteræ duce te gestæ,
magnæ illæ quidē sed tamen multo ma-
gnosq; comitatu. Huius autem rei tuip-
se es & dux, & comes, quæ quidem tan-
ta est, vt nulla sicut trophæis, monu-
mentisq; tuis finem allatura sit ætas. Ni-
hil enim est opere aut manu factū, quod
aliquādo nō conficiat, & cōsumat vetu-
stas. At vō hæc tua iusticia, & lenitas ani-
mi florescet quotidie magis, ita vt quātū

H ij

operibus

operibus tuis diuturnitas detrahet, tantum afferat laudibus. Et cum cæteros quidem omnes victores bellorum ciuiliū iam ante pietate, & misericordia viceris, hodierno uero die te ipsum vicisti.

Conclusio est duorum argumentorum, quæ supra recensuit. Ergo hæc moderate facta sunt laudabiliora. Sed Cicero auxit conclusionem, repetita concessione de bellicis laudibus, his postea opponit moderate facta, Et tota res est sumpta ex loco cōmuni, ex collatione uirtutum castrensiū, & aliarum uirtutum, quæ quia sunt mitiores, naturaliter blandiuntur magis hominib. quam alteræ. Valent enim tantum ad bonitatem, seu ad benefaciendum, non ad nocendum. Quare suauiores & amabiliiores sunt.

Amplificat conclusionem ex minore. Hæc bonitas delectat etiam in absentibus, & in personis fictis, quanto magis in te presente. Quia uirtus est quidem ipsa amabilis, etiam si mortuis aut fictis personis tribuatur, Sed tamen efficacius mouet animos, cum ipsi presentes ea fruimur.

Sequitur προσωποποιία. Curia sentit hanc nostram leticiam, & gaudet te restituere Rempub. restitutis senatoribus. Aliud παθος. Mortui gaudent conseruari familias. Deinde repetit conclusionem breuiter & mox attexit tertium argumentum.

Durabilis laus est amplior. Hæc laus quam consecutus es

secutus es hac bonitate, non est quidem ornata tro-
phæis, & statuis, sed est in animis posita, & per-
petua. Quia insignem uirtutem semper amant, sem-
per admirantur homines. Ideo hæc laus est amplior
quam ulla trophæa.

Quartum argumentum habet collationem ciuili-
um uictoriarum, quæ plurimum ualent, & ex ipsis
officijs, & exemplis summorum principum sumpta est.

Vereor ut hoc, quod dicam, non
perinde intelligi auditu possit, atq; ego
ipse cogitans sentio, ipsam uictoriam ui-
cisse uideris, cum ea quæ illa erat adepta
uictis remisisti. Nam cum ipsius uictoriæ
conditione iure omnes uicti occidisse-
mus, clementiæ tuæ iudicio conseruati
sumus. Recte igitur unus inuictus es, a
quo etiam ipsius uictoriæ conditio, uisq;
deuicta est. Atqui hoc C. Cæsaris iudi-
cium P. C. quam late pateat attendite.
Omnes enim qui ad illa arma fato su-
mus nescio quo Reipub. misero funestoq;
compulsi, & si aliqua culpa tenemur er-
roris humani, a scelere certe liberati su-
mus. Nam cum M. Marcellum deprecantibus
uobis Reipub. conseruauit, me met-
mihi, & item Reip. nullo deprecante, &
reliquos amplissimos uiros, & sibi ipsis,

H ij & patriæ

& patriæ reddidit, quorum & frequen-
tiam & dignitatem hoc ipso confessa
videtis. Non ille hostes induxit in curiam,
sed indicavit a plerisque ignoratione
potius & falso atque inani metu, quam cu-
piditate aut crudelitate civile bellum esse
susceptum, quo quidem in bello semper
de pace agendum audiendumque esse pu-
taui, semperque dolui non modo pacem,
sed & orationem civium pacem efflagi-
tantium repudiari. Neque enim ego il-
la, nec ulla unquam secutus sum arma ci-
vilia, semperque mea consilia pacis. & to-
gæ socia, non belli atque armorum fue-
runt, hominem sum secutus privato of-
ficio, non publico, tantumque apud me
grati animi fidelis memoria valuit, ut
nulla non modo cupiditate, sed ne spe
quidem prudens, & sciens tanquam ad inte-
ritum ruerem voluntarium, quod quidem
meum consilium minime obscurum fu-
it. Nam & hoc in ordine integra re mul-
ta de pace dixi, & in ipso bello eadem
etiam cum capitis mei periculo sensi.
Ex quo nemo erit tam iniustus rerum æ-
stimator, qui dubitet, quæ Cæsaris vo-
luntas de bello fuerit, cum pacis autho-
res cōservant

res conseruandos statim censuerit, cæte-
ris fuerit iratior.

Amplificat quartum argumentum, Primum po-
sita propositione, quod mitigauerit crudelitatem ui-
ctorie, quod uidelicet nemo præter Cæsarem ante
fecit unquam in ista Rep.

Et commoratur in hoc loco commemorans quam
multos conseruauerit Cæsar, quibus iure irasci po-
tuit. Et amplificat hunc locum dupliciter. Primum
ait ipsum Cæsarē, cum conseruet aduersarios, & pri-
stinae dignitati restituit, significare quod non sint
improbi ciues, quod errore lapsi sint. Deinde ipsi
Cæsari tribuit studium pacis. Raciocinatur cum pa-
cem maluisse, quia nunc studeat conseruare pacis au-
tores. Hæc coniectura ex effectu prudentissime co-
gitata, mirifice hic ualet.

Atq; id minus mirum videretur for-
tasse tum, cum esset incertus exitus, &
anceps fortuna belli. Qui uero victor pa-
cis authores diligit, is profecto declarat,
maluisse se non dimicare, quam vincere.
Atq; huius quidem rei M. Marcello sum
testis. Nostri enim sensus, vt in pace
semper, sic tum etiam in bello congrue-
bant. Quotiens ego eum & quanto cū
dolore vidi, cum insolētiam certorū ho-
minum, tum etiam ipsius uictoriæ fe-

H iij

rocitatem ex-

rocitatem extimescentem: Quo gratior
tua liberalitas C. Cæsar nobis, qui illa ui-
dimus, debet esse, Non enim iam caussæ
sunt inter se, sed uictoriæ cōparandæ. Vi-
dimus tuam uictoriã præliorum exitu ter-
minatã, gladium vagina vacuum in urbe
non uidimus. Quos amissimus ciues, eos
martis vis perculit, non ira uictoriæ, ut
dubitare debeat nemo, quin multos, si fi-
eri posset, C. Cæsar ab inferis excitaret
quoniam ex eadem acie conseruat quos
potest, Alterius uero partis, nihil ampli-
us dicam, quam id quod omnes uereba-
mur, nimis iracundam fuisse futuram ui-
ctoriam. Quidã enim non modo arma-
tis, sed interdum etiam ociosis minaban-
tur. Nec quid quisq; sensisset sed ubi fu-
isset, cogitandum esse dicebant, ut mihi
quidem uideantur dī immortales, etiam
si pœnas a populo Ro. ob aliquod delictū
expetiuerint, qui ciuile bellum tantū &
tam luctuosum excitauerunt, uel placati-
iam, uel etiam satiati aliquando omnem
spem salutis ad clementiam uictoris & sa-
pientiam contulisse. Quare gaude tuo isto
tam excellenti bono & fruere cum for-
tuna, & gloria, tum etiam natura & mo-
ribus,

ribus tuis, ex quo quidē maximus est fru-
ctus, iucunditasq; sapienti. Cætera cū tua
recordabere & si persæpe virtuti, tamen
plerumq; foelicitati tuæ gratulabere. De
nobis, quos in Rep. tecum simul saluos
esse voluisti, quotiens cogitabis, totiens
de maximis tuis beneficijs, totiens de mi-
rabili liberalitate, totiens de singulari sa-
pientia tua cogitabis, quæ nō modo sum-
ma bona, sed nimirū audebo uel sola di-
cere. Tantus est enim splendor in laude
vera, tanta in magnitudine animi & con-
siliū dignitas, ut hæc a virtute donata, cæ-
tera a fortuna commodata esse uideātur.
Noli igitur in conseruandis bonis uiris de-
fatigari, non cupiditate præsertim, aut
prauitate aliqua lapsis, sed opinione offi-
cij stulta fortasse, certe non improba, &
specie quadam Rei publicæ. Nō enim cul-
pa tua est, si te aliqui timuerunt. Contraq;
summa laus, quod pleriq; minime timen-
dum esse senserunt.

SECUNDA PARS.

Nunc uenio ad grauissimam querelā,
& atrocissimam suspicionem tuam, quæ
non tibi ipsi magis, quam cum omnibus
ciuibus, tum maxime nobis, qui a te ser-

H v

uasti sumus

mati sumus prouidenda est. Quam & si
spero esse falsam, nunquã tamen verbis
extenuabo. Tua enim cautio, nostra cau-
tio est, vt si in alterutro peccandũ sit, ma-
lim videri nimis timidus, quã parũ pru-
dens. Sed quisnam est iste tam demens?
de tuisne? tametsi qui magis sunt tui,
quam quibus tu salutẽ insperantibus red-
didisti? an ex eo numero, qui vna tecum
fuerunt? non est credibilis tantus in vllõ
furor, vt quo duce omnia summa sit adep-
tus, huius vitam non anteponat suã. At si
tui nihil cogitant sceleris, cauendum est,
nequid inimici. Qui? omnes enim qui
fuerunt, aut sua pertinacia vitam amise-
runt, aut tua misericordia retinuerunt,
ut aut nulli supersint de inimicis, aut qui
superfuerunt, amicissimi sint. Sed tamẽ,
cum in hominum animis tantæ latebræ
sint, & tanti recessus, augeamus sane su-
spicionem tuam, simul enim augebi-
mus & diligentiam. Nam quis est omni-
um tam ignarus rerum, tam rudis in Re-
publica, tam nihil unquam nec de sua,
nec de communi salute cogitans? qui
non intelligat tua salute contineri suam?
& ex vniustui vitam pendere omnium?

Equidem

Equidem dies noctesq; de te, vt debeo,
cogitans, casus dumtaxat humanos, & in-
certos euentus valetudinis, & naturæ cō-
munis fragilitatem extimesco, doleoq;
cum Respub. immortalis, esse debeat,
eam in vnius mortalis anima consiste-
re. Si uero ad humanos casus, incertosq;
euentus valetudinis, sceleris etiam acce-
dat, insidiarumq; consensio, quem deum,
etiam si cupiat, opitulari posse Reipub.
credamus: Omnia sunt excitanda tibi,
C. Cæsar vni, quæ iacere sentis belli ip-
sius impetu, quod necesse fuit, perculsa
atq; prostrata, constituenda iudicia, re-
uocanda fides, comprimendæ libidines,
propaganda soboles, omnia, quæ delap-
sa iam fluxerunt, seueris legibus vincien-
da sunt. Non fuit recusandū in tanto ci-
uili bello, tantoq; animorum ardore, & ar-
morum, quin quassata Respub. quicūq;
belli euentus fuisset, multa perderet, & or-
namenta dignitatis, & præsidia stabilita-
tis suæ, multaq; vterq; dux faceret arma-
tus, quæ idē togatus fieri phibuisset, quæ,
quidem tibi nunc, tibi omnia belli vul-
nera sananda sunt, quibus præter te me-
deri nemo potest.

Amplificatio

Amplificatio a tempore, quod parcere authoribus pacis post uictoriam plus sit, quam cum exitus adhuc incertus est. Addit de Marcello, quod is quoque fuerit author pacis, id exemplum pertinet ad Enthymema supra positum. Deinde confert Cæsarem cum aduersarijs, qui non fuerant tam moderati in uictoria futuri.

Epiphonema A causa quod diuinitus acciderit, alioqui .n. funditus perituram fuisse Rempub. nisi tam moderatus uictor contigisset.

sequitur conclusio principalis totius primi negocij, continens laudem huius clementiæ & adhortationem, ut pergat seruare ciues. Deinde accedit ad alterum negotium huius orationis, uidelicet ad purgationem suspicionum Cæsaris, Vbi primum est inficiatio. Non est credibile quenquam insidiari uitæ Cæsaris. Ratio habet *διλημματα* nec tui, nec hostes possunt insidiari. Postea addit concessionem.

Sed sint tamen aliqui tam improbi, qui te saluum esse nolint, huic concessionem opponit locum firmiorem, Scilicet adhortationem de cauendo.

Addit rationes ex necessitate Reip. non potest restitui Resp. nisi a te uno, Igitur debes te Reipub. seruare.

Itaque illam tuam præclarissimam & sapientissimam uocem inuitus audiui, satis te diu uel naturæ uixisse, uel gloriæ. Satis si ita

tis si ita uis naturæ fortasse, addo etiam si placet, gloriæ, at quod maximum est, patriæ certe parum. Quare omitte quæso istam doctorum hominū in contemnenda morte prudentiā, noli nostro periculo sapiens esse, sæpe enim uenit ad aures meas, te idem istud nimis crebro dicere, satis te tibi uixisse. Credo, sed tum id audirem, si tibi soli uiueres, aut si tibi etiā soli natus esses, nunc cum omnium salutē ciuium, cunctaq; Rēpub. res tuæ gestæ cōplexæ sint, tantum abes a perfectiōe maximorum operum, ut fundamenta, quæ cogitas, nondū ieceris. Hic tu modū uitæ tuæ, non salute Reipub. sed æquitate animi definies. Quid? si istud ne gloriæ quidem tuæ satis est, cuius te esse auidissimum quāuis sis sapiens, non negabis. Parum ne igitur inquires, gloriam magnam relinqueamus? immo uero alijs, quamuis multis, satis, tibi vni parum. Quicquid enim est quāuis amplum sit, id parum est, tum cū est aliquid amplius. Quod si rerum tuarū immortalium. Cæsar hic exitus futurus fuit, ut deuictis aduersarijs Rēpub. in eo statu relinqueres, in quo nunc est, vide quæso, ne tua diuina uirtus admirationis plus
sit habitura

fit habitura, quam gloriae. Siquidem gloria est illustris, ac peruagata multorum & magnorum uel in suos ciues, uel in patriam, uel in omne genus hominum fama meritorum. Hæc igitur tibi reliqua est pars, hic restat actus, in hoc elaborandum est, ut Rempub. constituas, eaq; tu in primis composita summa tranquillitate & ocio perfruare. Tum te, si uoles, cum & patriæ quod debes, solueris, & naturam ipsam expleueris facietate uiuendi, satis diu uixisse dicito. Quid enim est hoc omnino ipsum diu, in quo est aliquid extremum: quod cum uenerit, omnis voluptas præterita pro nihilo est, quia postea nulla futura sit. Quamquam iste tuus animus nunquam his angustijs, quas natura nobis ad uiuendum dedit, contentus fuit, semper immortalitatis amore flagrauit. Nec uero hæc tua uita dicenda est, quæ corpore & spiritu continetur, illa inquam, illa uita est tua Cæsar, quæ uigebit memoria sæculorum omnium, quæ posteritas alet, quæ ipsa æternitas semper intuebitur. Huic tu in seruias huic te ostentes oportet, quæ quidem quæ miretur iam pridem multa habet, nunc etiam, quæ laudet expectat. Ob-

stupescens

Stupescant posteri certe imperia, prouinci-
as Rhenum Oceanum, Nilum, pugnas
innumerabiles, incredibiles victorias, mo-
numenta, munera. triumphos audientes
& legentes tuos. Sed nisi hæc Vrbs stabi-
lita tuis consilijs, & institutis erit, vaga-
bitur modo nomen tuum longe atq; la-
te, sedem quidem stabilem, & domiciliũ
certum non habebit. Erit inter eos etiam,
qui nascentur, sicut inter nos fuit mag-
na dissensio, cum alij laudibus ad cœlũ
res tuas gestas efferent, alij fortasse ali-
quid requirent, idq; vel maximum, nisi
belli ciuilis incendium salute patriæ re-
stinxeris, ut illud fati fuisse uideatur, hoc
consilij. Serui igitur ijs etiam iudicibus,
qui multis post sæculis de te iudicabunt,
& quidẽ haud scio, an incorruptius quã
nos. Nam & sine amore. & sine cupidi-
tate, & rursus sine odio, & sine inuidiã
iudicabunt. Id autem, etiãsi tunc ad te,
ut quidam falso putant, non pertinebit,
nunc certe pertinet, te esse talem, ut tua
as laudes obscuratura nulla vnquã sit
obliuio.

*Amplificat institutam adhortationem confu-
tatione cuiusdam dicti, quod primum reprehendit
ex causis*

ex causis finalibus. Satis uixisti naturæ & gloriæ,
sed non patriæ, quia Reipub. adhuc opus est tua in-
colunitate.

Secundo sequitur inuersio de gloria, Immo nec
gloriæ satis uixisti, & ratio sumitur ex definitio-
ne. Perfecta est gloria quam pariunt insignia me-
rita erga homines, Illa non est uere gloria, si quis
quamlibet magnas res gesserit & relinquat Rempub.
in periculo.

Tu ita demum bene mereberis, de toto genere hu-
mano, cum hanc Remp. constitueris, Igitur tum de-
mum dicito, te satis diu uixisse gloriæ, cum Remp.
constitueris.

Tertio reprehendit particulam, diu, ex collati-
one uitæ perituræ, Estq; propositio. Non debes tem-
pus uitæ desitutum respicere sed eternitatem.

Postremo non laudabit te posteritas si nullã aut
dissipatam Remp. reliqueris, Tunc enim nulla erit
posteritas. Ergo da operam ut eam constituas.

Diuersæ & uoluntates ciuium fuerunt,
distractæq; sententiæ, non enim consilijs
solum & studijs, sed armis etiam & castris
dissidebamus, erat autem obscuritas quæ-
dam, erat certamen inter clarissimos du-
ces, multi dubitabant, quid optimũ esset,
multi quid sibi expediret, multi quid de-
ceret, nonnulli etiam quid liceret. Perfun-

cta est Resp.

Etā est Respub. hoc misero, fataliq; bello,
vicit is, qui nō fortuna inflammaret odiū
suū, sed bonitate leniret, neq; omnes, qui-
bus iratus esset, eosdem etiam exilio, aut
morte dignos iudicaret. Arma ab alijs po-
sita, ab alijs erepta sunt, ingratus est iniu-
stusq; ciuis, qui armorum periculo libera-
tus, animum tamen retinet armatum, vt
etiā ille sit melior, qui in acie cecidit, quā
qui in caussa animā profudit (Quæ enim
pertinacia quibusdā, eadē alijs constantia
videri potest) sed quia iam omnis fracta
dissentio est armis, extincta æquitate victo-
ris, restat vt omnes vnū velint, qui habēt
aliquid, non solū sapientiæ, sed etiā sani-
tatis. quia nisi te C. Cæsar salvo, & in ista
sententia, qua cū antea, tū hodie vel ma-
xime vsus es, manente, salui esse non pos-
sumus. Quare omne te qui hæc salua esse
volumus, hortamur, & obsecramus, ut
uītæ, ut salutis tuæ consulas, omnesq; ti-
bi, ut pro alijs etiam loquar, quod de me
ipse sentio, quoniā subesse aliquid putas,
quod cauendū sit, nō modo excubias &
custodias, sed etiā latex nostrorū opposi-
tus, & corporū pollicemur, sed ut unde
est orsa, in eodem terminetur oratio mea,

I

maximas tibi

maximas tibi omnes gratias agimus C.
Cæsar, maiores etiã habemus. Nam omnes
idem sentiunt (quod ex omnium pre-
cibus, & lachrimis sentire potuisti. Sed
quia non est astantibus omnibus necesse
dicere, a me certe dici uolunt, cui necesse
est quodãmodo, & quod uolūt, & quod
fieri decet, & quod M. Marcello a te
huic ordini Populoq; Ro. & Reipu. red-
dito, præcipue id a me fieri debere intelli-
go) nam lætari omnes, non ut de unius
solum, sed ut de communi omnium sa-
lute sentio, quod autem summe bene-
uolentiæ est, quæ mea erga illum omni-
bus semper nota fuit, ut uix M. Mar-
cello optimo, & amantissimo fratri, præ-
ter eum quidem cederem nemini cum id
sollicitudine, cura, labore, tam diu præ-
stitierim, quam diu est de illius salute du-
bitatum, certe hoc tempore, magnis cu-
ris, molestiis, doloribus liberatus præsta-
re debeo, Itaq; C. Cæsar sic tibi gratias
ago, ut omnibus me rebus a te non cõ-
seruato solum, sed etiam ornato, tamen
ad tua innumerabilia in me unum meri-
ta, quod fieri iã posse nõ arbitrabar, ma-
ximus hoc tuo facto cumulus accesserit.

Conclusio

Conclusio orationis, in qua primum est commem-
moratio beneficij Caesaris, quod bellum maximum sua
bonitate tantum finierit, ac nunc instaurat reliquias
imperij. Deinde accedit consequens, Vituperatio in-
gratitudinis insidiatorum. Hac uituperatione prae-
cipue suspicionem Caesaris minuit.

Postea sequitur adhortatio, ut Caesar uitam tue-
atur, & addit ~~et~~ addit ~~et~~ addit, quod Principes ipsi promit-
tant se futuros corporis eius custodes.

Ad extremum redit ad Marcelli causam, &
cum supra beneficium Caesaris laudauerit, nunc in fi-
ne gratias agit, Primum publice nomine omnium, de-
inde privatim suo.

DE LOCIS COMMVNIBVS.

Quid sunt loci Communes?

Loci comunnes uocantur non tantum uirtutes, &
uitia, sed in omni doctrinae genere, praecipue loci,
qui fontes & summam artis continent, ut alij sunt in
philosophia naturali, alij in morali, alij in Astrono-
mia, alij in sacris literis, alij in iure.

Quomodo cognoscuntur loci

Communes?

Im recte cognosci possunt, si artes illae, in quib.
uersantur, perfectae cognitae fuerint, & nosse huius-
modi locos, est perfectam eorum notitiam habere, tenere

I ij

definitiones,

definitiones, causas, fontes, effectus, peruidere quid sit certum, quid incertum in unoquoque.

QVIS EST VSVS communium locorum?

Adhibentur loci communes, & ad probandum & ad amplificandum. Nam omnis oratio, ad locos communes referenda est, è quibus tanquam fontibus promanant omnes causae, ideo scripturi diligenter obseruent, qui loci communes cum causa cognati sunt, eoque sensim traducant orationem, inde argumenta, amplificationesque petant, ut cum apud Terentium Mitio suum de instituendo filio consilium exponit, de clementia, & aequabilitate animi grauissime dicit. Haec orationis pigmenta sunt, quibus tanquam inungi solet, ut plenior & uenustior fiat. Ideo oratio saepe ab Hypothesi ad Thesin transferenda est.

QVID EST Hypothesis?

Est quaestio specialis, definita personis, & circumstantiis, ut sit ne Catoni iam seni uxor ducenda.

QVID EST THESIS?

Est quaestio generalis, quae non definitur certis personis, temporibus, & alijs circumstantiis, ut sit ne uxor ducenda, Atque his Thesibus tractandis exercebantur olim futuri oratores, imo iam Cicero princeps in Re publica his exerceri solebat.

DE AFFECTIBVS?

QVID est affectus?

Est circumstantiae Emphasis, misericordiam aut iram mouens,

mouens, aut aliud huius generis. Nam facti circumstantiæ, mouent uel misericordiam, uel iram, cum excutitur, quid factum sit, a quo, in quem, quo animo, quo tempore, quo loco, quo modo.

QVOTVPLICES SVNT affectus?

Duplices, Nam alij affectus sunt leniores, qui uocantur ἠδῆ, in quib. dicendi genus placidum debet esse, ac mite, nihil superbum, nihil elatum, Ideoq; huic affectuum generi, medius ille orationis modus maxime conuenit, & uerba blanda, quæ significationem humanitatis atq; officij præbeant, qualia hæc sunt apud Comicum.

Mi Pamphile, huius formã, atq; ætatem uides,

Nec clam te est, quam illi utræq; res inutiles,

Et ad pudicitiam & ad tutandam rem sient.

Quod ego per hanc te dextram oro & geniũ tuum,

Per tuam fidem, perq; huius solitudinem,

Te obtestor, ne abs te hanc segreges, neu deseras,

Si te in germani fratris dilexi loco,

Siue hæc te solum semper fecit maximi

Seu tibi morigera fuit in reb. omnibus.

Te isti uirum do, amicum, tutorem patrem

Bona nostra hæc tibi committo, & tuæ mando fidei.

Alij sunt affectus uehementiores, qui dicuntur ὀργῆ,

In his utendum est atrocib. & Tragicis uerbis, quale

est illud Vergilij de Priami cede.

altaria ad ipsa trementem.

I

ij

Traxit. &

Traxit, & in multo lapsantem sanguine gnati, Hic
in singulis uerbis, singuli affectus sunt, primum au-
get atrocitatem cædis, quod ad aras fit, Postea
est, in oculos incurrens, & tanquam pictura,
quod ait tremeñtē, Item traxit, & lapsantem in san-
guine, sed atrocissimum est, quod in gnati sanguine
uolutatur, Itaq; quod summum erat, in postremū lo-
cum distulit. Talis est tota pathetica descriptio Cy-
clopis in. iij. Aeneid. Quomodo autem facti atrocitas
sit augenda, & concitanda inuidia, odium, aut misera-
tio cōsulendi sunt, Cicero & Quintilianus, Nam satis
est principio hæc elementa tenere.

DE DISPOSITIONE.

Quid est dispositio?

Est partium orationis & argumentorum apta collo-
catio.

Quotuplex est?

Duplex, Generalis & Specialis.

Quæ est generalis?

Generalis est maiorum membrorum, nempe ut primo
loco exordium, proximo narratio, Deinde propo-
sitiō, mox confirmatio & confutatio, ac postremo
peroratio ponatur.

Quæ est Specialis?

Specialis, quæ singula argumenta, suo disponit loco,
atq; hoc est magnæ industriæ, uidere, quo loco,
quodq; argumentum maxime niteat, Vtilissimum uero
fuerit, diligenter Ciceronis oratiōes intueri, & inde
dispositionis

dispositionis formulas & exempla petere.

Finis libri primi.

LIBER SECVNDVS.

DE ELOCVTIONE?

Quid est Elocutio?

Est quæ dilucida, & perspicua oratione eas res exponit, quas mente conceperis.

Quot sunt partes Elocutionis?

Tres, nam uniuersa eloquendi ratio consistit, in his trib. rebus, Primum in sermone grammatico, Deinde in figuris, Tertio in amplificationib.

Qui est sermo grammaticus?

Est, qui constat uerbis usitatis, proprijs & significanib. quæ iuxta grammaticæ precepta certa ratione coniungi & construi debent, & in quo phrasis & uocum coniunctio imitatur consuetudinem eorum, qui eleganter & uere latine, & non moleste locuti sunt, ut fuerunt Terentius, Cicero, Cæsar, Liuius, ac alij quidam.

DE FIGVRIS.

Quot sunt figurarum ordines?

Tres, primus ordo pertinet tantum ad dictionem figurandam, Secundus ad orationem. Tertius ad orationem augendam & amplificandam.

Quotuplex est primus ordo?

Duplex, Nā dictio figuratur aut tropo, aut schemate.

I iij

Quid est

QVID EST TROPVS?

Est cum uox a propria significatione, ad cognatam uertitur, ut Liuius scribit Catonem solitum Scipionis magnitudinem allatrare, hic apparet, non retineri propriam significationem uerbi allatrandi.

QVOTVPLEX EST Tropus?

Duplex, dictionis & orationis?

QVI SVNT tropi dictionis?

Metaphora

Metonymia

Periphrasis

Catachresis

Synecdoche

Antonomasia

Onomatopœia

Metalepsis.

QVID EST Metaphora?

Est cum uox a genuina ac propria significatione ad non propriam sed cognatam transfertur, ut teneo, pro intelligo, id quib. & quot modis fiat docet Erasmus, in primo commentario Copiæ.

QVID EST Synecdoche?

συνεχδοχη comprehensio dicitur, cum ex uno plura intelligimus, & hæc fit quinque modis. Primum cum pars pro toto ponitur, ut tectum pro domo, Deinde cum totum pro parte, ut cum dicimus exercitum casum esse, quia plurimi sint interfecti. Tertio, cum species pro genere ponitur, ut Acheloia pocula pro quouis

pro quouis fluuio. Quarto materia pro re confecta
ut ferrum pro gladio. Quinto, ex precedentib.
sequentia, uixerunt pro mortui sunt.

QVID EST Metonymia?

μετωνυμία est nominis pro nomine positio, cum ui-
cinum nomen pro uicino ponitur, ut sceptrum pro
regno. Et fit quinque modis. Primum cum inuentor
pro re inuenta ponitur, ut Ceres pro frugib. Bac-
chus pro uino, Deinde cum continens pro contento
ut epotos cados pro uino epoto. Tertio efficiens
pro effectu, ut melior remis, pro uelocior. Quarto,
dux pro exercitu, Romani uicti sunt ab Hannibale,
Postremo, cum author pro opere ponitur, ut Cice-
ro semper in manibus habendus.

QVID EST Antonomasia?

αντονομασία est cum pro proprio nomine aliud po-
nimus, ut pro Paulo, Apostolus, pro Vergilio, po-
eta, pro Aristotele, philosophus.

QVID EST Periphrasis?

Periphrasis est, circuitio nominis, ut Troiani belli
scriptorem dixit Horatius pro Homero. Hec fit
trib. modis. Etymologia, ut pro philosopho si di-
cas hominem sapientiae studiosum. Notatione, ut
si dicas cubito se emungit, pro salsamentario, Fini-
tione, ut cum pro Rhetorica, dicendi artem dicimus.

I v Quid est onoma-

Quid est Onomatopœia ?

ὄνοματοποιία fictio nominis, est, ut Taratantara,
Bombarda.

Quid est Catachresis ?

κατάχρησις est uerbi abusio, cum nomen de
est, quo res appellari debebat, ut si Parricidam
dicas pro eo qui hominem aut amicum occiderit.

Quid est Metalepsis ?

μετάληψις transumptio dicitur, cum nomen su-
mitur a causa, aut effectu, ut pallida mors quia fa-
cit pallere corpora, uinum calidum, quia calefacit,
atq; hi sunt tropi dictionis.

QVI SVNT TROPI ORATIONIS?

Allegoria, cuius species sunt ænigma, paræmia, iron-
ia, Sarcasmus, astysmus, mycterismus, antiphrasis,
& charientismus. Deinde numerantur inter tropos
quoq; hyperbolæ, Icon, parabola, & paradigma.

Quid est allegoria ?

ἀλληγορία, quam inuersionem interpretantur, est
cum aliud uerbis, aliud sensu ostenditur, quale illud,
Soluite templum hoc, & in trib. dieb. excitabo illud.
Nam de templo corporis sui loquitur Christus.

Quid est

Quid est ænigma?

Est oratio, ex qua propter obscuritatem, nihil certi colligi potest, quale est illud, Vergi. in. iij. Egloga, Dic quib. in terris, & eris, &c.

Quid est Parœmia?

Est (ut Diomedes definit) prouerbij vulgaris usurpatio, reb. temporibusq; accomodata, cum aliud significatur quam dicitur, qualia sunt, uti foro, seruire scene. &cet.

Quid est Ironia?

Est illusio, quæ non ex uerbis, sed uel pronunciatone, uel persona, uel rei natura intelligitur, ut in Andria Pamphilus, ad Dauum, Ehodum bone uir, quid ais?

Quid est Sarcasmus?

Est cum hostis calamitatem exprobat hosti, Vergi. En agros, & quam bello Troiane petisti, Hesperiam metire iacens, & in Psalmo. xxi. sperauit in domino, eripiat eum saluum faciat eum, quia uult eum, Verbum $\sigma\alpha\rho\kappa\alpha\zeta\epsilon\upsilon$ significat rictum irritati canis, hinc translatum est ad exprobrationem.

Quid est Asticismus?

Est longe petitus iocus, adeoq; inexpectatus, de re aliqua absurda, ut ille Vergilij, atq; idem
iungat

iungat vulpes, & mulgeat hircos.

Quid est Mycterismus?

μυκτηρισμός in gestu magis est, quam in uerbis,
μυκτηρίζω nasum suspendo, subsanno.

Quid est Antiphrasis?

Est unius uerbi ironia, ut cum stolidum acutum dico.

Quid est Charientismus?

Est, cum dura, molliorib. uerbis, per iocum notantur, bona uerba quaeso?

Quid est Hyperbolæ?

Est cum fidem superat uocabulum, amplificandi minuendiue gratia, ut de polyphemo, Vergi. Ingens, ipse arduus, altaq; pulsat, sidera.

Quid est ἕκρον?

Est comparatio hyperbolica, ut Os humerosq; deo similis.

Quid est parabola?

Est comparatio rerum genere differentium, quales in Euangelio plurimæ sunt.

Quid est παραδειγμα?

Est quum ex historia petitur exemplum, de his tropis, uide copiam Erasmi, ubi omnia copiose explicantur.

Ceterum

Ceterum hoc monendum est, quod non horum modo, sed & superiorum troporum allegorie, paræmie, ironie, etiam ad orationem ornandam non tantum dictionem figurandam sit usus, Et parabole, paradigmata, & proverbia, ad argumenta quoq; referri a Quintiliano.

DE SCHEMATIBVS.

Quid est Schema?

Est uocis inflexio, quæ aurib. tantum inseruit, neq; hic uocis significatio mutatur, sicut in tropo.

Quotuplex est Schema?

Duplex, Grammaticum & Rhetoricum?

Quotuplex est Grammaticum Schema?

Duplex, Orthographicum, & Syntacticum?

Quæ sunt Orthographica
Schemata?

Prosthesis,
Apheresis
Ectasis

Epenthesis,
Syncopa
Systole

Paragoge,
Apocopa,
Synalepha &c.

De quib. uide Donatum, & Mosellani tabulas.

Quæ sunt Syntactica?

Prolepsis.

Prolepsis, Zeugma, Syllepsis,
 Synthesis, Synecdoche, Antiprosis.
 Hyperbatum, quæ in Grammatica explicata sunt.

Quæ sunt Rhetorica
 Schemata?

Repetitio, Complexio, Copulatio,
 Traductio, Asyndeton, Polysyndeton,
 Homeoptoton, Homeoteleuton, Hyppallage,
 Paronomasia, Antanaclasis, Aposiopesis.
 Ellepsis.

Quid est Repetitio?

Est cum eadem uox repetitur, ut,
 At non ingenio quæsitum nomen ab euo,
 Excidet, ingenio stat sine morte decus.

Varia uero sunt repetitionis species.

ἀναφορά dicitur, cum repetitio fit in principio di-
 uersarum orationum, ut,

Auro conciliatur amor.

Auro pulsa fides, auro uenalia iura,

Aurum lex sequitur.

ἑπανάληψις aut ἑπανάδιπλωσις, uocant cum
 idem

Idem uerbum, in initio & fine ponitur, ut multa super Priamo rogans, super Hectore multa.

ἄντιστροφὴν aut ἐπιφορὰν dicunt, cum commata eisdem uocib. clauduntur, ut poenos populus Roma. iustitia uicit, armis uicit, liberalitate uicit.

παλλογία seu ἀναδιπλωσις aut ἐπιζευξις est, cum repetitur eadem uox continenter in eadem oratione, non in diuersis membris.

Quid est complexio?

Est quando & in principio, & in fine eadem uox repetitur, & est cognata superiorib. ut quem Senatus damnauit, quem populus Ro. damnauit, quem omnium existimatio damnauit, cum uos sententijs uestris absoluetis?

Quid est Copulatio?

Est cum uerbum repetitur cum quadam peculiari significantia, ut ad illum diem Memmius erat Memmius, hoc est sui similis, Græci uocant τωλοκίαν.

Quid est Traductio?

est repetitio,

Est repetitio, eiusdem uerbi, sed diuerso casu, ue
diuitias sine diuitum esse, Tu uero uirtutem preser
diuitijs, Nam si uelis diuitias, cum uirtute compa
rare, uix satis idoneæ uidebuntur diuitiæ, quæ uir
tutis pedissequæ sint.

QVID EST Asyndeton?

ἄσυνδετον siue διάλυτον cum multa sine coniu
ctione coherent, ut ferte citi flammæ, date tela, im
pellite remos.

QVID EST πολυσύνδετον?

Est contrarium Schema, ubi oratio multis coniu
ctionib. coherent, ut Athamasq; Thoasq;.

QVID EST ὁμοιοπτοτον?

Similiter cadens in nominib. dicitur, cum duo aut
plura orationis membra, iisdem casibus efferuntur,
hoc modo, hominem laudas, egentem uirtutis, abun
dantem felicitatis.

QVID est ὁμοιοτέλευτον?

Similiter desinens est, cum in alijs partib. oratio
nis simili sono desinunt commata, aut cola, ut au
dacter territas, humiliter placas.

QVID est Hyppallage?

Est quoties oratio conuerso rerū ordine effertur, Po
etis familiarior, ut apud Vergi. Dare classib. austros.

Quid est

Quid est παρονομασία?

Agnominatio est, cum similitudine literarum desletimus uocem in contrarium, ut inceptio est amantium, non amantium. Fit autem uarijs modis, literarum additione, mutatione, detractioe, translatione, ablatione, de quib. Cicero ad Heren.

Quid est ἀντιανакλασις?

Cum in eodem uerbo inest ambiguitas, aut contrarium significatum, ut amari iucundum est, si curetur, ne quid insit amari. Tale est illud Augusti, ad Galbam, cuius informe gibbo erat corpus, cui agenti apud Augustum caussam, et frequenter dicenti, corrige in me si quid reprehendis, respondit Augustus, ego te monere possum, corrigere non possum.

Quid est Eclipsis?

ἐκλειψις, cum deest aliquis casus, ut ego ne illam? que me? que non? etc. Græci uocant, ἀνακταποδοτα, hoc est, non reddita, ut in Galatis, Ne libertatem in occasionem carni.

Quid est Apostiopesis?

Reticentia, est cum interrumpitur sermo propter aliquem affectum, ut Vergi. Quos ego, sed præstat motos componere fluctus.

Hæ sunt Figure primi ordinis,
quib. dictio figuratur.

K

Que sunt

QVAE SVNT FIGVRAE

Secundi ordinis?

Quae ad orationem figurandam pertinent, quaeq; motum siue gestum quendam orationi addunt.

QVAE SVNT?

Interrogatio,	Subiectio,	Exclamatio.
Dubitatio,	Paradoxum,	Communicatio.
Permissio,	Licentia,	Auersio.

Quid est Interrogatio?

Interrogationem Graeci ἐρωτημα uocant, est, qua rogamus aut percontamur, ut, sed uos qui tandem? quibus aut uenistis ab oris? Huius uariis est usus. Habet enim uim instandi, miserationis, indignationis, mouendae inuidiae, Admirandi, imperandi, atq; similium affectuum, de quibus Quintilianus.

Quid est Subiectio?

Est, cum ipsi respondemus nostrae interrogationi, ut, Egon, propter me illam decipi miseram sinam? Non faciam.

Quid est Exclamatio?

Exclamatio est, quale illud est, O coelum, o terra, o maria Neptuni, Atq; huc pertinent, imprecatio, obtestatio, & ominatio. Habet enim exclamations uaria affectuum genera, ut iram, gaudium, timorem, dolorem, admirationem, indignationem, optationem, & his similia.

Quid est Dubitatio?

Dubitationem Graeci ἀπορίαι uocant, cum dubitare, &

bitare, & nescire nos aliquid significamus, ut equi-
dem, quo me uertam nescio.

Quid est παραδοξον?

Inopinatum, ut Pollio, Nunquam credidi fore iudi-
ces, ut reo Scauro, ne quid in eius iudicio gratia ua-
leret, precarer, Huc pertinet ἀδυνατον, Dicit non
potest, quam mihi iucundæ fuerint literæ tuæ. Et ora-
tiones, in quib. mirandi uerbis utimur, ut Paulus in
Gala. Miror, quod tam cito transferimini.

Quid est Communicatio?

Est cum iudicem, uel aduersarium, ueluti in consilium
adhibemus, ut quæso te quid tu faceres, si illo loco
esses.

Quid est Permissio?

Est quando aliquid cōceditur, Scripserit sane sic Au-
gustinus, Verum hæc non eius fuit sententia.

Quid est Licentia?

παρρησία Greci uocant, cum abutimur libertate,
ad conciliandam nobis uel fidem, uel auctoritatem,
quale est illud Daui ad Simonem, & quod dicendum
hic fiet.

Tu quoq; per parce nimium, non laudo.

Quid est Auersio?

ἀποστροφή est, cum ad aliquem conuertimus sermo-
nem, ut.

K ij

Haud pro-

Haud procul inde citæ Metium in diuersa quadrigæ
 Distulerant, at tu dictis Albane maneres,
 Raptabatq; uiri mendacis uiscera Tullus.

Quæ sunt Figure ter=
 tij Ordinis?

Quæ non tam Orationem exornant, quam ipsum ora=
 tionis corpus augent, & amplificanc, sunt uero.

Auxesis	Tapeimosis seu	Meiosis, quæ singulis
uerbis fiüt,	Synonymia,	Incrementum.
Gradatio,	Congeries,	Contentio,
Cōtrariū seu	Antithesis	Commutatio,
Cōmunicatio,	Regressio	Responsio.
Preteritio siue	Paralepsis seu	Occupatio.
Præsumptio	Transitio,	Metabasis,
Correctio,	Interpositio,	Reiectio.
Aetiologia,	Excusatio,	Finitio.
Hypotyposis,	Expolitio,	Distributio
Diuisio	Prosopopœia	Sermocinatio,
Chronographia.	Topographia	Comparatio.
Sententia,	Apophthegma	Epiphonema,
Noema	Patopœia.	

Quid est Auxesis;

Est cum amplificandæ rei gratia uerbum atrocius
 subijcimus loco proprij, ut cum latronem, uoco eum
 qui sit improbus.

Quid est

Quid est ταπεινωσις seu

μειωσις

Est, cum extenuandæ rei gratia, uerbum mollius siue mitius, loco proprii subijcimus, ut cum attigisse dicimus eum, qui pulsauit, atq; hæ duæ figuræ fiunt singulis uerbis.

Quid est Synonymia?

Est cum multa uerba eiusdem penè significationis eadem tribuuntur, ut, debeo conari manib. pedib. noctesq; & dies?

Quid est Incrementum?

Est, cum non eiusdem significationis, uerba coniungimus, sed per gradus ab infimis ad summa imus, ut abiit euasit erupit.

Quid est Gradatio.

κλιμαξ est, cum per gradus itur, ab alijs ad alia repetito præcedenti uerbo, ut in Ro. Tribulatio patientiam affert, patientia probationem, probatio spem. Est uero eius usus, cum uel causas, uel effectus connectimus.

Quid est congeries?

συναθροισμος, uocatur, cum multæ species congeruntur, ut Liuius de Annibale, Has tantas uiri uirtutes, ingentia uitia æquabant, Inhumana crudelitas, perfidia plus quàm punica, nihil ueri, nihil sancti nul-

K iij

lius dei

lius dei metus, nullum iusiurandum nulla religio.

Quid est Cōtentio, seu contrarium?

Græci ἀντίθεσιν uocant, cum per contraria
amplificamus, seu declaramus aliquid, Estq; hoc sche-
ma omnium frequentissimum, Sic Paulus. Quod si
per gratiam, non iam ex operib. &c. sic Ouid.

Ocia corpus alunt, animus quoq; pascitur illis,

Immodicus contra, carpit utrumq; labor.

Quid est Commutatio?

ἀντιμεταβολή seu μετάθεσις fit contrarijs tran-
positis, ut, esse oportet ut uiuas, non uiuere, ut edas,
Sic Paulus, in Ro. Si circumcisio præuaricatoris præ-
putium fit, consequitur ut præputium obseruans le-
gis, fiat circumcisio.

Quid est Communicatio?

συνωμείωσις est, cum contrarium contrario tri-
buitur, ut idem peccant prodigus & auarus, quia
neuter, reb. recte utitur.

Quid est Regressio?

ἐπίνοδος cum per prolepsin diuersitatem aliquã
in partib. indicamus, ut uicerunt Romani, mari,
Carthaginenses, terra Gallos.

Quid est ἀνθυποφορά?

seu ἀντεσάγωγη?

Est cum quidem concedimus quiddam aduersario, sed
subijcimus aliud firmitus quo oppositum argumentum
collitur, ut difficilis est labor discendi linguas, sed ne-
cessarius

cessarius.

Quid est præteritio?

παράλειψις Cum simulamus nos præterire quod maxime dicimus. M. Cicero uocat occupationem. Non dicam, interim quam scelestus sis.

Quid est præsumptio?

προκατάληψις siue occupatio est, cum respondemus tacite obiectioni, ut pro Archia, Ac ne quis a uobis ita hoc dici miretur, quod alia quedam in hoc facultas sit ingenij &c.

Quid est Transitio.

Est, cum paucis monemus quid dictum sit & quid potestea simus dicturi, ut Hactenus de turpitudine belli, nunc de incommodis dicemus.

Quid est μετάβασις?

Est cum ab una persona ad aliã transimus ut Verg. Non hæc Euandro de te promissa parueni, Discedens dederam.

Quid est Correctio?

επανόρθωσις est, quæ tollit quod dictum est, supponens aliud magis idoneum, Cicero pro Milone, Quas ille leges, si modo leges nominandæ sunt, ac nõ faces urbis, & pestes Reipub.

Quid est Interpositio?

παρένθεσις est, cum in orationem aliquid declarandi causa interponitur, ut Ouid.

Odimus immodicos (experto credite) fastus.

K iij

Quid est re

Quid est Reiectio?

ἔπωδ' ἰωξιστ' est, cum eludimus aliquid ab aduersario propositum, & significamus, uel indignū esse, de quo dicatur, uel monemus seruatuos nos in aliam opportuniorem locum, ut si dicam, Hac de re, quid attinet dicere quando ad institutum non ita multum facit.

Quid est caussa?

ἄιτιολογία cum propositi caussam ostendimus, ut Terent. Enimuero spectatum satis putabam, & magnum exemplum continentiae. Sequitur αἰτιολογία. Nam qui cum ingenijs conflictatur eiusmodi &c.

Quid est δικαιολογία?

Est cum aliquam officij rationem exponimus aut excusationem, quod uidelicet iure, quod honesto faciamus, ut peccauit, sed adulescens, Contradico magistrati, Oportet enim deo magis parere quam hominibus.

Quid est Finitio?

ὀρισμός est, cum non simpliciter, sed cum definitione aliquid efferimus, ut non est hoc principis, sed Tyranni, Nam bonus princeps non sibi, sed populo gerit imperium?

Quid est Hypotyposis?

Est cum res ita narratur, ut quasi in tabula depicta esse uideatur, id fit cum diligenter persequimur circumstantias, Virg.

Vidi egomet, duo de numero cum corpora nostro.

Prensa

Prensa manu magna medio resupinus in antro,
Frangeret ad saxum, sanieq; aspersa natarent.
Limina, uidi atro cum membra fluentia tabo,
Manderet, & tepedi tremarent sub dentib. artus.

Quid est Expolitio?

Est quæ eandem sententiam cōmutatis uerbis expli-
cat. Et in hoc differt a Synonymia q; hæc in singulis
fit uerbis, illa uero in sententia & oratione, Ouid.

Fata manent omnes, omnes expectat auarus
Portitor, & turbæ uix satis una ratis,
Tendimus huc omnes, metam properemus ad unam,
Omnia sub leges mors uocat atra suas.

Quid est Distributio?

μερίσμοσ est, cum commune siue totum quid-
dam in partes, aut membra, uel genus in suas speti-
es partimur, ut, Cicero in Pisonem, iam ne uides be-
lua, iam ne sentis quæ sit hominum quærela frontis
tuæ? nemo queritur Syrum nescio quem de grege no-
uitiorum factum esse consulem, Non enim nos color
iste seruilis, uō pilosæ genæ, nō dentes putridi, decepe-
runt, oculi, supercilia, frons, uultus deniq; totus, qui
sermo quidam tacitus mentis est, hic in fraudem homi-

Quid est diuisio? (nes impulit.

Est cum non communia sed diuersa proponuntur, ut
si episcopi pastores esse uolent, meminisse debent uer-
bo diuino gregem pascendū, Sin magistratus, subditos
ab iniuria defendendos & legitime imperandū esse.

K v Quid est pro-

Quid est Profopopœia?

προσωποποιία cum homines, sed absentes, mortuos, urbes, hominum uice fingimus loquentes, qualis est in oratiōe pro Cælio ubi Appium Claudium cæcum cum Clodia loqui fingit Cicero. Mulier quid tibi cum Cælio &c. M. Cicero uocat conformationem, huic cognata est fermocinatio.

Quid est profopographia?

προσωπογραφία est, cum transferimus res in personas, ut fames res est, Inuidia res est has si fingamus eē personas, & loqui προσωπογραφία dicitur, Cuiusmodi sunt, uirtutis, & uoluptatis, ex Xenophonte apud Silium Italicum, Occasionis apud Ausonium descriptiones.

Quid est Topographia?

τοπογραφία est descriptio locorum, ueluti urbis montis, regionis, fluminis, portus, uillæ, hortorum, Amphitheatri, fontis, specus, templi, luci, quæ si ueræ sunt, τοπογραφίας appellari uolunt, ut est descriptio Carthaginis & portus apud Verg. & uillæ laurentis apud Plinium in Epist. Sin fictæ τοπογραφίας ut apud Ouidium, sedes somni, Inuidiæ, famæ, regia solis. &c.

Quid est χρονογραφία?

Est descriptio temporis, ut diei, noctis, auroræ, ueris, hyemis, autumnus, æstatis, uindemiæ, &c. de quib. omnibus copiose Eras. in cōment. Copiæ lib. ij.

Quid est com-

Quid est Comparatio?

Comparatio fit uel similium uel dissimilium, ubi maiora minorib. & minora maiorib. conferuntur, ut Brutus occidit liberos, proditionem molientes, Manlius uirtutem filij morte multauit, Huc pertinent apologi, fabulae, parabole, εἰκόνες de quib. Eras. in. ij. lib. de Copia.

Quid est Sententia?

εὐωμία Est dictum ad mores cōmunes pertinens, ut Omnia sunt hominum tenui pendentia filo.

Et certam praesens uix habet hora fidem.

Huc pertinent Apophthegmata, Leges, prouerbia, & omnia ueterum dicta.

Quid est Epiphonema?

ἐπιφώνημα est amplificatio honestatis, seu dignitatis, utilitatis, facultatis, difficultatis in fine addita ad augēdā admirationē, ut Adeo in teneris cōsuescere multum est.

Quid est Noema?

Est allusio ad sententiam siue locum communem, neq; tamen integra sententia, ut aduersae res ita me erudierunt, ut rationem sequi, quam fortunam malim.

Quid est τὰ δοποίια?

Est affectuum uarietas, quae a circumstantijs sexu, temporib. locis, personis, & aetatibus petitur.

Verg. lib. ix.

Hunc ego te Euryale aspicio? tu ne illa senectae,
Sera meae requies? potuisti linquere solam. etc.

τέλει

Oratio Anni

ORATIO ANNIBALIS AD SCIPIO

Exordiū fi

guratiū cir

cūductiōe,

Captat ue-

ro beneuo-

lentiā ab u

triusq; per

sona.

ωαθστ.

Narratio.

Propositio

nem, ex lib. x. tertiæ Decados Liuij.

Si hoc ita fato datum erat, ut qui primus bellū in-
tuli Po. Ro. quiq; toties prope in manibus uictoriā ha-
bui, is ultro ad pacē petendam uenirem, lætor te mihi
forte potissimum datum a quo pacem peterem. Tibi
quoq; inter multa egregia, non in ultimis laudum hoc
fuerit, Annibalem, cui tot de Romanis ducibus uictori
am dii dedissent, tibi cessisse, teq; huic bello, uestris plus
q̄ nostris cladibus insigni, finem imposuisse. Hoc quoq;
ludibrium fortuna, an casus ediderit, ut cum patre tuo
cōsule ceperim arma, cum eodem primum Romano im-
peratore signa contulerim, ad filium eius inermis ad
pacem petendam ueniam. Optimum quidem fuerat eā
patribus nostris mentem datam ab dijs esse, ut & uos
Italiæ, & nos Africæ imperio contenti essemus. Neq;
enim ne uobis quidem Sicilia atq; Sardinia satis dig-
na pretia sunt pro tot classibus, tot exercibus, tot, tāq;
egregijs amissis ducibus, sed præterita magis reprehē-
di possunt, q̄ corrigi. Ita aliena appetiuimus, ut de no-
stris dimicarem, nec in Italia solum uobis bellum, no-
bisq; in Africa est, sed & uos in portis uestris prope
ac mœnibus signa, armaq; hostium uidistis, & nos ab
Carthagiæ fremitū castrorū Romanorū exaudiuimus.
Quod igitur nos maxime abominarem, uos autem
ante omnia optaretis, in meliore uestra fortuna de pace
agitur, agimusq; ij, quorum & maxime interest pa-
cem esse

esse, et qui quodcumque egerimus, ratum ciuitates no-
strae habiturae sint. Animo tantum nobis opus est, non ab-
horrente a quietis consilijs, quod ad me attinet, iam
aetas senem in patriam reuertentem, unde puer profe-
ctus sum, iam secundae, iam aduersae res ita erudie-
runt, ut rationem sequi, quam fortunam malim. Tuam et ado-
lescentiam, et perpetuam felicitatem, ferociora utraque quam
quietis opus est consilijs, metuo. Non temere incerta
casuum reputat, quae fortuna nunquam decepit. Quod ego
fui ad Trasimenum, ad Cannas, id tu hodie es, uix dum
militari aetate imperio accepto, omnia audacissimo in-
cipiente nusquam sefellit fortuna. Patris et patrii perse-
cutus mortem, ex calamitate uestrae domus decus in si-
gne uirtutis, pietatisque eximiae cepisti, amissas Hispa-
nias recuperasti, quatuor inde punice exercitibus pul-
sis. Consul creatus cum caeteris ad tutandum Italiam pa-
rum animi esset, transgressus in Africam duobus his ex-
ercitibus caesis, binis eadem hora captis simul, incensisque
castris, Syphace potentissimo rege capto, tot urbibus
regni eius, tot nostri imperij ereptis, me sextumdecimum
iam annum haerentem in possessione Italiae detraxisti. Po-
test uictoriam inquam malle, quam pacem animus? noui uo-
bis spiritus magis magnos, quam utiles, et mihi talis ali-
quando fortuna affulsit, quae si in secundis rebus bonam
mentem quoque donarent dii, non ea solum, quae eue-
nissent, sed etiam ea, quae euenire possent, reputaremus.
Ut omnium obliuiscaris aliorum, satis ego documentum in
omnes casus pro-

Cōfirmatio
Amplificat
collatione
sui et Scipi
onis.

Congeries
rerum a Scipi
one gesta-
rum.

A fortunae
mutabilitate.

A suo exē-
plo.

omnes casus sum, quem modo castris inter Anienem ,
 atq; urbē Romam positis, signa inferentem ad moenia
 Romana uideras, hic cernis duobus fortissimis uiris ,
 fratribus, clarissimis imperatoribus orbatum, ante moe-
 nia prope obsessae patriae, quibus terrui uestrā urbem ,
 ea pro mea deprecantē. Maxime cuiq; fortūe minime
 credendū est. In bonis tuis rebus, nostris dubijs, tibi am-
 pla, ac speciosa danti est pax, nobis petētibus magis ne-
 cessaria, q̄ honesta. Melior, tutiorq; est certa pax, q̄
 sperata uictoria, haec in tua, illa in deorū manu est. Ne
 tot annorum foelicitatē in unius horae dederis discrim-
 en. Cū tuas uires, tum uim fortunae, Martēq; belli cō-
 munē propone animo, utrimq; ferrum, corpora huma-
 na erunt, nusq; minus, q̄ in bello euentus respōdent. Nō
 tantum ad id, quod data pace iā habere potes, si prelio
 uincas, gloriae adieceris, q̄ tum ademeris, si quid aduer-
 si eueniat, simul parta ac sperata decora unius horae
 fortuna euertere potest, omnia in pace iungēda tuae po-
 testatis sunt Publi Corneli, tūc ea habēda fortuna erit,
 quā dii dederint. Inter pauca foelicitatis, uirtutisq; exē-
 pla. M. Attilius quōdam in hac eadam terra fuisse ser-
 tur, qui sic uictor pacē petentibus patribus nostris ab-
 nuit, sed nō statuēdo tandē foelicitati modum, nec cohi-
 bēdo effērentem se fortunā, q̄to altius elatus erat, eo foē-
 dius corruit. Est quidē eius qui dat, non qui petit cōdi-
 tiōes dicere pacis, sed forsitan nō indigni simus, qui
 nobismetipsis multam irrogemus, qui non recusamus,
 quin omnia

r v o μ κ .
 Ab utili .

Egregia
 sententia .
 Haec oīa sūt
 sententiosa

Collatio uti
 litatū & in
 cōmodorū .

Ab exēplo .

quin omnia propter quæ bellum initum est, uestra sint,
Sicilia, Sardinia, Hispania, quicquid insularum toto in-
ter Africam, Italiamq; continetur mari. Carthaginen-
ses inclusi Africæ littoribus, uos, quando ita dijs pla-
cuit, externa etiam terra mariq; uideamus regentes im-
peria. Haud negauerim propter non nimis syncere Occupatio.
petitã, aut expectatã nuper pacẽ, suspectam esse uobis
punicam fidẽ, multum per quos petita sit, ad fidem tu- A sua perso-
endæ pacis pertinet Scipio, uestri quoq;, ut audio pa- na.
tres, non nihil etiam ob hoc, quia parum dignitatis in
legatione erat, negauerunt pacẽ. Annibal peto pacem,
qui neq; peterẽ, nisi utilem crederem, & propter ean-
dẽ utilitatẽ tuebor eam, propter quam petij. Et quẽ ad- Perorati-
modum quia a me bellum conceptum est, ne quem eius uncula.
pœniteret, quo ad ipsi nõ inuidere dei, prestiti, ita an-
nitar, ne quẽ pacis per me parte pœniteat.

ORATIO SCIPIONIS.

Non me fallebat Annibal aduentus tui spe Car- Mouet in-
thaginenses & presentem induciarum fidem, & spẽ uidiã a fa-
pacis turbasse, neq; tu id sane dissimulas, qui de condi- cto Anniba-
tionibus superioribus pacis omnia subtrahis, præter lis.
ea, quæ iam pridem in nostra potestate sunt. Cæ-
terum sicut tibi curæ est sentire ciues tuos, quan-
to per te onere leuentur, sic mihi laborandum est,
ne quæ tunc pepigerunt, hodie subtracta ex con-
ditionibus pacis præmia perfidiæ habeantur, indi-
gni quibus eadem pateat conditio, ut etiam pro-
sit uobis

Cōfutatio sit uobis fraus petitis. Neq; patres nostri priores
qua belli de Sicilia, neq; nos de Hispania fecimus bellum, & tum
culpam in Mamertinorum sociorū periculum, & nunc Saguntī
Carthagi. excidū nobis pia ac iusta induerunt arma. Vos laceſ=
transfert sisse, & tu ipse fateris, & dii testes sunt, qui & illius
ωαθoσ. belli exitum secundum ius fasq; dederunt, & huius
dant & dabunt. Quod ad me attinet & humane in=
firmitatis memini, & uim fortunæ reputo, & omnia
quæcunq; agimus, subiecta esse mille casibus scio. Cete=
rū quæadmodum superbe & uiolenter me facere fate=
rer, si, priusq; in Africam traiecissem, te tua uoluntate
cedentem Italia, & imposito in naues exercitu ipsum
uenientem ad pacem petendam aspernarer, sic nunc
cum prope manu cōserta restitantiem, ac tergiuersantē
in Africam attraxerim, nulla sum tibi uerecundia ob=
Peroratio. strictus. Proinde si quid ad ea, in quæ tum pax cō=
uentura uidebatur (quæ sunt nosti) multa nauium
cum cōmeatu per inducias expugnatarum, legatorūq;
uiolatorum, adijcitur, est quod referam ad consiliū,
sin illa quoq; grauia uidentur, bellum parate, quo=
niam pacem pati non potuistis.

Impressum Magdeburgi per Michae=
lem Lotther. Anno. M. D. XXXV.

155449
Register.

Zukunft Christi im Jerusalem.

Die ander Zukunft Christi.

Dem Vater Kommen wir allein
Christum.

Zurathe solman halten die em-
gene güter.

Zweyerlei ergernis.

Bedruckt zu Witte-
berg durch Geor-
gen K. d. d. d.

ULB Halle

3

002 628 813

AB 155449

